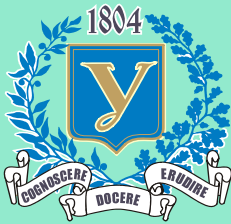

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

**Кафедра міжнародних
економічних відносин**

Харківський осередок української
асоціації економістів-
міжнародників

Студентське науково товариство

ГЕОПРОСТОРОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РЕГІОНАЛЬНО- ІНТЕГРАЦІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
12 КВІТНЯ 2008 року**

Харків 2008

УДК 33.339

Геопросторова стратегія України та її регіонально-інтеграційне спрямування:
Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 12 квітня 2008 року.
— Харків: ХНУ ім. Каразіна, 2008. — 140 с.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних
економічних відносин (протокол № 8 від 24.03.2008)

Друкується за рішенням Вченої Ради факультету
міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
(протокол № 8 від 27 березня 2008 року)

Редакційна колегія:

Сідоров В.І., канд. екон. наук, проф., декан факультету
Голіков А.П., д-р геогр. наук, проф., зав. кафедрою міжнарод. екон. відносин
Беренда С.В., ст. викладач кафедри міжнародної економіки
Григорова Л.І., доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Грицак Ю.П., канд. геогр. наук, доц. кафедри туристичного бізнесу
Казакова Н.А., канд. геогр. наук, доц. кафедри міжнарод. екон. відносин
Юрченко С.А., канд. геогр. наук, доц. кафедри туристичного бізнесу

Адреса редакційної колегії:

61077, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
Інститут економіки і міжнародних відносин,
вул. Миросицька 1, к. 2-5, тел. (057) 707-52-90,
e-mail: interrelations@univer.kharkov.ua

© ХНУ імені Каразіна, 2008

ЗМІСТ

Антоненко В.Г. МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВОГО ВИРОБНИЦТВА В КРАЇНАХ ОПЕК.....	7
Ачылдурдыева М.А. ИНДИЯ – ПЕРСПЕКТИВНЫЙ ПАРТНЁР УКРАИНЫ	9
Бєлевцева І.О. ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПОДІЛІ ПРАЦІ З НАБУТТЯМ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ	11
Бєседина О.Г. МОДЕЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ПОТОКІВ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	12
Блажко В.Ю. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ РАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ	16
Боєва І.О. БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ	18
Булавина Н.И. РЕГІОНАЛЬНАЯ ДИАГНОСТИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНСКО-РОССИЙСКОГО ПОРУБЕЖЬЯ	20
Вергуненко М.В. АНАЛІЗ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ОЦІНКИ РІВНЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ РЕГУЛЯТОРНИХ ВИТРАТ	23
Волкова Ю. Г. СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ	25
Ганжа Т.В. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	27
Герасименко М.С. ВПЛИВ ЄВРО НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЕС ТА ЇХНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ.....	29
Гончаренко Н.І., Пихтіна М. ГЕОПРОСТОРОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОСОЮЗУ	31
Гречишников М.О. ПИЩЕВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ КАК ОБЪЕКТ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ.....	33

Григорова Л.И., Гончарова Н.О. ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ УКРАИНЫ И ПРИДНЕСТРОВЬЯ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ	34
Григорова Л.И., Петрушова Д.В. РОЗВИТОК ТОВАРНИХ БІРЖ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	37
Грицак Ю.П. РАСЧЕТЫ ПО ОЦЕНКЕ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ СТРАНЫ (НА ПРИМЕРЕ ПОЛЬШИ)	39
Журавльов О.В. МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ХАРКІВСЬКОЇ ТА МІНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧ- НИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ БЕЛАРУСЬ .	46
Ковалевская А.В. КОСОВСКИЙ КРИЗИС КАК ВЫЗОВ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ	48
Коваленко М.И. ПРОМЫШЛЕННЫЙ ТУРИЗМ В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ: ВОЗМОЖНОСТИ ЗАИМСТВОВАНИЯ	49
Коваленко Р.С., Пашкина К.Ю. УКРАИНА И СТРАНЫ АТЭС: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА	52
Коверга Г.І. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ	56
Коротченко А.Б. ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИСИ В УКРАИНЕ	58
Котвицкая О.И., Лазарчук М.А. ПРОБЛЕМА ДИВЕРСИФИКАЦИИ ПОСТАВЩИКОВ ЭНЕРГОНОСИТЕЛЕЙ В УКРАИНУ	60
Кретова О. Ю. ПРОБЛЕМЫ ВОЗМЕЩЕНИЯ НДС В СТРАНАХ ЕВРОСОЮЗА И УКРАИНЕ	62
Крупка М.О. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	64
Кудрявцев К.А. УКРАИНА И ЧЭС: ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА	67
Кузьменко Ю.В. ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН МАГРИБУ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	69
Кускова М.П. РОЛЬ НЕФТЯНОЙ ОТРАСЛИ В ЭКОНОМИКЕ РОССИИ	71
Ли Шуан. ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КНР КАК ФАКТОР УСПЕХА ВО ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	74

Лозовая О.Ф. ПРОБЛЕМЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЕ	78
Максименко В.М. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄСП.....	80
Мамазова М.М., Савченко И.И. ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ХИМИЧЕСКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ В КОНТЕКСТЕ ВСТУПЛЕНИЯ В ВТО (НА ПРИМЕРЕ ОАО «КОНЦЕРН СТИРОЛ»)	82
Марач Т.В. СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В РЕКЛАМНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ	84
Мелентьева А.А., Лазарчук М.А. СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ С ЕВРОПЕЙСКИМ ИНВЕСТИЦИОННЫМ БАНКОМ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ ...	87
Мередова Л.И. СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВЗАИМНОЙ ТОРГОВЛИ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И РОССИЕЙ.....	89
Нгуен Вьет Хунг СОВРЕМЕННАЯ ТОРГОВАЯ ПОЛИТИКА ВЬЕТНАМА	91
Непрядкина Н.В. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО БІРЖОВИХ РИНКІВ ЄВРОПИ	94
Нестеренко О.О. СЛОВАКИЯ И ЕВРОПЕЙСКАЯ ІНТЕГРАЦІЯ	96
Орач К.А. ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НОРВЕГИИ. РОЛЬ УКРАИНЫ В ВЭД НОРВЕГИИ.....	98
Повіткіна М.С. ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ТАЇЛАНДУ	101
Поливанцев А.С. ПОСЛЕДСТВИЯ ВСТУПЛЕНИЯ УКРАИНЫ ВО ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ ДЛЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА СТРАНЫ	103
Полтавченко Ю.А. ПРОЦЕССЫ ТРАНСНАЦИОНАЛИЗАЦИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ	105
Полякова А.М. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА КАНАДИ : ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	107
Прытула Т.М. ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	109

Ратнікова А.С. ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК: ГЛОБАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ.....	111
Сіроус Ю.С. СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	114
Соколова З.С. МІСЦЕ ЗАХІДНОАФРИКАНСЬКИХ КРАЇН В ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ	116
Тимофєєва Н.В. ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ ТА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ	118
Товмаченко Т.М. ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЗАСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГІВЕЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ З ФРАНЦІЄЮ.....	120
Товмаченко Т.М. РОЛЬ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	122
Уварова А.О. МЕЖДУНАРОДНОЕ ДВИЖЕНИЕ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА В СТРУКТУРЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: МЕСТО УКРАИНЫ В ДАННОМ ПРОЦЕССЕ	123
Удовик Е.Л. ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ГОСУДАРСТВ. ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА БЕЗОПАСНОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ.....	126
Черномаз П.А. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА» В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ И РОССИИ В МИРОВОЕ СООБЩЕСТВО	128
Чумакова А.С. АКТУАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ МИРОПОРЯДКУ	131
Шеховцова І.І. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	133
Шиліна Г.Л. РОЗВИТОК ТА ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ	135
Шишко І.В. НАЛОГОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОТРИЦАТЕЛЬНЫХ ВНЕШНИХ ЭФФЕКТОВ АВТОТРАНСПОРТА.....	137

Антоненко В.Г.

МЕХАНІЗМ РЕГУЛЮВАННЯ НАФТОГАЗОВОГО ВИРОБНИЦТВА В КРАЇНАХ ОПЕК

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Нафтогазовий комплекс (НГК) –важливий елемент економіки країни, значна складова світової системи енергозабезпечення. Капітальні вкладення у нафтогазовий комплекс за рахунок усіх джерел фінансування складає приблизно третину від загального обсягу інвестицій. Перська затока є стратегічно важливим регіоном для паливно-енергетичного забезпечення світової економіки. НГК сприяє тісній інтеграції країн Перської затоки у світовий економічний простір. Але в той самий час НГК є однією з найбільших природних монополій у світовій економіці, що диктує необхідність розробки ефективних методів регулювання. Проблема регулювання нафтогазового комплексу особливо актуальна у країнах ОПЕК, оскільки в цілому економічна ситуація в країнах до теперішнього часу характеризується нестачею необхідної законодавчої бази. Внаслідок цього для вирішення проблеми забезпечення нормального функціонування ринку нафти й газу надзвичайно актуальним стає точний облік закономірностей функціонування НГК і облік його впливу на ефективність економіки. Крім того, безперервна робота НГК є одним з ключових факторів національної економічної безпеки, динамічного розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і інтеграційних процесів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження методів регулювання нафтогазового виробництва та формування середньо та довгострокової стратегії функціонування НГК, як складової системи, що розвивається.

Результати. Сукупність наукових результатів дослідження специфіки функціонування та розвитку НГК на основі детального комплексного аналізу особливостей його формування, а також економічного оточення, яке впливає на НГК ОПЕК, як на складну відкриту систему, дозволив виявити наступні особливості регулювання даного сектору в країнах ОПЕК:

- За останні два десятиліття країни-члени ОПЕК в цілому зазнали значних змін в економіці, основу яких заклала галузева реструктуризація, активізація приватного сектору, та поступовий вихід на світовий ринок.
- В організаційно-економічній дійсності країн регіону можна виділити дві сфери господарювання: сектор традиційний та сучасний.
- В прийнятті економічних рішень ще й досі сильний вплив має ісламська ідеологія, але незважаючи на це країни ОПЕК знаходяться в доволі сприятливій ситуації в положенні природного монополіста на гігантські запаси (49,3% світових покладів нафти та 15,5% світових покладів газу).

– Видобування збиткових ресурсів, які забезпечують експортні та рентні прибутки, стають основними факторами конструювання рентної моделі економічного розвитку нафтодобувних країн.

– Арабські виробники нафти розраховують інвестувати більш ніж 80 млрд. долл. США в період 2008-2015 рр. Для розвитку нафтогазового сектору за наступні 30 років у цю галузь має бути вкладено більше ніж 500 млрд. долл. США, половину цієї суми доцільно вкласти в суто газові проекти. Аналіз показав, що інвестиції, які спрямовуються у нафтовий сектор, концентруються у нафтовидобуванні — рентабельність в цьому секторі мінімум в 2 рази вище, ніж в нафтопереробці, де вона складає лише 10%. Тому на долю нафтопереробних підприємств припадає менше 10% вкладень у галузь.

– Аналіз основних принципів оподаткування нафтогазової галузі дозволяє зробити висновок, що за останні 5 років (2002 — 2007 рр.) здійснено більше кількісних змін в схемах оподаткування, котрі були спрямовані не тільки на кореляцію діючих ставок податків, але й на якісні зміни способів їх розрахунку та встановлення.

– В ході дослідження встановлено, і про це свідчить світова практика, в сфері освоєння природних ресурсів використовується наступний механізм надкористування: приймаюча сторона (держава) обирає відповідну контрактну форму угод з інвестором; найбільш розповсюдженим варіантом є ліцензії як форма адміністративного права та концесії/угоди про розподіл продукції (УРП) як форма громадянського права. 2007 рік став рекордним за останні 10 років за кількість наданих ліцензій на право користування надрами. Разом з тим, на дуку автора, ліцензійна система малоефективна. З проголошених в 2007 році аукціонів на право користування надрами не відбулося 32,7% через відсутність заявників чи подачі лише однієї заявки.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що основне завдання, на думку автора, в контролі збитків з ціллю їх мінімізації, але не тільки за рахунок зусиль з боку компаній, а також шляхом проведення структурних змін в нафтогазовому секторі. Все це диктує жорсткі вимоги до вибору засобів державного регулювання і взаємної відповідальності всіх учасників процесу. Тим не менш, як засвідчують проведені дослідження, в нафтогазовому комплексі існує ряд серйозних проблем, які для свого вирішення потребують вагомих ресурсів. Разом з тим, на даному етапі в країнах ОПЕК не існує єдиної довгострокової стратегії використання паливно-енергетичних ресурсів.

З ціллю подолання протягом 5-7 років існуючих негативних тенденцій в нафтогазовій галузі очевидно стає необхідність приведення у відповідність економічних інтересів держав, членів ОПЕК, надкористувачів й інвесторів; використання жорсткого державного контролю з методами стимулювання збільшення нафтовіддачі; забезпечення прозорості в процесі стимулювання методів збільшення нафтовіддачі і контролю за їх реалізацією.

***

Ачылдурдыева М.А.
ИНДИЯ – ПЕРСПЕКТИВНЫЙ ПАРТНЁР УКРАИНЫ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Еще 15 лет тому назад, Индию называли спящим гигантом и тигром в клетке. Экономисты пренебрежительно называли рост экономики Индии «индусским» (3% в год). С тех пор как Индия окунулась с головой в рыночные реформы в 90х, средний уровень экономического роста удвоился. Преобразился характер индийской экономики. Раньше основой индийской экономики был экспорт текстиля и ювелирных украшений, а сейчас Индия известна в мире как экспортер высокотехнологичного программного обеспечения и фармацевтических препаратов. Существует тесная связь между основанной на знаниях экономикой, охватывающую глобальную экономическую арену, и Индией, производящей от программного обеспечения до биотехнологий и находящейся на передовом рубеже экономического развития. Уровень роста реального ВВП оценивается в 6% в сравнении с уровнем роста в 6,4% достигнутого в 2004-2006 годах и 6,6% в 1999-2003 годах. Несмотря на спад в мировой экономике, Индия является одной из самых быстрорастущих экономик мира.

Индия является одной из стран, основавших и подписавших Общее Соглашение по Тарифам и Торговле (GATT), которое предшествовало появлению Всемирной Торговой Организации (WTO). Индия всегда приветствовала международную торговлю, но выражала обеспокоенность, связанную с особенностями и интересами развивающегося мира.

Целью данной работы является изучение положения и перспектив развития Индии – страны ведущей среди развивающихся стран. Что очень важно для понимания перспектив отношений Украины и стран мира с Индией на основах взаимовыгодного сотрудничества.

После приобретения независимости, Индия стала независимой и в праве выбора международных партнёров для сотрудничества в различных отраслях. Таким образом образовались тесные отношения как на государственном уровне, так и на уровне торговли между Индией и Украиной.

	Экспорт	Экспорт	Импорт	Импорт
	тыс. дол. США	В% к 2007 году	тыс. дол. США	В% к 2007 году
Азия	975340,2	152,3	749533,5	150,3
Втомчисле				
Афганистан	5278,2	1639,9	19,0	41,9
Бангладеш	892,4	531,2	556,7	57,8
Вьетнам	28177,7	4823,0	7255,3	168,0
ГонкКонг	1705,8	417,5	3623,2	223,0
Йемен	457,3	13,2	0,6	–
Израиль	21911,7	111,0	7003,9	127,5
Индия	38888,2	51,9	33660,7	107,2
Индонезия	20779,2	78,5	33221,3	166,7

Ирак	20121,5	625,5	—	—
Иран	52096,9	128,8	4179,7	167,4
Иордания	68361,4	173,9	171,1	46,1
Камбоджа	3,6	2,0	248,4	165,3
Катар	677,0	3190,5	—	—
Китай	47000,7	117,4	219461,3	110,1
Кипр	11848,8	1071,5	766,4	223,7
КНДР	—	—	100,8	148,6
Корея Южная	29297,4	1965,3	124112,8	138,9
Кувейт	1289,4	78,5	26,5	7715,1
Ливан	7682,4	115,1	102,0	48,4
Макао	—	—	41,0	757,9
Малайзия	624,3	300,5	17583,6	246,8
Монголия	2346,1	153,4	617,3	101,4
ОАЭ	88474,5	525,1	9000,5	1237,1
Оман	4501,5	127,3	86,2	—
Пакистан	3695,0	26,7	1400,7	109,6
Палестина	98,2	—	—	—
Саудовская Аравия	8959,5	79,6	1016,4	546,2
Сирия	41878,6	107,2	5339,1	264,9
Сингапур	50129,7	920,4	1639,5	96,2
Таиланд	46443,3	6110,6	12159,0	201,0
Тайвань,	1777,1	108,1	12171,8	178,4
Турция	360507,5	128,4	90633,8	175,7
Филиппины	4998,5	4594,2	608,4	127,9
Шри-Ланка	75,1	28,9	2644,3	95,3
Япония	4330,7	97,0	160063,3	261,8

При анализе статистических данных (Госкомстат Украины), можно пронаблюдать, что среди стран Азии по экспортно-импортным операциям по отношению к Украине, Индия стоит на 9 месте, необходимо учитывать что в данном статистическом отчёте не приведён технологический обмен, который занимает не малую долю в экономическом сотрудничестве стран.

Индия и Украина являются крупными партнёрами во взаимном экспорте и импорте промышленных товаров, преимущественно экспорт металлургической и другой строительной продукции в Индию, и импорт фармацевтической, а также товаров широкого потребления и другой промышленной продукции в Украину.

Индия является наиболее перспективным из азиатских партнёров после Китая, потому как она уступает Китаю лишь в средних ценах на некоторые виды промышленных товаров. Но с ростом производства, поддержкой производства со стороны правительства и притоком иностранных инвестиций в страну, в связи с растущей стабильностью и всё более растущим производственным и трудовым потенциалом.

Нельзя также не учитывать тот фактор, что у Украины и Индии уже существует чётко установленная, крепкая почва для установления новых и развития уже существующих взаимовыгодных отношений.

***

Белевцева І.О.

ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКІ КРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПОДІЛІ ПРАЦІ З НАБУТТЯМ ЧЛЕНСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Міжнародний поділ праці це важлива ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами. Країни Центральної Європи, які приєдналися до ЄС у травні 2004 року значно вплинули та реструктуровали економіку ЄС, а також самі зазнали значних змін у економічній, соціальній та інших сферах. Аналіз та визначення місця нових членів ЄС у міжнародному поділі праці допоможе як найкраще розпізнати та зрозуміти сучасне становище світової економічної системи.

Метою статті є визначення основних напрямів змін в міжнародному поділі праці після набуття країн Центральної Європи статусу членів Європейського Союзу.

Результати. Проведений аналіз показав, що розширення Європейського Союзу не зробило ніяких негативних внесків до економіки Європейського Союзу, а також успішно позначилось на її розвитку.

Міжнародний поділ праці є об'єктивною основою міжнародного обміну товарами, послугами, знаннями, розвитку виробничого, науково-технічного, торгового й іншого співробітництва між усіма країнами світу незалежно від їхньої економічної розвиненості і характеру суспільного ладу. Суть міжнародного поділу праці полягає в зниженні витрат виробництва і максимальному задоволенні потреб споживачів. Саме міжнародний поділ праці є найважливішою матеріальною передумовою налагодження плідної економічної взаємодії держав у масштабах усієї планети.

Питома вага країн Центральної Європи у світовому ВВП складає 2–2,5%. У світовому експорті регіону приділяється 3,4%, у світовому імпорті — 4,5%. Виробництво електроенергії в цих країнах складає 3,9%; видобуток кам'яного вугілля — 9,1% світового рівня.

Структура економіки країн Центральної Європи характеризується ведучим значенням промисловості і функцій невиробничої сфери. Високорозвинені постіндустріальні країни Західної Європи (наприклад, Німеччина і Франція) відрізняються від них явно чільною роллю невиробничої сфери, де створюється близько 2/3 ВВП, і дуже скромною вагою сільського господарства (менш 5% умовно чистої продукції). З країн центральної Європи за структурою економіки ближче усього до країн Західної Європи Чехія й Естонія, а найбільш далека — індустріально-аграрна Румунія.

Десять країн, що вступили в ЄС у травні 2004 року, розширили економіку ЄС усього на 5%, однак їхній вплив на процес економічної реструктуризації стає усе більше істотним. Фактично, сили конкуренції стають у Європі сильніше, ніж будь-де у світі, приводячи до реконструкції і відновлення виробництва і змінюючи регуляторну і по-

даткову та іншу. політику. У 1990-і роки європейська промисловість в основному спрямовувалася на захід і робила інвестиції в СІЛА, тепер же виробники починають дивитися на схід. Потік інвестицій йде як у східну Європу, так і на Близький Схід, де всі частіше розміщуються виробництва європейських компаній. Автомобільна промисловість ілюструє цю тенденцію. За рідкісними винятками, нові заводи будуються на сході. За останні роки Словаччина зробила більше автомобілів на душу населення, чим будь-яка інша країна у світі.

Оскільки європейська промисловість під тиском глобалізації і розширення ЄС змушена реструктуроватися, вона стає більш конкурентноздатною. В усій Центральній Європі обсяги промислового виробництва і ріст експорту значно зросли.

Багато вчених прогнозували, що вступ у ЄС мало вплине на економічний ріст у Центральній Європі. Зрештою, інтеграція ринків між східною і західною Європою до часу прийняття нових членів уже була майже довершена. Проте, у країнах, які є новими членами спостерігається дійсний бум. З 2004 року почався різкий підйом купівельної активності, оскільки з вступом у ЄС населення очікувало росту цін. У той же час прямі інвестиції з заходу залишалися на високому рівні, оскільки західні компанії продовжували одержувати переваги через низьку вартість робочої сили в таких країнах як Словаччина та Польща. Обсяг торгових угод між новими членами і країнами, що були у складі ЄС до розширення з 2004 році ріс з подвоєною швидкістю, що прискорюється зняттям митних бар'єрів, що залишалися.

Але є і негативні тенденції: нові країни-члени обвинувачуються в «соціальному демпінгу». У дійсності ж Польщі та Чехії витрачає на соціальні нестатки такий же відсоток ВВП, як і Німеччині, у той час як податок на зарплату в Чехії і Словаччині вище за середнє по ЄС.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз сучасного стану центральноєвропейських країн в міжнародному поділі праці продемонстрував, що країни успішно розвиваються, змінюють законодавчу базу та поглиблюють економічну спеціалізацію, а таким чином стають істотними гравцями на світовій арені та в європейському суспільстві.

Література

1. *Мировое хозяйство и международные экономические отношения: учебное пособие / Под. ред. А.П. Голикова и др. — Симферополь: СОНАТ, 2003. — 432 с.*
2. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Беседина О.Г. МОДЕЛЮВАННЯ КРЕДИТНИХ ПОТОКІВ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Здатність банківської системи створювати гроші базується на умові, відповідно до якої банки в змозі використовувати свої можливості щодо створення грошей за допо-

могою кредитування. Однак, поряд із цим можливість банків надавати позики циклічно змінюється, що в остаточному й зумовлює доцільність розгляду загальних тенденцій розвитку кредитних відносин банків України як з іншими суб'єктами господарювання, так і між собою.

Постанови завдання. Розгляд основних тенденцій функціонування банківської системи та обґрунтування окремих завдань її розвитку базується, передусім, на основі аналізу відповідної статистичної бази. Даній проблематиці присвячено досить значна кількість робіт [1, 2, 3, 4]. Проте незважаючи на це, переважна більшість цих праць аналізує або загальні тенденції діяльності банківської системи, або окремі її напрямки. Втім вирішальним у даному аспекті, на думку автора, є взаємопов'язаний аналіз розвитку банків із загальним тенденціями функціонування економіки в цілому. Водночас, враховуючи постійну увагу науковців до означеного напрямку досліджень та відповідну чисельність праць, можна зробити висновок, що не всі аспекти сталості розвитку банківського сектору визначено та розкрито. При цьому досить важливим є розгляд саме сучасних тенденцій та факторних умов стабільності кредитних потоків, як однієї з найбільш важливих складових банківської діяльності, що, в остаточному, й визначає основне завдання дослідження даної роботи. Розпочати такий аналіз необхідно з розгляду етапів розвитку кредитування банками економіки України.

Результати. Спираючись на вище означене, доцільно зауважити, що незважаючи на сталу тенденцію зростання обсягів кредитів наданих в економіку України можна виділити декілька етапів цього процесу.

Тож з цього приводу доцільним є визначення використання кредитних можливостей банків України для мультиплікативного розширення грошової маси, бо обмеження кредитної активності банків для цілей підтримання надлишкової ліквідності та зниження можливих ризиків у кінцевому підсумку гасять хвилю мультиплікативного розширення депозитів та загальної величини грошової маси в економіці. Тобто, саме недостатній рівень активізації кредитної діяльності банків, а не емісійної діяльності Національного банку України, визначає недостатню забезпеченість господарського обороту грошовими ресурсами.

Тож першочергове завдання зміцнення та розвитку банківської системи України повинно бути спрямоване на покращення власної ресурсної бази – сукупності банківських ресурсів, які банк мобілізував на фінансовому ринку та які знаходяться в його розпорядженні на визначений момент часу. Це обумовлено тим, що стійка ресурсна база банку є основою розширення його активних операцій. Підґрунтям такого аналізу може бути побудова відповідної економетричної моделі та перевірка її адекватності.

Модель впливу кредитних потоків та бази їх формування на фінансовий результат банківської системи. Тобто, виходячи з загального визначення сутності функціонування будь-якого суб'єкта господарювання – одержання прибутку, доцільно проаналізувати вплив кредитних потоків та бази їх формування на фінансові показники діяльності банківської системи України. Для цього була отримана економетрична модель:

$$PR = -3828 - 7,58 \cdot \frac{1}{KR} + 11,03 \cdot \frac{1}{DZ} + 3,65 \cdot t \quad (1)$$

де PR – фінансовий результат банківської системи на кінець періоду; KR – надані кредити банківською системою на кінець періоду; DZ – залучені кошти банківською системою на кінець періоду; t – показник фактору часу у досліджуваному циклі.

Статистичну значимість отриманої моделі характеризує наступна група параметрів: величина скорегованого коефіцієнту детермінації по Тейлу дорівнює 0,74; – статистика за всіма коефіцієнтами регресії є значимою та дорівнює за відповідними факторними умовами рівняння 1 таким значенням – (-4,83) при –рівні 0,003; (4,70) при –рівні 0,003 та (3,82) при –рівні 0,008.

При цьому, незважаючи на від’ємне значення перед деякими складовими регресії, означена модель свідчить проте, що у разі збільшення обсягів наданих кредитів фінансовий результат банківської системи зростає. Однак це зростання є досить повільним. До того ж із зростанням обсягів залучених ресурсів зростання фінансового результату теж уповільнюється. Це загалом узгоджується з відповідними економічним міркуваннями, тому модель за формулою 1 може бути визначена адекватною. Водночас на підставі економетричної моделі за формулою 1 можна також визначити певну незбалансованість між кредитним портфелем та обсягами залучених ресурсів, що є одним із проявів скритих негативних явищ розвитку банківської системи в Україні. Відтак варто наголосити на тому, що динаміка зміни ставок відсотку за кредитами та депозитами не сприяє у повній мірі формуванню сталого результату діяльності комерційних банків України загалом. Тобто крім означеного вище, необхідно зауважити, що ефективне функціонування та розвиток будь-якого банку багато в чому визначається оптимальністю співвідношення між величиною депозитних і кредитних відсотків.

Аналіз впливу банківських відсотків на сталість руху кредитних потоків. Доцільність означеного, передусім, пов’язано з тим, що певна результативність діяльності банківських установ опосередковується сукупністю заходів, спрямованих на регулювання обсягу кредитних вкладень в економіку через вплив на кількісні параметри пропозиції кредитних грошей. Один із таких параметрів – рівень процентних ставок. При цьому збалансовані депозитні відсотки сприяють формуванню сталої ресурсної бази банку, кредитні – розвиненню найбільш вагомої частки його активних операцій. Одночасно, величина відповідних відсотків має велике значення як для кредитора, так і для позичальника, бо реальні процентні ставки відіграють важливу роль у прийнятті інвестиційних рішень, оскільки відставання норми процента від норми прибутку є необхідною умовою ефективності капіталовкладень, спрямованих на розширення або модернізацію виробництва. Тому, ретельний розгляд питань стосовно впливу банківських відсотків на відповідну діяльність є досить важливим. Виходячи з цього доречним є також визначення впливу ставок відсотку на кредитні потоки банків. Основою цього знов-таки є побудова певної економетричної моделі та перевірка її адекватності. Тож

на підставі відповідного аналізу для аналогічного періоду часу що і для моделі за рівнянням 1 була отримана наступна економетрична модель:

$$\frac{1}{KR} = 0,0002 + 0,989 \cdot SP - 1,601 \cdot t, \quad (2)$$

де SP – спред між процентними середньозваженими в річному обчисленні ставками банків України за кредитами та депозитами.

Статистичну значимість отриманої моделі характеризують: величина скорегованого коефіцієнту детермінації по Тейлу, яка дорівнює 0,85; –статистика, яка за всіма коефіцієнтами регресії є значимою та дорівнює за відповідними факторними умовами рівняння 2 таким значенням – (3,75) при –рівні 0,007 та (-6,36) при –рівні -0,0003.

Економетрична модель за формулою 2 свідчить проте, що збільшення спреду не є бажаним, бо в цьому випадку рух вихідних кредитних потоків уповільнюється. Тобто вирівнювання спреду для різних регіонів слід здійснювати у напрямку його зменшення при зменшенні загальної вартості кредитних ресурсів. Іншими словами, приблизно однакова величина залучення ресурсів та надання позички буде більш сприяти сталості руху вихідних кредитних потоків. Це пов'язано з тим, що у такому випадку по-перше, банківська діяльність є більш передбаченою та прогнозованою; по-друге, поведінка потенційних вкладників банку буде носити вже системний, а не поведжювальний характер. В остаточному саме це й сприятиме, на нашу думку, збільшенню обсягів кредитних потоків та зменшенню загрози втрат від кредитної діяльності банків. Проте окремо слід зазначити, що дана пропозиція на перший погляд може дещо суперечити ринковим умовам розвитку вільної конкуренції. Тому з метою уникнення можливих наслідків цього доцільно не обмежувати примусово ціну на банківські ресурси, а лише стимулювати підприємництво у менш привабливих регіонах, що з часом повинно обмежити надмірну концентрацію банківських ресурсів в одному регіоні та сприяти подальшому розвитку банківської системи в цілому.

Висновки. На підставі розгляду загальних тенденцій розвитку банківського кредитування в Україні виділено декілька етапів цього процесу. Також доведено, що використання кредитних можливостей банків України для мультиплікативного розширення грошової маси обмежується не досить високою їх кредитною активністю. При цьому визначено, що існуючий щільний взаємоспрямований зв'язок, між кредитними і депозитними відсотками та рухом кредитних потоків, спонукає до більш чіткої та виваженої політики як з управління кредитними потоками банків, так із вдосконалення заходів щодо формування кредитних і депозитних відсотків, що може бути напрямком подальших досліджень.

Література.

1. Шлапак О, Пушкар'єв В., Карчева Г. *Фінансовий стан, тенденції та проблеми функціонування і розвитку банків у 2002 році* // Вісник НБУ. – 2003. – №3. – С. 2–10.
2. Тігішко С. *Сучасна Україна: шляхи, форми, проблеми реформування банківської системи* // Вісник НБУ. – 2003. – №4. – С. 2–6.

3. Смовженко Т.С. Взаємодія банківського сектора з реальним сектором економіки // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України (Збірник наукових праць) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2003. – Вип. 1(XXXIX). – С. 4–7.

4. Владичин У.В. Роль кредитування в економічному зростанні України // Фінанси України. – 2004. – №1. – С. 96–102.

5. www.ukrstat.gov.ua

6. www.me.gov.ua

7. www.bank.gov.ua

8. Бюлетень НБУ. – 2004. – №1.

9. Симановский А.Ю. Банковский сектор в переходной экономике России // Деньги и кредит. – 1995. – №11. – С. 26–36.

***

УДК 339.56:34 (477:53)

Блажко В.Ю.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ТОРГОВО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ РАДИ СПІВРОБІТНИЦТВА АРАБСЬКИХ ДЕРЖАВ ПЕРСЬКОЇ ЗАТОКИ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Питання розвитку міжнародного співробітництва є одним з пріоритетних завдань зовнішньоекономічної політики України. І в цьому зв'язку значні перспективи для нашої країни відкриває економічне співробітництво з країнами РСАДПЗ, яке неможливе без створення ефективної нормативно-правової бази, яка б регулювала торгово-економічні відносини між цими державами й Україною та сприяла їх розвитку. І саме аналіз сучасного стану нормативно-правової бази торгово-економічних відносин України з країнами РСАДПЗ та перспективи його покращення є важливим елементом поглиблення торгівлі України з цим угрупованням.

Постановка завдання. Метою статті є визначення основних напрямів впливу нормативно-правової бази торгово-економічних відносин України з країнами РСАДПЗ на торгові стосунки України з державами цієї організації.

Результати. Проведений матричний аналіз показав, що стан нормативної бази торгово-економічного співробітництва України з країнами РСАДПЗ знаходиться на задовільному рівні, про що свідчать дані таблиці 1.

Найбільше угод в сфері торгово-економічного співробітництва Україна підписала з Кувейтом (4 угоди) та Об'єднаними Арабськими Еміратами (ОАЕ) (3 угоди), які за обсягами зовнішньої торгівлі з Україною посідають 3 та 2 місце відповідно серед країн РСАДПЗ. Так, в 2001 р. була підписана Угода про економічне та технічне співробітництво з урядом Кувейту, завдяки якій експорт України до Кувейту зріс із 1,3 млн. дол. США у 2001 р. до майже 10 млн. дол. США у 2002 р. А торгово-економічне співробітництво між Україною та ОАЕ є найбільш успішним та ефективним. Так в 2006 р.

експорт України до ОАЕ склав 392 млн. дол. США, і його структура є достатньо диверсифікованою у порівнянні з іншими країнами РСАДПЗ [2].

Королівство Саудівська Аравія є основним торговельним партнером України в РСАДПЗ, але успішне, особливо зі сторони України, двостороннє співробітництво розвивається на снові лише однієї міжурядової угоди про торговельно-економічне, інвестиційне та науково-технічне співробітництво 2004 року. Так, в 2006 р обсяги експорту України до Саудівської Аравії досягли 537 млн. дол. США [2].

Єдина угода, яка була укладена між Україною та Оманом — це міжурядова угода про сприяння та захист інвестицій 2003 року. Жодної угоди, яка б регулювала торговельні відносини між двома країнами станом на 2008 р. укладено не було. Але, незважаючи на це, в останні роки експорт України до Оману зростає значними темпами, і в 2006 р. склав понад 71 млн. дол. США.

Таблиця 1

Матричний аналіз нормативної бази торгово-економічного співробітництва України та країн РСАДПЗ

Країна/Тип угоди	Про економічне, торговельне та технічне співробітництво	Кількість статей	Про сприяння та взаємний захист інвестицій	Кількість статей	Торговельна угода	Кількість статей	Про уникнення подвійного оподаткування	Кількість статей	Про економічне та технічне співробітництво	Кількість статей
Бахрейн	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Катар	+	12	—	—	—	—	—	—	—	—
Кувейт	—	—	+	15	+	9	+	31	+	8
ОАЕ	+	14	+	17	—	—	+	31	—	—
Оман	—	—	+	12	—	—	—	—	—	—
Саудівська Аравія	+	10	—	—	—	—	—	—	—	—

Таблиця розрахована автором по матеріалам: [1]

Лише одна торговельна угода була підписана між Україною і Катаром. Якщо в 2002 Україна експортувала до Катару продукції на суму лише 11 тис. дол. США, то після підписання цієї угоди у 2003 р. обсяги експорту України виросли майже до 11 млн. дол. США [2]. Що стосується Бахрейну, то станом на 2008 р. Україна не підписала жодної торгово-економічної угоди з цією країною, що позначається, перш за все, на обсягах зовнішньої торгівлі між обома державами. Та, частка Бахрейну в зовнішній торгівлі України в РСАДПЗ є найменшою (менше 1%).

Висновки. Таким чином, вперше проведений матричний аналіз нормативно-правової бази торгово-економічного співробітництва України з країнами РСАДПЗ продемонстрував, що для стимулювання зовнішньої торгівлі Україні необхідно деталізувати нормативну базу двосторонньої співпраці з окремими державами РСАДПЗ

шляхом укладення окремих угод в окремих галузях міжнародних економічних відносин, а також надавати більшу державну підтримку розвитку економічних та торговельних стосунків між державами. Прикладом створення ефективної нормативно-правової бази є практично повністю урегульовані торговельно-економічні відносини між Україною та Кувейтом, що значною мірою позначається на зростанні обсягів двосторонньої зовнішньої торгівлі, особливо з боку України. Таким чином, робимо висновок, що розвиток зовнішньої торгівлі між державами значною мірою пов'язаний зі станом нормативно-правової бази її регулювання.

Література

1. <http://www.rada.com.ua/> — Офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.ukrstat.gov.ua/> — Офіційний сайт Держкомстату України

УДК: 339.172 (477)

Боева І.О.

БІРЖОВА ТОРГІВЛЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Механізми цінового регулювання й біржового клірингу, будучи складовими елементами економічного механізму адаптації сільськогосподарських підприємств до ринку, не тільки стабілізують їхнє функціонування, але й сприяють переходу в адаптований стан. Функціонування біржового ринку в Україні відрізняється пасивністю й неефективністю.

Дослідник Б. Пасхавер визначив, що в Україні сільськогосподарські біржі формально існують, але обсяг біржової торгівлі ще дуже малий, що свідчить про незацікавленість агентів ринку в цьому інституті. Вивчаючи адаптаційні можливості сільськогосподарських підприємств і інші проблеми адаптації в умовах ринкового господарювання, урахували наробітки В. Копитко, Г. Мишук та ін [4, с. 64].

Оцінка стану функціонування біржового ринку поза системою економічних відносин адаптації не може бути повноцінною. Без реалізації системних заходів щодо забезпечення адаптації сільськогосподарського виробництва, а значить і прозорості економічних відносин, сформувати цивілізований ринок неможливо.

Необхідність діяльності бірж зумовлена, насамперед, відсутністю організованих форм торгівлі у сільському господарстві та високим рівнем монополізації ринку великими експортоорієнтованими торговельними компаніями, які значно знижують ціни на продукцію і перешкоджають становленню професійних відносин суб'єктів продовольчого ринку, що призводить до занепаду аграрного ринку [2, с. 161].

Недоліком біржового ринку є те, що він за період існування в незалежній Україні так і не став надійним механізмом стабілізації ринкової кон'юнктури й не виконує покладених на нього регуляторних функцій. При створенні біржового ринку бажано

орієнтуватися на досвід інших країн, які успішно пройшли етап становлення біржової торгівлі й мають розвинуту та ефективну систему товарних бірж.

Розглядаючи основні проблеми діяльності біржового ринку, в першу чергу слід звернути увагу на нормативно-правове поле. Аналізуючи дане питання, варто зазначити, що основним документом, який регулює біржову діяльність, є Закон України «Про товарну біржу» прийнятий у 1991 році. Численні посилання на інші законодавчі акти не могли достатньо внормувати основні питання біржової торгівлі. Крім цього, Кабінет Міністрів видав сім постанов, які суттєво не впливають на проблеми функціонування біржового ринку [1, с. 127]. Але, на жаль, дотепер не прийнято закону, який би розв'язував основні проблеми біржової діяльності, а саме:

- право товарних бірж України здійснювати торгівлю форвардними, ф'ючерсними та опціонними контрактами, а відповідно й створення біржових депозитів і маржевих внесків;

- визначити перелік сільськогосподарських товарів і товарів матеріально-технічного забезпечення, які допускаються до біржових торгів.

Функціонування біржового ринку в Україні відрізняється пасивністю та неефективністю. Головний недолік вітчизняних товарних бірж – їх орієнтація на торгівлю реальними партіями товару та непристосованість до біржової гри, яка складає суть ринкового процесу цінової та фінансової стабілізації, і на яку припадає більша доля біржових угод. Нерозвиненість біржового механізму поглиблює нерозвиненість механізму адаптації сільськогосподарських підприємств до ринкових умов, звужує потенціал конкурентних переваг сільськогосподарських виробників.

Через відсутність формування великих партій товару оптовий ринок сільськогосподарської продукції не розвинутий і якби податкова адміністрація не реалізовувала через біржу зерно та експортні контракти, то не можливо було б визначити біржову ціну та рівень попиту зерна в регіоні.

Причини не функціонування бірж: недосконалість державної політики; кризовий стан сільськогосподарських підприємств; невисока ефективність механізму регулювання з боку держави; низька ефективність податкового законодавства; нерозвинена нормативно правова база для реалізації термінових контрактів та ін. Це призвело до таких наслідків, як невисока вірогідність статистичних даних про діяльність бірж в Україні, низький рівень актуальності бірж, невідповідність біржових контрактів європейським вимогам і т.д [3, с. 103].

Серед найбільш важливих причин нерозвиненості ф'ючерсної торгівлі в системі аграрних товарних бірж України слід виділити відсутність системи оподатковування ф'ючерсних операцій і регіональних секторів брокерських контор; юридичне не підкріплення механізму діяльності ф'ючерсної торгівлі.

Висновки. В Україні біржовий ринок розвинутий досить слабо, тому говорити про нього як про завершену дію ще зарано, але основними причинами цього є: недовіра до бірж з боку сільськогосподарських виробників; низька активність бірж через відсут-

ність укладення форвардних контрактів; недосконале законодавче поле. Держава не гарантує виконання форвардних контрактів через недосконалість державної політики.

Стан функціонування товарних бірж України є не стільки показником нерозвиненості сільськогосподарського ринку, скільки одним з параметрів обмежень у прояві адаптаційного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Оскільки оптовий ринок сільськогосподарської продукції не розвинутий необхідно вдосконалити організаційну структуру районних агро торгових домів, перетворивши їх на юридично самостійні добровільні й маркетингові об'єднання сільськогосподарських виробників, статутним обов'язком товаровиробників переважно на біржовому ринку, що забезпечить недопущення анти конкурентних узгоджених дій, які призводять до штучного зниження закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію і продовольство. Слід вдосконалити податкового законодавства, урегулювати за допомогою нормативно-правової бази гарантування виконання форвардних контрактів, прирівняти біржові контракти до європейських вимог.

Враховуючи досвід розвинутих країн є підстава вважати, що найближчим часом у сфері розвитку української біржової торгівлі можна очікувати позитивних результатів.

Література:

1. Бралаган В. Розвиток біржового ринку в Україні // *Економіка АКТ*. – 2006. №2 – с. 126
2. Дахно І.І., Міжнародна торгівля. – Київ: МАУП, 2003. – С. 159 – 163.
3. Кравченко С. Состояние функционирования товарных бирж // *Економіка АКТ*. – 2006. №9 – С98 – 105.
4. Пасхавер Б. Рентабельность агросферы: проблемы стабильности // *Экономика Украины*. – 2004. — №2. – С.64

УДК 332. 14. 017 (477: 470 + 571 - 04)

Булавина Н.И.

РЕГИОНАЛЬНАЯ ДИАГНОСТИКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНСКО-РОССИЙСКОГО ПОРУБЕЖЬЯ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Экономические отношения Украины и Российской Федерации рассматриваются как отношения между двумя суверенными государствами, которые образовались в пределах бывшего единого экономического пространства СССР и должны строить качественно новые взаимоотношения в экономической сфере на равноправных началах с уважением к государственному суверенитету, территориальной целостности, национальным экономическим интересам друг друга. Приоритетность и особенности становления украинско-российских отношений обусловлены многими факторами и причинами, важными из которых являются: многовековые исторические связи между

странами, геополитическое положение Украины между Россией и Европой, необходимость реформирования экономик обеих стран; взаимное перемещение населения, связанного с различными видами миграции; наличие плотных производственных, научных, культурных и сугубо человеческих взаимосвязей. Поэтому существует необходимость и взаимовыгодность сохранения уже накопленного потенциала Украины и России как братьев-славян и усовершенствования отношений на современном этапе с учётом влияния внешних и внутренних факторов.

Поставленная задача: Целью данной работы является обоснование долгосрочной концепции украинско-российских отношений в экономической сфере. Исследование места Украины и России в новом геополитическом и экономическом пространстве, определение основных направлений стратегического экономического партнёрства между Украиной и Россией.

Результаты: К украинским пограничным регионам относятся: Харьковская, Донецкая, Луганская, Черниговская, Сумская, Запорожская области и Автономная Республика Крым; в свою очередь к российским пограничным регионам относятся: Ростовская, Брянская, Белгородская, Воронежская, Курская области, Краснодарский край. К настоящему времени созданы еврорегионы «Слобожанщина», «Днепр», «Ярославна» и в перспективе создание еврорегиона на границе Ростовской области и Донбасса.

Трансграничные отношения украинско-российского сотрудничества регулируются следующими ключевыми документами:

1) Договор о дружбе, сотрудничестве и партнёрстве между Украиной и Российской Федерацией – базовый документ, подписанный президентами двух стран в мае 1997 г. и вступивший в силу в 1999 г.; 2) Соглашения по разделу Черноморского флота, принятые в пакете к этому договору и подписанные премьер-министрами; 3) Договора «О российско-украинской государственной границе» и «О сотрудничестве в использовании Азовского моря и Керченского пролива», ратифицированные Государственной Думой Федерального Собрания Российской Федерации в апреле 2004 г.; 4) Соглашение между Правительством Российской Федерации и Кабинетом министров Украины о поощрении и взаимной защите инвестиций от 27 ноября 1998 г. и др.

Россия и Украина – две крупнейшие экономики на постсоветском пространстве, они являются крупными рынками для сбыта продукции, производимой в каждой из этих стран. Обе страны за последние пять лет являются динамично развивающимися экономиками. Среднегодовые темпы прироста ВВП в 2000-2007 гг. в России составили 6,8%, а в Украине – 7,4%. Ещё более динамично росли инвестиции в двух странах: в России – на 10,6% в среднем в год, в Украине – 20,3% (до 2004 г.). В 2006 г. произошло замедление экономической динамики двух стран и, особенно, Украины. Темпы прироста ВВП за 2007 г. в России снизились с 7,1% до 6,4%, а в Украине – с 12,1% до 2,4%, темп прироста инвестиций за первые 9 месяцев 2007 г. (по сравнению с аналогичным периодом за 2006 г.) в Украине составил всего 3,4%. Это замедление динамики свидетельствует об общности проблем двух стран – исчерпании существующей моде-

ли экономического роста, особенно заметной на Украине. Синхронизация экономических циклов России и Украины является важным предварительным условием для дальнейшей экономической интеграции.

Следует отметить, что по итогам 2007 г. Украина занимает 5-е место среди ведущих партнёров России (после Германии, Нидерландов, Италии, Китая, опережая Беларусь), став её крупнейшим внешнеторговым партнёром в СНГ. В 2007 г. внешнеторговый оборот с Украиной достиг рекордной отметки, составив около 20,2 млрд. долл., или 5,9% совокупного внешнеторгового оборота России со странами СНГ. Для Украины Россия является ведущим торговым партнёром – в 2006 г. на неё приходилось свыше 35% внешнеторгового оборота страны.

Сотрудничество Украины и России по отраслевой структуре выглядит следующим образом: 1) нефтепереработка и нефтехимия – российские компании контролируют четыре из шести крупнейших нефтеперерабатывающих заводов (Кременчугский, Лисичанский, Херсонский и Одесский); 2) чёрная и цветная металлургия – в металлургической сфере российская промышленность в отдельных отраслях на 70-100% зависит от поставок с Украины (марганец, хром, титан, железные руды). Российские инвесторы доминируют в цветной металлургии Украины, все приватизированные компании контролируются российскими группами. Николаевский глиноземный завод контролируется «Русским алюминием»; «Запорожский алюминий» — группой «САУЛ». В сфере чёрной металлургии российское представительство значительно ниже; 3) химическая промышленность – в химической промышленности ключевую роль играют поставки из Украины (ионообменные смолы, отдельные виды катализаторов и пестицидов). В дополнение к автомобильной промышленности российский капитал инвестирует и в смежные отрасли: шинные предприятия (СП «Россава» — компания «Амтел»), заводы по выпуску технических тканей для автопромышленности (Черниговское «Химволокно»); 4) машиностроение и военно-промышленный комплекс (ВПК) – на Украине представлены российские автомобилестроительные компании, приобретающие украинские заводы. Работающие по принципу узловой кооперации; 5) авиастроение и авиaperевозки как перспективная сфера совместных проектов – значительный технологический и научный потенциал экономик России и Украины свидетельствуют о целесообразности реализации проектов в высокотехнологических сферах. Прежде всего, интерес представляют проекты, связанные с самолётами «Антонов»; 6) телекоммуникации, информационные технологии, СМИ – в телекоммуникационной отрасли россиянам принадлежат значительные пакеты акций ведущих компаний мобильной связи, в сфере информационных технологий они владеют 51% акций «Квазар-Микро». Российские компании участвуют в двух из пяти общенациональных каналов, контролируют половину рекламного рынка; 7) в пищевой промышленности интересы российских инвесторов сосредоточены в основном в молочной промышленности; 8) российские инвестиции представлены, прежде всего, в рекреационном комплексе в Крыму, где инвесторам принадлежит ряд ведущих пансионатов; 9) электроэнергетика и газовый

комплекс – російські компанії через оффшорні структури контролюють значительні активи в електроенергетиці і газовій отраслі. В частині це стосується к контрольним пакетам компаній «Севастопольенерго», «Житомироблэнерго», «Полтаваоблэнерго», і др. Около половини из регіональних газораспределительних компаній приватизировано оффшорними фірмами; 10) сфера транзиту нафти і газу — здійснюються поставки газу Росії і Центральної Азії на Україну для її власного споживання. А також Україна виступає як країна транзиту російського газу в Європу.

Висновки: Підводя ітог, слідует відмітити те, що економіки України і Росії взаємозалежні друг від друга. В цілях інтенсивного співробітництва цілесообразно доработати загальну концепцію співробітництва приграничних регіонів. Необхідно обогорудувати достаточне кількість пунктів пропуску на границі, удосконалити правову базу для використання в приграничних регіонах національних валют для расчётів між господарюючими суб'єктами, розширити мережу кредитних організацій, обслуговуючих приграничне і міжрегіональне співробітництво, створити спеціальні цільові програми по розвитку приграничних регіонів.

Література:

1. *Свод договоров и соглашений РФ о взаимоотношениях со странами СНГ № 678/9, ст.564, 786, 788, 876, 914.*
2. *Голиков А.П., Казакова Н.А. Мировое хозяйство: отраслевая структура, география, современные тенденции. Учеб. Пособие. -Харьков, ХНУ 2002. – 112 с.*
3. *Голиков А.П., Черномаз П.А. Международные экономические термины. Словарь-справочник. - Киев, Центр учебной литературы, 2008. – 376 с.*
4. <http://www.ukrstat.gov.ua;>
5. <http://www.gks.ru>

УДК 339.924:336.717

Вергуненко М.В.
АНАЛІЗ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ
НА ОСНОВІ ОЦІНКИ РІВНЯ
ТРАНСАКЦІЙНИХ РЕГУЛЯТОРНИХ ВИТРАТ

*аспірант кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Однією з головних умов подальшого розвитку євроінтеграційних процесів в Україні є створення сприятливого клімату для ведення бізнесу та оптимізація податкового законодавства. Дослідження трансакційного сектору свідчать, що в Україні має місце занадто високий рівень так званих непродуктивних витрат, які суб'єкти господарювання несуть для подолання різних штучно створених бар'єрів – економічних, адміністративних та інших. Емпіричні дослідження розмірів та структури трансакційних ви-

трат показали, що витрати як офіційні, так і неофіційні на ведення бізнесу та сплату податків займають в структурі трансакційних витрат більше 50%, що значно вище, ніж в країнах ЄС.

Постановка завдання. Метою даної статті є вивчення основних видів регуляторних трансакційних витрат, що виникають в процесі підприємницької діяльності на Україні та з'ясування типових причин, які призводять до високих трансакційних регуляторних витрат, погіршують бізнес-клімат в країні та є створюють перешкоди до інтеграції України у світову економіку.

Результати дослідження. Зазвичай у підприємницькому секторі економіки досліджуються такі складові трансакційних витрат, як непродуктивні витрати, що пов'язані з подоланням адміністративних бар'єрів, які виникають в процесі [1, с.155]: відкриття бізнесу та реєстрації юридичних та фізичних осіб; обов'язкової сертифікації товарів та послуг; ліцензування окремих видів діяльності; поточного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання з боку різних контролюючих органів; прямі витрати на сплату податків; ведення експортно-імпортних та митних процедур; легкість отримання кредиту та доступ до інших джерел фінансування; витрати на юридичне супроводження; закриття бізнесу.

Вперше методику оцінки рівня непродуктивних трансакційних витрат, що мають місце в процесі підприємницької діяльності було розроблено Е. Сото, який запропонував враховувати не лише офіційні регуляторні витрати, але і витрати по неформальному забезпеченню захисту та виконання контрактів: витрати на «кришу», підкуп посадових осіб, витрати на вартість хабарі за успішне проходження бюрократичних процедур та забезпечення преференціальних умов тощо [2, с. 176-189].

Безумовно, перелічені складові не відображають повною мірою всі трансакційні витрати. Проте, загальну уяву про їх рівень вони надають. Деякі з цих компонентів можуть бути виміряні експериментальним шляхом, інші – піддаються безпосередньому виміру шляхом підрахунку рівня офіційних тарифів на проходження бюрократичних процедур.

Основною проблемою, з якою стикають вчені при дослідженні рівня трансакційних витрат є те, що в бухгалтерському обліку не передбачено їх виокремлення на окремих рахунках. У вітчизняних наукових дослідженнях перша спроба виділити трансакційні витрати була зроблена в роботі І.П. Булеєва [3, с. 115-119]. Зауважимо, що виділені даним автором витрати включають тільки офіційну частину трансакційних витрат, проте неофіційні витрати, пов'язані з подоланням бюрократичних бар'єрів, залишається поза даними офіційного бухгалтерського обліку і становлять комерційну таємницю підприємства, що створює умови для тонізації бізнесу.

Слід констатувати факт значного відставання України за наведеними критеріями не тільки від країн-членів ЄС, а і від інших пострадянських країн. Так, за даними Світового банку в 2007 р. серед 180 країн Україна посіла 139 місце в рейтингу, випередив за пострадянських країн лише Таджикистан, який займає 153 місце [4]. Найгірші показ-

ники Україна мала за такими критеріями як захист інтересів інвесторів, сплата податків, ліцензування, складність відкриття бізнесу, закриття компаній.

Висновок. Занадто високий рівень непродуктивних регуляторних трансакційних витрат в підприємницькому секторі України порівняно навіть з країнами СНД свідчить про недоліки державної трансакційної та регуляторної політики стосовно ведення бізнесу в Україні, що не тільки збільшує трансакційні витрати окремих суб'єктів господарювання, але і створює відповідні негативні передумови до тінізації бізнесу. Оцінка рівня невиробничих трансакційних витрат, особливо їх регуляторної складової, може слугувати індикатором якості бізнес-середовища в підприємницькому секторі України та критерієм ефективності трансакційної та регуляторної політики, що проводиться державою стосовно підприємницького сектору економіки, а аналіз їх структури має стати основою для визначення напрямів державного регулювання бізнесу.

Література

1. Сараева И.Н. Проблемы оценки уровня трансакционных издержек в предпринимательском секторе экономики Украины. // *Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 103-2 - Донецьк, ДонНТУ. -2007. - с.153.*
2. Сото Э. Иной путь. Невидимая революция в третьем мире. –М. Catallaxy, 1995. - 307с.
3. Булеев И.П. Управление трансакционными издержками в переходной экономике / НАН України. Ин-т эконом. пром.- Донецк. 2002,- 154 с.
4. *Doing Business in 2007: Creating Jobs. – Washington: World Bank&Oxford University Press, 2007. – 198с.*

УДК 339.73: 339.942(477)

Волкова Ю. Г.

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМИ ФІНАНСОВИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

ХНУімені В.Н. Каразіна

Для будь-якої країни стосунки з міжнародними фінансовими організаціями (далі — МФО) відіграють дуже важливу роль у розвитку та функціонуванні зовнішньої економіки. Співпраця з МФО надає додаткові надходження в економіку країни — отримувача відповідних коштів. Співпраця України з МФО є дуже тісною уже на протязі кількох років, за які Україна отримала великі позики.

У процесі зміцнення фінансової незалежності національної економіки необхідно розвивати партнерські зв'язки та посилювати позицію України у відносинах з міжнародними фінансовими організаціями.

Метою статті є аналіз та перспективи співпраці України з МФО.

Результати. Показниками результативності співпраці України з МФО є:

- створення передумов для сталого зростання економіки України та підвищення якості життя населення;

- збільшення загального обсягу фінансових ресурсів МФО, які залучаються в рамках реалізації інвестиційних проєктів;
- збільшення частки інвестиційних проєктів у структурі проєктних портфелів МФО в Україні;
- виконання графіків підготовки і реалізації спільних з МФО проєктів.

Членство України у Міжнародному валютному фонді (МВФ), Міжнародному банку реконструкції та розвитку (МБРР), Багатосторонньому агентстві по гарантіях інвестицій (БАГІ), Міжнародній фінансовій корпорації (МФК), Міжнародній асоціації розвитку (МАР), Чорноморському банку торгівлі і розвитку (ЧБТР) і Європейському банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) сприяє доступу до порівняно дешевих кредитних ресурсів, які надаються на пільгових умовах.

За період співробітництва з МФО Україна (станом на 1 травня 2006 р.) отримала кредитних ресурсів на загальну суму більш як 11 млрд. доларів США, в тому числі від МВФ — 4,41 млрд. (3009,83 млн. спеціальних прав запозичення), МБРР — 4,3 млрд., МФК — 470 млн. та ЧБТР — 97,5 млн. доларів США, а також від ЄБРР — близько 2,27 млрд. євро.

Співробітництво із зазначеними організаціями сприяло урахуванню світового досвіду у процесі формування в Україні ринкової економіки, необхідної законодавчої бази та оновлення системи державного управління, забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності, розвитку приватного сектору, удосконалення системи соціального захисту, створення сприятливого середовища для економічного зростання в умовах обмежених власних ресурсів, можливостей щодо комерційних запозичень на зовнішньому ринку.

Але потребують розв'язання проблеми, пов'язані з пасивною позицією Української Сторони під час ініціювання проєктів, тривалістю та складністю процедури їх підготовки і реалізації, зниженням ефективності використання позик, що надаються МФО, відсутністю досвідчених фахівців з питань управління проєктами, зокрема з проведення тендерів та здійснення закупівель відповідно до установлених МФО процедур.

Висновки. Подальше співробітництво з МФО повинне сприяти:

- підвищенню ролі держави в міжнародних кредитно-фінансових відносинах через розширення представництва в МФО;
- поліпшенню результативності проведення економічних реформ шляхом вивчення досвіду роботи МФО з державним і приватним секторами в інших країнах - членах МФО;
- участі у формуванні завдань і нових напрямів діяльності МФО;
- участі у процесі удосконалення процедур, принципів роботи МФО та реформуванні цих організацій;
- поглибленню взаємодії з іншими державами шляхом активної участі у заходах, які організовуються МФО;
- підвищенню кредитного рейтингу України, а також зміцненню довіри іноземних інвесторів до економічної політики держави;

– координації дій з іншими державами та міжнародними організаціями в рамках виконання комплексних програм розвитку і реалізації масштабних інвестиційних проєктів.

Література:

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування».
3. Новицький В. С., Плотніков О. В. Динаміка зовнішніх торгових забор'язань України. – К.: Політична думка, 2000. – 332 с.
4. Рязанова Н.С. Міжнародні фінанси: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2001. – 121 с.
5. Пересада А. А. Інвестиційний процес в Україні. – К.,: Лібра, 1998. – 392 с.

УДК 332.122.001.86(4):332.12(477)

Ганжа Т.В.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ ЄВРОРЕГІОНІВ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

На сьогодні співробітництво України з Європейським Союзом є одним з головних пріоритетів зовнішньоекономічної політики нашої держави. З травня 2004 року Україна та Європейський Союз мають спільний кордон і дуже важливим є те, щоб цей кордон не став перешкодою на шляху їх економічної взаємодії, розвитку торгівлі, соціально-культурного обміну та співпраці. У цьому контексті особливого значення набувають євро регіони як транскордонні соціально-економічні союзи інтегрованих територій сусідніх країн.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика функціонування євро регіонів в ЄС, дослідження основних тенденцій розвитку євро регіонів України, виявлення їх основних проблем та перспектив.

Результати. Євро регіони – спільні дії (юридично оформлені за нормами Ради Європи) між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, які спрямовані на координацію взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права для розв'язання спільних проблем в інтересах людей, які населяють його територію по обидва боки державного кордону.

Транскордонному співробітництву Європа надає великого значення. В основі функціонування євро регіонів лежать принципи самоврядування, транскордонної кооперації, рівні повноваження сторін, дотримання внутрішнього законодавства. Діяльність євро регіонів фінансується з трьох джерел: місцеві органи влади, центральні органи влади та іноземні кошти (держави Західної Європи, фонди ЄС).

До найбільш відомих єврорегіонів ЄС належать: Маас Рейн (створений у 1976 р.: Бельгія, Німеччина, Нідерланди), Ельба Лаба (з 1992 р.: Чехія, Німеччина) Баварський ліс (з 1994 р.: Австрія, Чехія, Німеччина), Сілезія (з 1998 р.: Чехія, Польща) тощо.

Завдяки вигідному геополітичному становищу Україна має значні потенційні можливості щодо діяльності єврорегіонів, оскільки майже третина загальної її площі є прикордонною. Єврорегіони та транскордонне співробітництво виконують функцію залучення коштів європейських фондів для вирішення регіональних проблем.

На кордонах України з країнами-новими членами ЄС діють чотири єврорегіони: «Карпатський» (з 1993 р.: Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія, Україна); «Буг» (з 1995 р.: Польща, Білорусь, Україна); «Нижній Дунай» (з 1998 р.: Молдова, Румунія Україна); «Верхній Прут» (з 2000 р.: Молдова, Румунія Україна). Єврорегіони «Буг», «Нижній Дунай», «Дніпро» та «Карпатський» є членами Асоціації європейських прикордонних регіонів, яка здійснює значний вплив на розвиток взаємин між прикордонними територіями Європи. Транскордонне співробітництво в рамках єврорегіонів також здійснюється і на кордонах з країнами, що не входять до ЄС – Росією, Білоруссю та Молдовою: «Дніпро» (з 2003 р.: Україна, Росія, Білорусь); «Слобожанщина» (з 2003: Україна, Росія); «Ярославна» (з 2007 р.: Росія, Україна).

Діяльність єврорегіонів України направлена на сприяння співробітництву в економічній, соціальній, науковій, екологічній, освітній, культурній галузях та спорті; гармонізація розвитку інфраструктур (в т.ч. енергетичних систем, транспортних та комунікаційних мереж); розвиток та впровадження передових технологій; сприяння розширення контактів між мешканцями прикордонних територій, розвитку співробітництва між установами й організаціями, а також суб'єктами господарської діяльності.

Серед основних проблем розвитку єврорегіонів в Україні є:

- Недостатній рівень фінансової підтримки спільних транскордонних та міжрегіональних проектів державою, органами місцевого самоврядування. В Законі України записано, що «державна фінансова підтримка може надаватися проектам (програмам) транскордонного співробітництва, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі». Однак джерела та механізми надання такої підтримки з боку держави не визначаються;

- Відмінність української правової системи від правових систем сусідніх держав, законодавства Європейського Союзу у сфері управління, підприємницької діяльності;

- Недостатній рівень соціально-економічного розвитку, слабкість інституційної бази регіонального розвитку;

- Недостатність практичного досвіду налагодження транскордонного співробітництва у представників органів влади, бізнесу, неурядових організацій, а також брак інформації та можливості ознайомлення з досвідом співпраці у країнах Європи.

Висновки. Транскордонне співробітництво (зокрема функціонування єврорегіонів) є інструментом розвитку прикордонних територій та чинником реалізації євроінтеграційних прагнень. Для вирішення основних проблем функціонування єврорегіонів не-

обхідно продовжувати роботу з формування нормативно-правової бази, створення відповідної інфраструктури, розроблення спільних з сусідніми країнами транскордонних проектів розвитку територій тощо.

Література:

1. *Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями 1993 р.*
2. *Закон України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 року №1861*
3. <http://ru.wikipedia.org/>

***

УДК 336.744:[338.2(4)+339.923:061.1ЄС].

Герасименко М.С.

ВПЛИВ ЄВРО НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇН ЄС ТА ЇХНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ З УКРАЇНОЮ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Особлива актуальність теми пов'язана з глобальними змінами у міжнародній валютно-фінансовій системі. Проблеми ослаблення американського долару приводить до трансформації валютної політики основних іноземних та національних центральних банків. У їхніх валютних резервах збільшується доля європейської валюти, яка поступово становиться основною міжнародно-резервною та розрахунковою одиницею. Все більш динамічно зростає популярність євро. Враховуючи цю тенденцію, Україна не може залишатися у стороні та Національний Банк України повинен диверсифікувати валютні резерви, збільшую долю євро, тому що у торгівлі з країнами ЄС використовується виключно європейська валюта, а ЄС стає головним експортним партнером.

Постановка завдання. Об'єктом дослідження є валютна інтеграція, функціонування євро, оцінка впливу на торгівельні, інвестиційні, валютно-фінансові, грошово-кредитні відносини не тільки в рамках ЄС, але у контексті взаємовідносин України з цими країнами та використання євро у зовнішньо-торгівельних відносинах.

Результати. Європейська інтеграція, яка із запровадженням на початку 2002 р. євро перейшла у нову, вищу якість, є важливим фактором міжнародних економічних відносин [5]. Запровадження євро сприяло:

- зменшенню витрат на обмін валют;
- прискоренню та здешевленню міжвалютних переказів;
- зниженню інфляції;
- створенню конкуренції американському долару на валютних ринках;
- посиленню конкурентної позиції Європи в світі;
- зменшенню рівня валютних ризиків;
- інтенсифікації внутрішньої торгівлі Європейського Союзу;
- зростанню обсягів міжнародної торгівлі країн ЄС [3].

Як невід'ємна частина Європи Україна об'єктивно орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічних відносин та забезпечення належного добробуту своїх громадян. Поглиблення європейської інтеграції та розширення Європейського союзу на схід, його безпосереднє наближення до кордонів України створює додаткові передумови для активізації участі України в цих процесах. Провідними формами співробітництва між Україною та ЄС є торгівля, інвестиційна діяльність, науково-технічна сфера, регулювання трудової міграції та інші [1, с. 84].

Обсяг торгівлі товарами між Україною та країнами ЄС збільшився у 2007 р. по відношенню до попереднього року і склав 28,4%, послуг – 15,2% [4]. Загальна позитивна динаміка торгівлі з країнами ЄС (особливо експорту) зумовила збільшення обсягів присутності України на ринку ЄС, та зростання питомої ваги у загальному торговельному балансі України. Ринок ЄС — другий за значенням після ринку країн СНД.

За умовами створення зони вільної торгівлі, експорт ще більш буде орієнтований на країни Європи, що відповідно збільшить застосування євро [2, с. 27]. Тому Україна повинна будувати резервну та валютну політику. Зі створенням зони вільної торгівлі спроститься торговельний режим. Проблеми, як високе квотування, введення більш високих ставок країнам, що не входять до СОТ, будуть вирішені. Таким чином збільшиться об'єм надходження євро на наш ринок і у цілому лібералізація торгівлі збільшуватиме кількість євро та змінювати політику Національного Банку України. НБУ повинен привернути увагу до інструментів здійснення грошово-кредитної політики в країн ЄС Європейським Центральним Банком. Особливий інтерес привертає політика ЄЦБ до контролю рівня інфляції, який намагається утримувати її на рівні 4%.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що вступ України до СОТ та майбутнє укладання договору з ЄС щодо створення зони вільної торгівлі повинно інтенсифікувати торговельні відносини та збільшити роль використання євро на нашому валютно-му ринку та змінити валютно-грошову політику НБУ.

Література

1. Будкін В. Проблеми і перспективи співробітництва між Європейським Союзом та Україною // *Економіка України*. – 2007. - №9. – с.82-90.
2. Україна на ринку Європейського союзу (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // *Національна безпека і оборона*. – 2007. – №11. - с. 3-40.
3. www.me.gov.ua;
4. www.ukrstat.gov.ua;
5. www.ecb.int

**ГЕОПРОСТОРОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОСОЮЗУ**

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Співпраця з ЄС є для України важливою умовою її інтеграції у світову спільноту, одним з важливих аспектів успіху демократичних перетворень і переходу до повноцінних ринкових відносин. Приймаючи до уваги, що інтеграційний процес в Європі неухильно набирає силу, цілком очевидно, що ЄС в Європі й у світі поступово займатиме одне з провідних лідируючих положень. До економічних аспектів слід додати європейські цінності, традиції демократії і, звичайно, географічний чинник близькості до України. Все це в сукупності зумовило європейський вибір України.

Дані обставини і обумовлюють особливу актуальність для української економічної науки дослідження міжнародної економічної співпраці України з державами Європейського Союзу в трансформаційних умовах.

Проблеми євроінтеграційного курсу нашої країни досліджувались у працях українських вчених Андрійчука В. Г., Бураковського І.В., Макогона Ю.В., Пузанова І.І., Філіпенка А.С. та інших.

Не зважаючи на значні наукові результати, подальшого дослідження і вдосконалення потребують явища і проблеми, пов'язані із взаємообумовленістю процесу інтеграції у європейське середовище та економічних перетворень у нашій державі, особливо впливу цих процесів на розвиток зовнішньої торгівлі, формування економічно обґрунтованої стратегії та тактики інтеграції у світогосподарські процеси.

Метою статті є аналіз проблем та перспектив інтеграції України до ЄС. Наукова новизна даного дослідження полягає у запропонуванні заходів щодо реалізації стратегічної мети України – вступу до ЄС.

Результати. Вступивши до ЄС, Україна змогла б вирішити відразу декілька проблем: забезпечити свободу пересування через кордони робочої сили, товарів, послуг і капіталів; гармонізувати й уніфікувати законодавство; зняти тарифні і нетарифні обмеження в зовнішній торгівлі; забезпечити перевагу в конкурентній боротьбі за іноземні інвестиції.

На тлі сьогоденних успіхів в динаміці економічного зростання переваги вступу до ЄС гарантували б країні стабільні темпи розвитку національної економіки □[1].

Проте, існує ряд причин стриманості ЄС. Результатом їх наявності є проблеми України, без рішення яких важко розраховувати на статус повноправного члена ЄС.

Низький темп реформ є однією з головних причин стриманості ЄС. Основна перешкода на шляху поглиблення і прискорення реформ — формування в Україні олігархічної системи авторитарного типу.

Найбільш негативно характеризуються результати боротьби з корупцією. У документі «Доповідь про виконання Європейської політики сусідства. Україна» підкреслюється, що саме корупція є однією з основних перешкод на шляху розвитку і економічного зростання України.

Слід зазначити, що рівень реформування України вимірюється рівнем виконання Плану дій ЄС, ефективність виконання якого є індикатором для європейської сторони щодо реальної зацікавленості України в інтеграції до ЄС і готовності проводити радикальні реформи. Виходячи з результатів виконання, ЄС отримує можливість надавати або стримувати подальші стимули для України. Цього аспекту набуває надзвичайно важливе значення в світлі початих переговорів України з ЄС про нову посилену угоду.

По-друге, один із стримуючих чинників — великий розрив між сторонами в рівнях добробуту населення. Життєвий рівень в Україні в 2007 р. складав лише 15% рівня ЄС. Між показниками розвитку соціальної сфери України і копенгагенськими критеріями досить істотні відмінності.

По-третє, це недоліки в таких сферах, як свобода ЗМІ, права людини, правосуддя, дерегулювання бізнесу, соціальне ринкове господарство.

Висновки. Таким чином, стриманість Євросоюзу відносно інтеграції України пояснюється багато в чому об'єктивними причинами. В першу чергу це відсутність належної глибини і системності реформ, а також недостатнє виконання вимог ЄС.

Реалізації Плану дій більше всього заважає ряд внутрішніх чинників — протистояння усередині владних структур, недостатнє кадрове і фінансове забезпечення. На думку експертів, українській стороні в ході реалізації Плану дій вдалося досягти важливих локальних успіхів, але не системного прогресу у всіх сферах відносин з ЄС. Тому, першочерговим завданням для початку реалізації практичних заходів щодо зближення України з ЄС стає створення нової політичної системи.

Економічні позиції України в країнах Євросоюзу і ЄС в цілому визначаються її статусом транзитної країни в процесі транспортування на захід енергоносіїв. Транзитним статусом слід не спекулювати, а вибудовувати на його основі довготривалу стратегію економічних відносин з ЄС, зробити його ключовим елементом економічної і опосередковано політичної євроінтеграції.

Література

1. Філіпенко А. Інтеграційні перспективи України: бігравітаційна модель// *Економіка України*. – 2005. - №6. – С.11-21.

Гречишников М.О.

**ПИЩЕВАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ КАК ОБЪЕКТ
ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЫ***ХНУ имени В.Н. Каразина*

Стремительное повышение мировых цен на продовольствие сделало украинский агропром одним из самых инвестиционно привлекательных секторов экономики. Иностранных инвесторов в Украине привлекает низкий уровень производственных затрат и высокий потенциал урожайности. В сегодняшней обстановке пищевая промышленность ищет новые пути решения проблем – инвесторов из-за границы и в собственном государстве, и основой для этого служит размещение акций украинских компаний на фондовых рынках. Актуальность этого процесса и соответствующей проблемы сложно переоценить, поскольку IPO (публичное размещение акций) – современное решение привлечения дополнительных средств и увеличения капитализации украинских компаний.

Цель данной статьи – анализ инвестиционной привлекательности пищевой промышленности Украины.

Результат. Отечественная инвестиционная компания Dragon Capital и шведский инвестиционный фонд East Capital Bering Ukraine Fund покупают 70% акций компании «Чумак» — одного из крупнейших отечественных производителей соусов (кетчупов, майонеза, горчицы) и консервированных овощей. Продавцом выступает шведский предприниматель Ганс Раузинг, а его партнеры Йохан Боден и Карл Стурен остаются акционерами фирмы. Сделка, стоимость которой пока не разглашается, завершится до конца апреля. По расчетам аналитика инвестиционной компании Concorde Capital Ольги Панькив, весь актив оценивается в 100 млн долларов, или более чем в четыре капитала. Таким образом, стоимость транзакции составляет 70 млн долларов. Интерес к убыточному предприятию, обремененному долгами в 45 млн долларов (по данным на октябрь 2007 года), свидетельствует об оптимистичных ожиданиях инвесторов от отечественной пищевой промышленности и сельского хозяйства [2].

Dragon Capital и East Capital Bering Ukraine Fund покупают «Чумак» в расчете на повышение его капитализации. В прошлом году доля этого предприятия в сегменте майонеза составила 8,1%, кетчупа — 27,9%, консервированных овощей — 11,9%. Хотя развитие рынка соусов значительно замедлилось. Так, в 2007-м их производство в Украине увеличилось по сравнению с 2006-м лишь на 4,6% — это свидетельствует о насыщении рынка [1]. В таких условиях мелкие производители, которые не в состоянии конкурировать за сырье и тратить немалые деньги на рекламу и сбыт, теряют потребителей. Только за прошлый год небольшие игроки уступили 5,3% рынка майонеза и два процента рынка кетчупа. Покупатели «Чумака» — компании Dragon Capital (приобрела 50% акций) и East Capital (20% акций) — раньше не особо интересовались предпри-

ятиями агропромышленного комплекса (АПК). Шведская инвестиционная группа и до этого времени активно инвестировала в финансовый сектор. В Украине ей принадлежат миноритарные пакеты акций банков «Надра» и «Південний». Но из-за массовых списаний в банковском секторе и нестабильности на финансовых рынках портфельные инвесторы переключились на продовольственные рынки.

Спрос на ценные бумаги отечественных аграрных и пищевых предприятий повышается. В марте частное размещение акций на Франкфуртской фондовой бирже провела компания MCB Agricole Holding AG (Австрия), которая является собственником одного из крупнейших сельхозпредприятий в Украине — ООО «Укрзернопром Агро». В ходе размещения 24,4% акций фирма MCB Agricole привлекла более 56 млн долларов, достигнув капитализации 230 млн долларов [2]. Чуть раньше компания «Кернел» (один из лидеров украинского рынка по производству подсолнечного масла) сообщила о проведении дополнительной эмиссии акций на Варшавской фондовой бирже. В результате размещения 5,4 млн акций (8,5% акционерного капитала) ей удалось привлечь 84 млн долларов. А 19 марта стало известно, что свои акции на 22 млн долларов доразместит на альтернативной площадке Лондонской фондовой биржи компания Landkom International PLC (выращивает в Украине рапс и пшеницу).

Вывод. Интерес к отечественному АПК в первую очередь вызван стремительным повышением цен на сельхозпродукцию в мире. В пищевой промышленности еще много секторов с ненасыщенным спросом, поэтому в ближайшее время рост доходов компаний будет значительным. Иностранных инвесторов в Украине привлекает низкий уровень производственных затрат и высокий потенциал урожайности.

Литература

- 1) <http://www.ukrstat.gov.ua>
- 2) <http://expert.ua> Гречишников М.О.

***

УДК 339.56(477:478)

Григорова Л.И., Гончарова Н.О.
ТОРГОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ УКРАИНЫ И
ПРИДНЕСТРОВЬЯ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Украина устойчиво занимает позицию ведущих торговых партнеров Приднестровской Молдавской Республики, на долю которой приходится более половины всего объема внешней торговли среди стран СНГ. Общая граница и традиционные бизнес-связи ее приграничных областей с Приднестровьем являются одним из основных факторов, обусловивших такую позицию.

Целью статьи является исследование тенденций развития торговых отношений между Приднестровьем и Украиной и определение перспектив дальнейшего сотрудничества двух стран в данной сфере.

Результаты. С 22 июля 2003 года в Приднестровье действует «режим свободной торговли с Украиной» [1]. В результате украинский экспорт (особенно из соседних с ПМР областями) начал резко увеличиваться. В последние годы доля Украины в приднестровском импорте составляла около 35-38%, а в структуре экспорта республики – только 3-5% (рис. 1).

В 2003—2004 г. по абсолютной величине суммарного внешнеторгового оборота и импорта Украина переместилась на первое место, опередив Российскую Федерацию, которая на протяжении 90-х годов и в 2000-2002 г.г. играла ведущую роль во внешней торговле Приднестровья. В то же время доля ПМР в украинском экспорте составляет незначительную величину. Украина не спешит расширять импорт из ПМР, более того, для приднестровских предприятий вводятся изъятия из свободной торговли по сахару и по лому черных металлов.

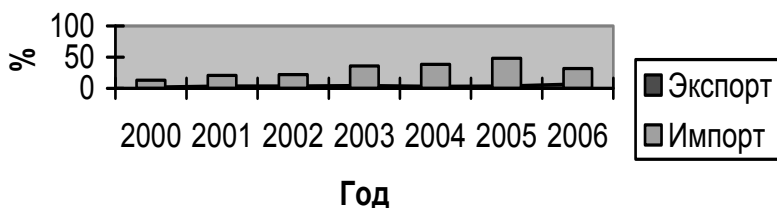

Рис.1. Динамика доли Украины во внешнеторговых отношениях с Приднестровьем, % [4]

Для внешнеторгового оборота ПМР с Украиной характерно устойчивое отрицательное сальдо (коэффициент покрытия экспорта импортом в 2006 г. составил 11,8%). До 1 августа 2004 г. наблюдалась положительная динамика экспорта продукции в Украину. Однако введение ограничений со стороны Республики Молдова привело к сокращению экспорта. (рис. 2).

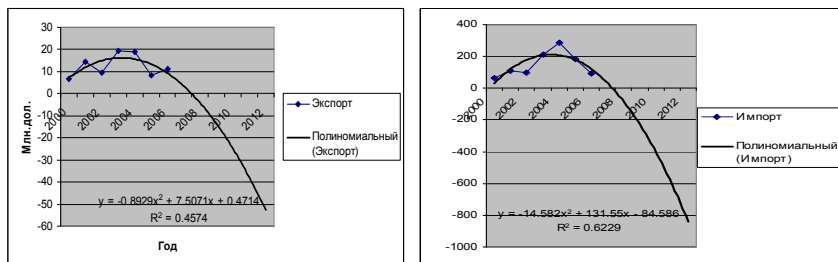

Рис. 2 Динамика и прогноз объемов экспорта и импорта Приднестровья в Украину, млн. дол. [4]

Товарная структура приднестровского экспорта в Украину характеризуется доминированием трех групп товаров: прокат черных металлов (39,2%), машины и оборудо-

вание (38,0%), пищевые продукты (15,9%). В товарной структуре импорта ПМР из Украины преобладали черные металлы (53,7%), энергоносители (11,5%), пищевые продукты (15,5%), машины и оборудование (5,9%) (информация представлена по состоянию на 2005 г.).

Внешнеторговые отношения ПМР и Украины развиваются в плоскости неопределенности политического статуса Приднестровья. С 1 июля 2007 года молдавскими таможенными органами начали применяться новые правила оформления грузов, ввозимых в регион [2]. Эти правила предусматривают, что пересекать границу в украинском направлении могут только те приднестровские грузы, которые прошли оформление в таможенных органах Молдавии. Государственной регистрационной палате Молдовы поручено вносить предприятия Приднестровья, осуществляющие экспортно-импортные операции, в Государственный регистр предприятий и организаций Молдовы (временно), с правом на получение сертификата происхождения по форме «С», а для экспорта на Украину - по форме «СТ-1». В прошлом году торгово-промышленная палата Республики Молдова приняла на учет 102 экономических агентов из региона. Всего временно и постоянно зарегистрировано уже 369 экономических агентов.

Для большинства предприятий это достаточно проблематично, т.к. ведет к двойному налогообложению, и как следствие, к удорожанию продукции и снижению ее конкурентоспособности.

Объемы экспортно-импортных операций между двумя государствами имеют общую тенденции к снижению (рис. 2). Однако для Приднестровья сохраняется отрицательное сальдо товарооборота. Желанной целью республики является оптимизация структуры экспорта в Украину, а именно, увеличение доли готовой продукции, и рост общего объема экспорта [3].

Выводы. Все выше изложенное позволяет определить перспективы и пути развития торгово-экономических отношений Украины и ПМР, состоящие в необходимости:

- введения в действие Меморандума «Об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем», согласно которому ПМР имеет право самостоятельно устанавливать и поддерживать международные контакты в экономической, культурной и научно-технической областях.
- открытости внешнеторговой информации, и как следствие возможность проведения аналитических исследований и работ по развитию экспорта и импорта приднестровских субъектов ВЭД.

Литература.

1. Указ Президента Приднестровской Молдавской Республики (ПМР) «О создании режима наибольшего благоприятствования в торгово-экономических отношениях с Украиной».
2. Постановление Правительства Республики Молдова № 815 от 2 августа 2005 г. «О регулировании потоков грузов, являющихся предметом внешнеторговой деятельности Приднестровья».
3. <http://www.cirs-md.org> Официальный сайт центра стратегических исследований и реформ.

УДК. 339.138: 334

Григорова Л.І., Петрушова Д.В.

РОЗВИТОК ТОВАРНИХ БІРЖ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Зараз Україна знаходиться на стадії розбудови економіки. Співробітництво з різноманітними міжнародними організаціями, інтеграційні процеси, що відбуваються у нашій країні, її становлення як держави з ринковою економікою вимагають належного стану всіх елементів ринкової інфраструктури. Ефективне функціонування сучасного ринку знаходиться в прямій залежності від постійного відтворення ринкового середовища. Важливим його елементом є ринкова інфраструктура, яка являє собою систему підприємств і організацій, що забезпечують рух товарів, послуг, грошей, цінних паперів, робочої сили. До таких установ належать товарна і фондова біржі.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є виявлення проблем розвитку товарних бірж в Україні, пошук недоліків в їх функціонуванні та вироблення рекомендацій щодо подальшої його корекції.

Результати. Біржа – постійно діючий ринок масових взаємозамінних товарів (цінних паперів, перевезень), що передбачає свободу товарного виробництва, конкуренції і цін [2]. Завдання біржі – не постачання економіки сировиною, капіталом, валютою, а організація, впорядкування, уніфікація ринків сировини, капіталу і валюти [3].

Після розпаду Радянського союзу, з розвитком економіки простежується стрімке зростання кількості бірж в Україні. На 2007 р. за даними Міністерства статистики в Україні налічувалося 479 бірж (рис. 1.), тоді як в 2004 році їх було 493 [4]. Зменшення кількості бірж, на нашу думку, зумовлено політичною нестабільністю в країні та відсутністю контролю за біржовою діяльністю.

Не дивлячись на загальну тенденцію зростання кількості бірж, сьогодні можна констатувати той факт, що в Україні повільними темпами відбувається відновлення біржової культури та наукової школи, формується нове покоління біржовиків, здатних ефективно діяти на ф'ючерсних ринках. В той же час світове ринкове середовище висуває підвищені вимоги до рівня кваліфікації національної фінансової еліти, від якої вимагається вміння використання інформації про мінливу ситуацію на світових товарних та фінансових ринках, готовність до сприйняття фінансових інновацій та ризиків.

Досі дискусійними та недостатньо вивченими залишаються проблеми моніторингу та моделювання ф'ючерсної торгівлі, управління ризиками на макро- та мікрорівнях, обґрунтування існування ризик-премії, доречності різних видів хеджування, економічної інтерпретації отриманої вигоди, аналітичної цінності статистики міжнародних ф'ючерсних ринків.

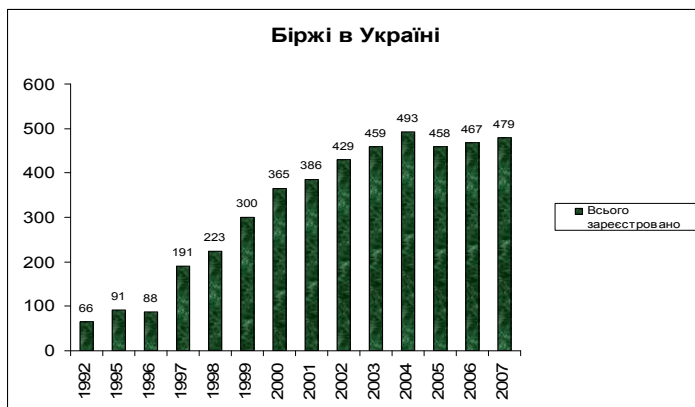

Рис. 1. Кількість бірж в Україні в 1992-2007 рр [4]

Біржі України різноманітні за своєю структурою, складом учасників, правилами торгівлі. При їх становленні засновники, як правило, не ставили перед собою завдання з концентрації біржового обігу для творення ринкових цін на сировину, капітали та валюту. У нашій країні на товарних біржах торгували і досі торгують дрібними партіями різноманітних товарів, які у світовій практиці не є об'єктами біржової торгівлі.

Рис. 2. Структура укладених угод на біржах України в 2007 році [4]

Структура біржового обігу України незаперечно підтверджує, що біржі в нашій країні практично виконують роль примітивного посередника. Хоча п'ять останніх років обсяг укладених угод зріс в 1,6 рази [4] (Рис. 2), в Україні досі не створена біржа, яка відповідала б своїй ролі регулятора стихійних процесів ціноутворення базових активів. Жодна із функціонуючих в Україні бірж не відповідає за своєю суттю класичному поняттю біржі ні в економічному, ні в організаційному аспектах. Практика бір-

жового будівництва не створила кола біржових товарів, не запровадила торгівлі стандартизованими контрактами на жоден з базових активів.

В Україні спостерігається відсутність єдиної державної політики щодо структурування товарних та фінансових ринків; недосконалість біржового законодавства; наявність небіржового товару; невизначеність статусу клірингових установ. Тобто біржа як регулятор та індикатор ринків в Україні відсутня, оскільки ринки основних активів також не створені. У формуванні цієї сфери Україна суттєво відстала від своїх найближчих сусідів, не лише Угорщини, Польщі, Чехії, але й Росії.

Висновок. Головним завданням на українському ринку сьогодні є:

- 1) залучення на біржу потужних покупців, що мають великий досвід роботи на міжнародних ринках. Це можуть бути російські, українські переробники, торговельні посередники, що досконало вивчили митні процедури, знають кон'юнктуру ринку;
- 2) доцільно запроваджувати на основних сировинних ринках України (зерно, цукор, олія, жива худоба, метали) ф'ючерсну торгівлю. Для цього необхідно визначити кілька баз доставки за спотовими, форвардними та ф'ючерсними контрактами (склади, елеватори, холодильники наближені до кордонів та великих міст);
- 3) використати досвід зарубіжних та вітчизняних бірж, що впроваджують ф'ючерсні контракти, проводять у пресі та Internet навчання з питань ф'ючерсної торгівлі;
- 4) організувати співпрацю уряду, відповідних комітетів Верховної Ради та саморегулювальних організацій з питань підготовки кадрів та доопрацювання нормативної бази.

Література:

1. Голиков А.П., Григорова Л.И. *Международная торговля (структура, география, тенденции). Учебное пособие.* - Харьков: ХНУ, 2003. – 172 с.
2. *Економічна енциклопедія в 3-х томах. 1-й том.* – Київ: «Академія», 2000.
3. *Мировое хозяйство и международные экономические отношения: Учебное пособие* /Под ред. Голикова А.П. и др. – Симферополь, СОНАТ, 2003. – 432 с.
4. www.ukrstat.gov.ua

Грицак Ю.П.

РАСЧЕТЫ ПО ОЦЕНКЕ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ СТРАНЫ (НА ПРИМЕРЕ ПОЛЬШИ)

ХНУ имени В.Н. Каразина, канд. геогр. наук

К числу доступных статистических показателей, по которым можно рассчитать прогнозные показатели развития внешней торговли стран мира и степени их участия в международном разделении труда относятся следующие:

- показатели динамики внешнеторгового оборота, экспорта, импорта (коэффициент роста, темпы роста и темпы прироста);
- коэффициенты эластичности внешнеторгового оборота;

- объём внешней торговли на душу населения;
- доля страны в мировой торговле;
- экспортная квота как в целом по стране, так и по отдельным отраслям и товарам, а также доля импорта в потреблении;
- коэффициент структурной специализации.

Приводим примеры построения таких вариативных показателей:

Первый вариант: прогнозирование объема внешней торговли методом экстраполяции по коэффициентам роста экспорта и импорта и их эластичности к ВВП.

У нас имеются данные по темпам роста экономики в целом и отдельных отраслей Польши в 1999–2005 гг. (таб. 1). По ним вычисляются среднегодовые темпы роста (среднее геометрическое), а также коэффициенты эластичности.

Соответственно, если экспорт Польши в 2005 г. 81,8 млрд. дол., то при сохранении среднегодового темпа роста в 13,4% он составит через 10 лет в 2015 г.:

$$81,8 \times (1,134 \times 10) = 286,7 \text{ млрд. дол.}$$

Аналогично определяется объем импорта в будущем:

$$92,3 \times (1,079 \times 10) = 197,1 \text{ млрд. дол.}$$

Получается, что в этом варианте торговый баланс страны будет складываться с гигантским профицитом: $286,7 - 197,1 = +89,6$ млрд. дол.

Таблица 1

Динамика основных макроэкономических показателей Польши
(индексы к предыдущему году)

годы	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	геом
Объем ВВП	1,045	1,042	1,011	1,014	1,038	1,053	1,034	1,034
ВВП на душу населения	1,046	1,042	1,011	1,014	1,039	1,054	1,034	1,034
Валовая добавленная стоимость	1,043	1,039	1,012	1,013	1,036	1,051	1,032	1,032
из нее:								
сельское хозяйство	0,992	0,958	1,067	1,011	1,025	1,070	0,995	1,016
промышленность	1,029	1,062	0,992	0,995	1,078	1,105	1,040	1,042
добывающая	0,984	1,018	0,930	0,939	0,979	0,948	0,999	0,971
обрабатывающая	1,042	1,068	0,992	1,010	1,104	1,127	1,044	1,054
энерго-водоснабжение	0,986	1,060	1,037	0,960	1,021	1,089	1,043	1,027
строительство	1,031	0,996	0,925	0,910	0,971	1,018	1,067	0,987
торговля и общест. питание	1,066	1,045	1,034	1,041	1,004	1,043	1,035	1,038
Экспорт	1,044	1,108	1,032	1,073	1,082	1,173	1,046	1,079
эластичность экспорта к ВВП	0,976	1,202	1,106	1,068	1,144	1,123	1,072	1,097
эластичность экспорта к промышленности	0,991	1,180	1,127	1,088	1,101	1,070	1,065	1,088
эластичность экспорта к обрабатывающей пром-сти	0,979	1,173	1,127	1,072	1,075	1,049	1,061	1,075
Импорт	1,020	1,253	1,118	1,083	1,187	1,182	1,108	1,134
эластичность импорта к ВВП	0,999	1,063	1,021	1,058	1,042	1,114	1,012	1,044
эластичность импорта к промышленности	1,015	1,043	1,040	1,078	1,004	1,062	1,006	1,035
эластичность импорта к обрабатывающей пром-сти	1,002	1,037	1,040	1,062	0,980	1,041	1,002	1,023

Проверку расчета производим по квоте экспорта и импорта в ВВП с учетом коэффициента эластичности (таб. 3.2). Если в 2005 г. ВВП Польши равнялся 298,6 млрд. дол., то при сохранении среднегодового темпа роста в 3,4% он составит в 2015 г.: $298,6 \times (1,034 \times 10) = 416,2$ млрд. дол.

При сохранении квот экспорта и импорта на уровне 2005 г. стоимость экспорта в 2015 г. составит $416,2 \times 0,274 \times 1,097 = 125$ млрд. дол., импорта — соответственно $416,2 \times 0,274 \times 1,035 = 134,2$ млрд. дол. Полученные цифры совершенно не стыкуются с вычисленными выше (по экспорту разница в 2,3 раза, по импорту — в 1,5 раза).

Однако фактически квоты экспорта и импорта неуклонно возрастают. Учитывая это явление, перспективные объемы следует определять через рост коэффициента эластичности:

$$\text{экспорт в 2015 г.} = 81,8 \times (1,097 \times 10) = 205,7 \text{ млрд. дол.}$$

$$\text{импорт в 2015 г.} = 92,3 \times (1,044 \times 10) = 141,4 \text{ млрд. дол.}$$

Видим, что и эти цифры хотя и в меньшей степени, но также резко отличаются от полученных выше. То есть, результаты прогнозирования данным способом неудовлетворительны.

Таблица 3.2

Внешняя торговля в ВВП Польши

годы	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ВВП (млрд. долл. США по обменному курсу)	166,8	173,8	175,7	178,2	220,8	248,2	298,6	337,2
Экспорт (млрд. дол. США)	31,0	31,7	36,1	52,6	62,4	73,8	81,8	110,7
Импорт (млрд. дол. США)	46,9	48,9	50,3	69,5	75,2	88,2	92,3	113,2
Торговый баланс (в млрд. дол. США)	-15,8	-17,3	-14,2	-16,9	-12,8	-14,4	-10,5	-2,5
Экспорт. квота в ВВП, %	18,6	18,2	20,5	29,5	28,3	29,7	27,4	32,8
Импорт. квота в ВВП, %	28,1	28,2	28,6	39,0	34,1	35,5	30,9	33,6

Второй вариант: прогнозирование объема внешней торговли путем построения трендов по динамическим рядам за предыдущие годы. По данным таблицы 2 в программе Excel строим графики темпов роста и объемов экспорта и импорта и их тренды на 10 лет вперед (рис. 1–4).

Логарифмический тренд дает на 2015 год объем экспорта Польши в 109,5 млрд. дол., или меньше современной величины. Это не согласуется с реальностью (таб. 2) и перспективной динамикой развития, показывающей будущие темпы роста в 19,3–22,4% в год (рис. 2). Следовательно, для прогнозирования объемов логарифмическое уравнение не подходит.

Линейный тренд дает объем экспорта в 200 млрд. дол., что в точности совпадает с расчетом по росту коэффициента эластичности экспорта. Заметим, что величина достоверности аппроксимации (приближения) у линейного тренда намного выше, чем у логарифмического (0,9369 против 0,7565).

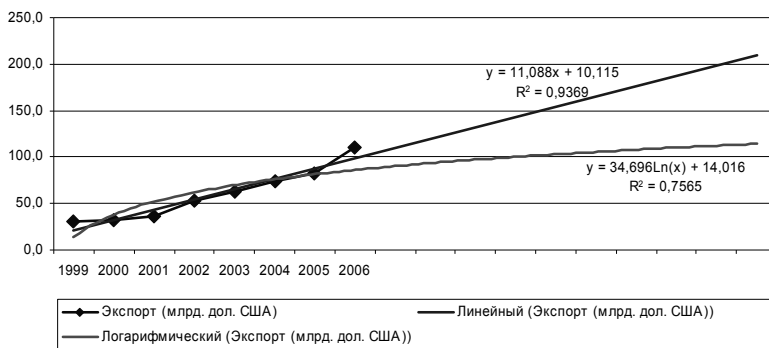

Рис. 1. Расчет перспективных объемов экспорта Польши

Динамика экспорта (индексы роста)

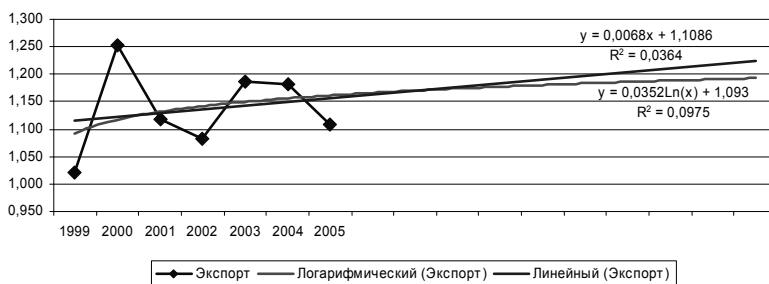

Рис. 2. Расчет перспективной динамики экспорта Польши

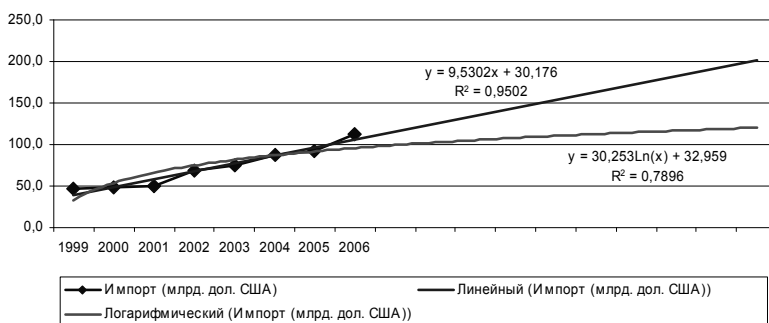

Рис. 3. Расчет перспективных объемов импорта Польши

По импорту логарифмический тренд также показывает сокращение либо отсутствие прироста стоимости ввоза, а линейный тренд определяет объем импорта в 2015 году в 194,6 млрд. дол. (рис. 3). Последняя цифра совпадает с результатом расчета по

темпам прироста. Достоверность аппроксимации в трендах экспорта и импорта совпадают.

Рис. 4. Расчет перспективной динамики экспорта Польши

Третий вариант: прогнозирование объемов внешней торговли по динамике ВВП страны. Темпы роста реального ВВП Польши как в среднесрочной (на 10–15 лет), так и в отдаленной перспективе (20 и более лет) по оценкам экспертов Европейского Союза ожидаются невысокие — на уровне 3–4% в год. Такой же индекс роста дают тренды на основе динамики прошлых лет (рис. 5).

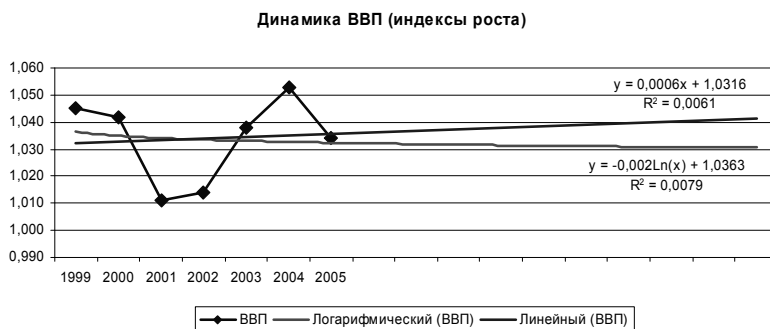

Рис. 5. Расчет перспективной динамики ВВП Польши

Перспективная величина ВВП Польши на 2015 год, рассчитанная по среднегодовым темпам роста, получается в объеме:

$$298,6 \times 1,034 \times 10 = 416,2 \text{ млрд. дол. (в постоянных ценах 2005 г.)}$$

Логарифмический тренд определяет эту величину в 344 млрд. дол., линейный тренд — в 539 млрд. дол. Поскольку достоверность аппроксимации линейного тренда составляет 0,8795, искомую конечную цифру следует ожидать в пределах от 474 до 604 млрд. дол. (рис. 6).

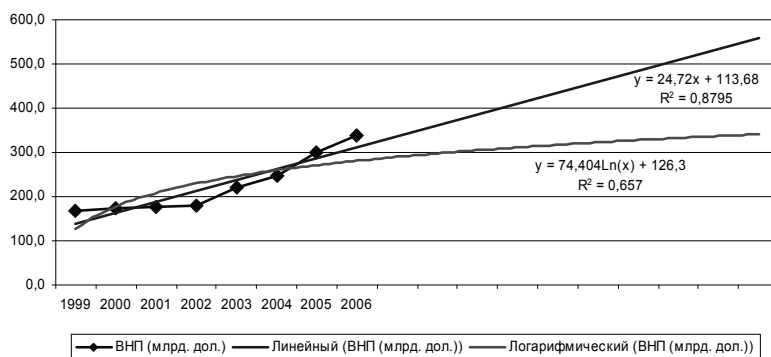

Рис. 6. Расчет перспективных объемов ВВП Польши

Таблица 3.3

Результаты расчета перспективных объемов внешней торговли Польши

(на 2015 год)	Расчет по темпам роста	Расчет по квоте в ВВП	Расчет по коэф. эла- стичности	Логариф- мический тренд	Линейный тренд
ВВП (млрд. долл. США по обменному курсу)	416,2	416,2	416,2	344,0	539,0
Экспорт (млрд. дол. США)	286,7	125,0	205,7	109,5	200,0
Импорт (млрд. дол. США)	197,1	134,2	141,4	113,5	194,6
Торговый баланс (в млрд. дол. США)	+89,6	-9,2	+64,3	-4,0	+5,4
Экспортная квота в ВВП, %	68,9	30,0	49,4	31,8	37,1
Импортная квота в ВВП, %	47,4	32,2	34,0	33,0	36,1

Из сравнения результатов расчетов, полученных разными способами (таб. 3), мож-
но сделать следующие выводы:

- экстраполяция по среднегодовым темпам прироста экспорта, импорта и ВВП дает явно завышенные объемы внешней торговли, достигающие 70% от величины ВВП;
- расчет на основе постоянных экспортной и импортной квот дает сокращение темпов роста внешнеторгового оборота по сравнению с существующими, что невозможно в условиях интенсивной интеграции и глобализации;
- логарифмические тренды, построенные для абсолютных показателей (стоимости экспорта, импорта и ВВП), вообще показывают уменьшение этих величин, что противоречит реальности;
- логарифмические тренды, построенные для относительных показателей (темпы роста), всегда показывают небольшое, но последовательное уменьшение этих величин в перспективе, напоминающее действие силы трения;
- линейные тренды дают максимальные величины достоверности аппроксимации для абсолютных показателей (около 0,900) и меньшие, чем в логарифмических трендах, — для относительных показателей.

В целом наиболее достоверным кажется прогноз объемов внешнеторгового оборота и ВВП Польши на основе линейного тренда. В этом варианте на ближайшие 10 лет среднегодовой темп роста ВВП в текущих ценах составит 7,8%, квоты экспорта и импорта поднимутся до 36–37%, торговый баланс сложится с небольшим плюсом.

Резкого увеличения долей экспорта и импорта в ВВП ожидать не следует, поскольку тренды перспективной динамики экспортных и импортных цен показывают тенденцию к снижению последних (см. рис. 7 и 8).

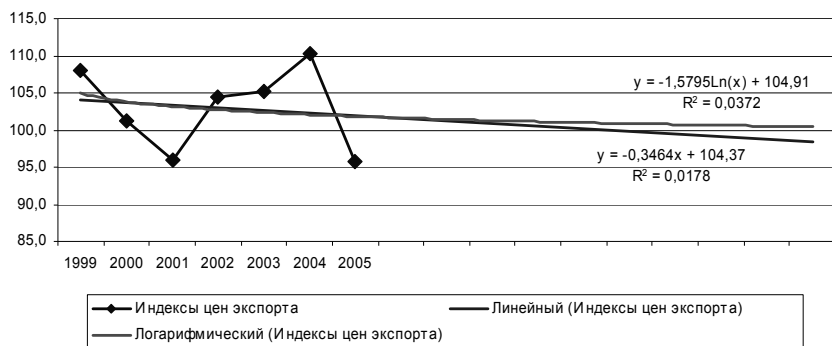

Рис. 7. Перспективная динамика экспортных цен Польши

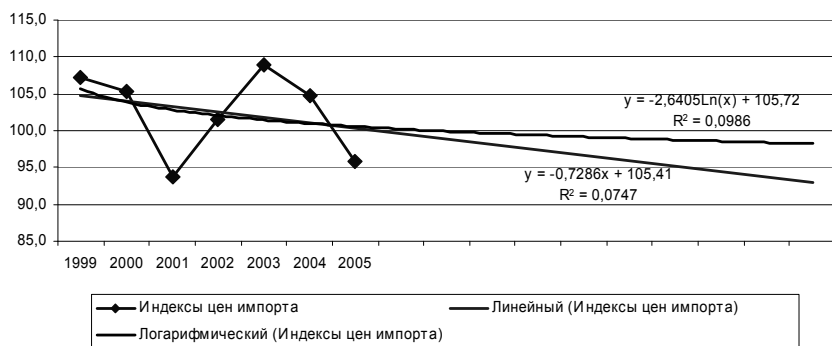

Рис. 8. Перспективная динамика импортных цен Польши

***

МІЖРЕГІОНАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ХАРКІВСЬКОЇ ТА МІНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РЕСПУБЛІКОЮ БЕЛАРУСЬ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Відносини між Україною та Республікою Беларусь обумовлені традиційним зв'язком національних економік, взаємозалежністю виробництва, ростом товарообігу, взаємо зацікавленістю бізнесу. Особливо місце надається співробітництву регіонів двох країн. Останнім часом йде активізація відносин між Мінською та Харківською областями на рівні обласних державних адміністрацій.

Харківська область займає 7 місце серед регіонів України по експортним поставкам та 7 – по імпортним надходженням.

Обсяг зовнішньоторговельного обороту України з Беларуссю за 2007 рік склав 3 млрд. 073 млн. дол. США (3,1% від загального зовнішньоторговельного обороту України), що на 26,2% більше, ніж у 2006 року.

Експортні поставки склали 1 млрд. 027 млн. дол. США, що на 28,3% більше, ніж в аналогічному періоді минулого року, імпорتنі надходження збільшились на 17,9% і становили 2 млрд. 045 млн. 400 тис. дол. США.

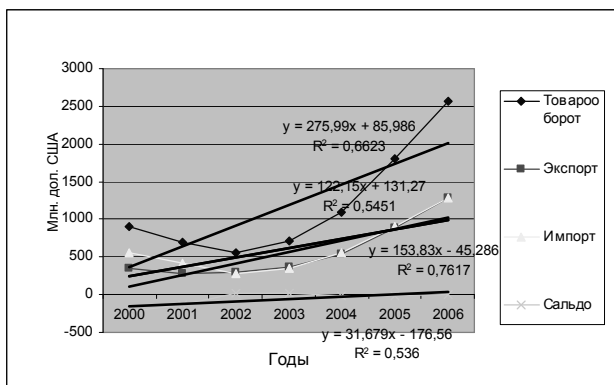

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Білоруссю

За 2007 р. зовнішньоторговельний оборот Харківської області з Республікою Білорусь склав 160,5 млн. дол., що на 30,9% більше, ніж за відповідний період 2006 р.

Експортні поставки харківських підприємств за 2007 рік склали 69,7млн.дол.США, що на 36,8% більше, ніж за відповідний період 2006 року.

Особливе місце займає міжрегіональне співробітництво. Мінська та Харківська області підписали договір про взаємодію ще 1996 року.

Експортні поставки харківських підприємств в Мінську область склали 38,2 млн. дол. і збільшилися на 24,8% у порівнянні з аналогічним періодом 2006 року.

Найбільшими експортерами були:

– ЗАТ «Лозівський ковальсько-механічний завод» – 3/4 для шляхобудівельної техніки;

– АТЗТ «Харківський коксовий завод» – кокс доменний;

– ВАТ «Харківський підшипниковий завод» – підшипники;

– ЗАТ завод «Південкабель» – кабель;

– ЗАТ «Новий стиль» – стільці.

Імпортні поставки в Харківську область склали 37,4 млн. дол. і збільшилися на 28% у порівнянні з аналогічним періодом 2006 року.

Найбільшими імпортерами були:

– ПП «Укрбудпроект-ХМЗ» – поліетилен;

– ТОВ «Олтрейд-Схід» – полімери етилену в первинних формах;

– ПП Орнатус» – полімери;

– ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного устаткування» - система кранового електроприводу;

– ТОВ «Анкона» – холодильні вітрини.

З метою поглиблення українсько – беларуського економічного співробітництва, розширення інвестиційних відносин було проведено низка презентації Харківської області в Беларусі. За результатами переговорів підприємствами Харківської та Мінської областей було укладено низку контрактів.

В сучасну добу трансформації світогосподарських зв'язків на рівень критичної необхідності виходить питання інтенсифікації міжрегіонального співробітництва між Харківською та Мінською областями. Завдяки цієї співпраці регіональні підприємства отримають можливість розширювати свій експортний потенціал. Особливу увагу слід придати виставам-ярмаркам, які призначені ознайомити потенціальних партнерів зі своєю продукцією.

Структура товарообігу свідчить про високий рівень розвитку виробництва в Харківській області.

Тенденція економічного зростання беларуської економіки дасть можливість подальшого росту показників торгівлі, як на міждержавному так і на міжрегіональному рівні. Ріст основних соціально-економічних показників Беларусі призведе в 2008 р. до збільшення сукупного внутрішнього попиту, в першу чергу на непродовольчі товари.

Література

1. Бестужев-Лада І.В. Теория социального прогнозирования и сценарии социального развития России и стран СНГ на перспективу. – М., 2008р.

2. Указ про створення українсько – беларуської комісії при ХОДА

3. Ресурси Інтернет

Ковалевская А.В.

КОСОВСКИЙ КРИЗИС КАК ВЫЗОВ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Региональные конфликты в мире не прекращаются на протяжении всей истории человечества. В мире существуют сотни таких конфликтов в различных странах: Англия – Северная Ирландия, Франция – Корсика, Испания – баски, Турция – курды, Греция – Турция – Кипр, в России: Кавказ, Татарстан, Башкортостан, Якутия и т.д. Более того, все пост советское пространство наполнено этими конфликтами: Грузия – Абхазия, Молдова – Приднестровье, Армения – Азербайджан – Нагорный Карабах, Таджикистан – Узбекистан – Афганистан и т.д.

Постановка задачи. В настоящее время региональные конфликты зачастую происходят не основе расового, национального или религиозного различия, а на основе интересов государств, мировых сообществ и финансовых групп, которым нет дела до судьбы той или иной страны, они просто воплощают в жизнь свои замыслы для последующего обогащения, несмотря на покалеченные судьбы людей вопреки всем нормам международного права. Пример тому – Югославский кризис, который продолжается до сих пор.

Результаты. 24 марта 1999 года произошло событие, которое в один миг раскололо мир на два политических лагеря: 16 наиболее развитых государств, составляющих блок НАТО, по своим уставным документам - чисто оборонительный союз, напали на Союзную Республику Югославию на основании массовых нарушений прав человека силами безопасности Югославии, якобы имевшим место по отношению к албанцам - основному населению сербской провинции Косово и Метохия. В результате были нарушены все нормы международного права по отношению к Югославии со стороны стран участниц НАТО. Во-первых, НАТО использовала все возможные виды сверхсовременного оружия, в том числе и боеприпасы с необогащенным ураном (по признанию Пентагона 2000 г.), а это оружие запрещено применять международной Конвенцией о запрещении или ограничении применения конкретных видов оружия... от 10.10.1980 г., а также Приложениями к этой конвенции. Во-вторых, нарушены Гагская конвенция 1907 г., IV Женевская конвенция 1949 г., также Дополнительный протокол к ней № I 1977 г. о защите гражданского населения и жертв войны. Допущены были нарушения и Гагской конвенции о защите культурных ценностей в случае вооруженных конфликтов 1954г, т.к. за время войны были либо полностью уничтожены, либо повреждены 365 православных храмов и монастырей. По этому пункту страны НАТО могут быть обвинены в преступлениях против человечества. Далее страны НАТО грубо нарушили основные принципы Устава ООН, Заключительного акта Совещания по безопасности в Европе 1975 г., поддержанного самим же альянсом Хель-

синкского документа СБСЕ 1992 г. и Лиссабонского документа 1996 г. Все они предусматривают принцип невмешательства во внутренние дела другого государства, взаимное уважение суверенитета и территориальной целостности, разрешение международных споров только мирным путем и возможность применения силы на основе резолюции Совета Безопасности ООН. На основании этих нарушений страны НАТО можно обвинить в преступлениях против мира. Также произошло нарушение суверенитета и территориального интегритета СРЮ и мандата Совета Безопасности ООН на основании Резолюции СБ 1244 (1999), который подтверждает суверенитет и территориальный интегритет СРЮ в КиМ (преамбула пара 10, п.8 Анекса 2).

Выводы. Данный прецедент в Косово, может вызвать т.н. «эффект домино», когда другие страны будут использовать этот пример, но это не означает, что мировое сообщество признает их независимость, если конечно это не будет в чьих-либо интересах. Поэтому Украина должна исходить из собственных интересов и хорошо подумать, прежде чем признавать или не признавать независимость Косово, ведь мы должны понимать, что это может очень сильно повлиять на наше с вами будущее. Наша страна географически и политически находится в очень противоречивом положении, т.е. мы находимся на границе между полюсами, с одной стороны мы граничим с ЕС и обдумываем вступление в НАТО, с другой стороны мы не можем не учитывать такую великую, перспективную страну, которая этнически и экономически нам ближе, как Россия, в чьих интересах не является приближение к ее границам представителей военного блока, к которому само не принадлежит. Также необходимо учитывать близость таких регионов, как Приднестровье, Абхазия и Южная Осетия, также наличие в нашей стране АРК.

Украине необходимо грамотно и четко выстраивать внешнюю политику, избегая двойных стандартов, так, чтобы учитывать интересы не только отдельных субъектов, но и страны в целом. Наша страна не должна стать «яблоком раздора» между интересами Запада и Востока, а той самой «золотой серединой», которая позволит нам извлекать выгоду из сотрудничества с Западом и не терять дружественных и родственных отношений с Востоком.

УДК 338.48:334.716(477+100)

Коваленко М.И.

ПРОМЫШЛЕННЫЙ ТУРИЗМ В УКРАИНЕ И ЗА РУБЕЖОМ: ВОЗМОЖНОСТИ ЗАИМСТВОВАНИЯ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Промышленный туризм в западных странах — это не только модное развлечение, но и маркетинговый прием, малозатратный способ привлечения внимания к фирме. Западные производства, кроме секретных и стратегических, открыты для посещения. В

Украине промышленный туризм делает первые шаги на пути улучшения имиджа региона и предприятий. Поэтому данная работа актуальна и позволяет проанализировать перспективы такого туризма в Украине, опираясь на опыт других стран и используя проверенные экономически эффективные инструменты.

Постановка задания: 1. Проанализировать динамику развития промышленного туризма в Украине; 2. Рассмотреть промышленный туризм в странах Европы, Америки, Азии; 3. Выявить положительные стороны промышленного туризма для Украины.

Результаты: В Украине промышленный туризм может помочь предприятиям улучшить собственный имидж и создать дополнительные преимущества перед конкурентами. Но украинские предприятия не спешат этим воспользоваться.

Одним из пионеров промышленного туризма на территории бывшего СССР называют металлургический гигант «Северсталь». Изучив опыт промышленных городов северной Англии, где стеклодувные, кораблестроительные и химические предприятия были одним из объектов привлечения туристов в промышленные города, компания «Северсталь» сама предложила туристическим агентствам, чтобы популярные за рубежом теплоходные круизы по Верхней Волге включали в себя посещение металлургического гиганта в Череповце. Руководство металлургического завода утверждает, что пошло на такой шаг для того, чтобы нивелировать тот негативный образ, который сопровождает металлургические предприятия.

Современный Донецк предлагает разнообразные программы пребывания — экскурсии, посещение академических театров, спортивных зрелищных соревнований, которые можно успешно совмещать с деловыми поездками. Достопримечательности Донецкого края многие десятилетия привлекали внимание как выдающихся писателей, художников, видных деятелей, так и многочисленных туристов. Помимо исторических памятников, посещения ботанического сада, отдыха в Славянгорске и на Азовском море, Донбасс может предложить туристам знакомство со своей промышленностью.

Данное предложение вполне серьезно и может положить начало развитию промышленного туризма. Красивых мест в мире много, поэтому перед иностранными туристами стоит широкий выбор и будет вполне закономерно, если они сделают его не в пользу Славянгорска или Азовского моря. А вот металлургические заводы, где работают ковш-печи, глубокие шахты можно увидеть не везде.

Специалисты отмечают, что в последнее время жители других регионов Украины и иностранцы интересуются экскурсиями по предприятиям или желают опуститься в настоящую шахту. Так что это направление открывает новые возможности для туристических фирм [6]

Однако данный пример — пока лишь частный случай использования промышленного туризма украинскими предприятиями для улучшения собственного имиджа. В основном по этому пути идут производители различных алкогольных напитков: это и пивзавод «Оболонь», и Одесский и Артемовский заводы шампанских вин, и Институт вина и виноделия «Магарач». Артемовский завод шампанских вин открыл свои двери

для туристов в 1999 г. С тех пор завод ежегодно посещает около 5 тыс. человек. Проект экскурсий по заводу с дегустацией вин под названием «Украинская Шампань» принадлежит руководству. Оно старалось перенять опыт освоения промышленного туризма от французских производителей шампанского: был создан экскурсионный отдел и построен музей в гипсовых штольнях завода.

Завод пока не преследует цели заработать на туризме. Главное — это прямой контакт с потребителем и создание у него посредством ярких эмоций, которые он переживает во время трехчасовой экскурсии, лояльности к продукту. 95% туристов во время посещения завода приобретают шампанское в фирменном магазине завода. За много лет работы в направлении развития промышленного туризма Артемовский завод добился того, что уже сами туроператоры обращаются с просьбами устроить тур или экскурсию для определенных групп [6]. Холдинг Baltic Beverages Holding (BBH) в Украине, который представлен пивоварнями ОАО «Пивобезалкогольный комбинат «Славутич» в городе Запорожье, киевским Пивоваренным заводом «Славутич» — самый современным завод в Европе; ОАО «Львовская пивоварня» — пивоваренным заводом с более чем 290-летней историей, также сегодня предлагает посетить пивоваренный завод в Киеве или единственный в Украине музей пивоварения во Львове и конечно продегустировать лучше сорта пива [4].

Мировой опыт свидетельствует, что промышленный туризм для самого предприятия — это борьба за имидж, и косвенно — за престиж того региона, в котором оно расположено, потому очень часто региональные власти стимулируют находящиеся в регионе крупные предприятия открывать свои двери для туристов. В первую очередь это способствует повышению туристической привлекательности региона. К примеру, индустриальный парк Hsinchu Science (HSIP), известный как тайваньская силиконовая долина, где находится производство в стиле hi-tech, уже более двух лет открыт для туристов. А Космический центр, расположенный во Французской Гвиане, в 2004 году посетили свыше 62 тыс. туристов, из них 23 тыс. стали свидетелями запуска ракеты [2]

Западные туроператоры давно заметили и заняли нишу под условным названием индустриальный или промышленный туризм, и посещение пивоварни «Гамбринус» в Чехии или фарфорового завода Herend в Венгрии стало таким же атрибутом этих стран, как пражские соборы или дунайские мосты. В польском шахтерском городке Величка, под Краковом, после исчерпания промышленной добычи соли местную соляную шахту превратили в туристический объект, который в 1978 г. был включен в Список мирового культурного наследия ЮНЕСКО. Правительства Канады и Австралии предложили туроператорам включить в туристические экскурсии по столицам государств посещение монетных дворов. В результате лишь за восемь месяцев 2005 г. монетный двор в Оттаве посетило 1,6 млн человек [2]. В США усилиями туроператоров была разработана программа под названием «Made in USA», в которую попали 54 объекта, в основном автомобилестроительные заводы. Владельцы автомобильных заводов борются за право быть включенным в данную программу, так как в условиях острой

конкуренции на рынке автомобильной продукции США личный опыт от посещения того или иного предприятия порой играет немаловажную роль в решении клиента о покупке. Возможно, конкуренция между украинскими производителями на внутреннем рынке должна обостриться до американского уровня, чтобы отечественные производители осознали: промышленный туризм — в их интересах [3]

Вывод: Сегодня большинство украинских туроператоров пока сомневаются в экономической целесообразности развития этой отрасли туристических услуг. Пока основной составляющей потока в сфере промышленного туризма остаются школьники и студенты, группы которых отдельные туристические фирмы возят на некоторые предприятия за небольшие деньги. Когда въездной туризм сможет конкурировать с выездным, туроператоры начнут разрабатывать маршруты внутри Украины с посещением тех предприятий, которые обязательно заинтересуют туриста.

Литература:

1. Закон Украины «Про туризм» от 15.09.95 с изменениями N 2470-III (2470-14) от 29.05.2001, ВВР, 2001, N 32, ст.172)
2. Воскресенский В. Ю. «Международный туризм», ЮНИТИ-ДАНАО, 2006 г.
3. Гайдукевич Л, Хомич С., Клишова В. «География международного туризма. Зарубежные страны» Учебное пособие, Аверсэв, 2006
4. <http://ru.bbh.ua/>; 5. <http://www.ukrstat.gov.ua/>; 6. <http://www.vd.com.ua/>

УДК 339.942(477:265 – 4)

Коваленко Р.С., Пашкина К.Ю.

УКРАИНА И СТРАНЫ АТЭС:

СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА

ХНУ имени В.Н. Каразина

Геополитическое положение Украины оказывает влияние на формирование её внешнеэкономической стратегии. Осуществляя курс на интеграцию в мировую экономику, Украина стремится развивать взаимовыгодные отношения со всеми государствами. Не только Европа и СНГ являются главными центрами сосредоточения украинского экспорта и импорта. (рис. 1) Налаживание взаимовыгодных отношений, с таким интеграционным объединением как форум Азиатско-Тихоокеанского экономического сотрудничества (АТЭС) может стать для Украины одним из приоритетов регионально-интеграционного развития.

Задачи: определить возможность сотрудничества Украины со странами АТЭС, показатели экспорта, импорта и сальдо торгового баланса; рассмотреть перспективы взаимодействия Украины с этим регионом.

В начале XXI века, Азиатско-Тихоокеанский регион (АТР) переживает этап сложных и неоднозначных перемен. Вследствие процессов глобализации произошли фундаментальные сдвиги в экономике и социальной структуре азиатских обществ. Потреб-

бывалось быстрое подключение региона к мировому научно-техническому прогрессу, к единому международному информационному пространству. АТР располагает реальным потенциалом превратиться в предстоящие десятилетия в одну из нескольких крупнейших зон, развитие которых будет для мировой цивилизации определяющим. Поэтому Украина должна учитывать интеграционные процессы в странах Азии и АТР. В последние годы в мире усиливается роль, созданного в 1989 году, форума Азиатско-Тихоокеанского экономического сотрудничества (Asia-Pacific Economic Cooperation — АПЕС; АТЭС) [3].

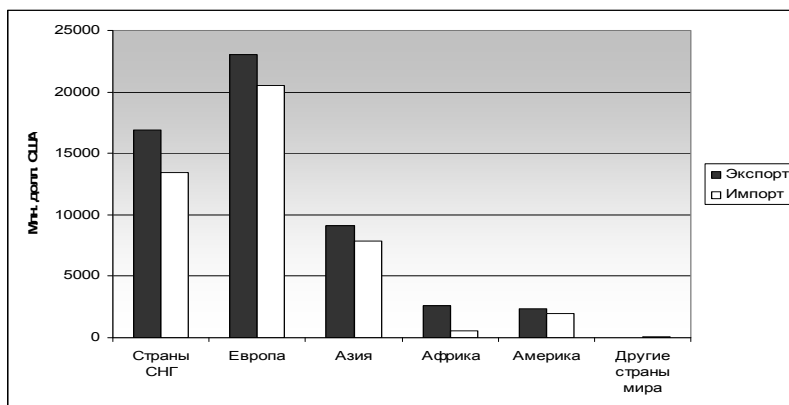

Рис. 1. Структура экспорта и импорта товаров [4]

Региональный рынок АТР в современных условиях – наиболее динамичный и гибкий в мире, во многом благодаря бурному экономическому росту азиатских новых индустриальных стран (НИС). Развитие уровня международной специализации обуславливает взаимодополняемость экономик бассейна Тихого океана, что способствует высокой торговой и инвестиционной активности. Этот региональный рынок самый крупный, с огромными природными богатствами, где проживает около 40% населения земного шара, производится более 60% ВВП мира. Это — один из богатейших и наиболее передовых регионов в области новейших технологий и их внедрения в жизнь. Украина на этом рынке делает только первые шаги. В 1995 году товарооборот Украины со странами этого рынка составлял 21543,8 млн. долл. США, в том числе с АСЕАН – 318,8 млн. долл. США, Китаем – 428,4 млн. долл. США, НИС – 210,5 млн. долл. США и развитыми индустриальными странами – 1136,8 млн. долл. США. Импорт Украины составлял 580,7 млн. долл. США при положительном внешнеторговом сальдо в 993,1 млн. долл. США. На первом заседании Координационного совета по вопросам развития инновационно-инвестиционных отношений Украины со странами Азии было отмечено, что благодаря интенсивному сотрудничеству в торгово-экономической и научно-технической сферах товарооборот с этим регионом увеличился в четыре раза в течение 1992—2007 г. г. Экспорт в страны Азии в 2007 г. составил 21% от общего объ-

ема, и увеличился на 27,4% по сравнению с 2006 г. Импорт составил 14,7% от общего объема. Согласно данным, идет тенденция увеличения объема товарообмена со странами Азии, при положительном сальдо в 1,423 млрд. долл. США (рис. 2)

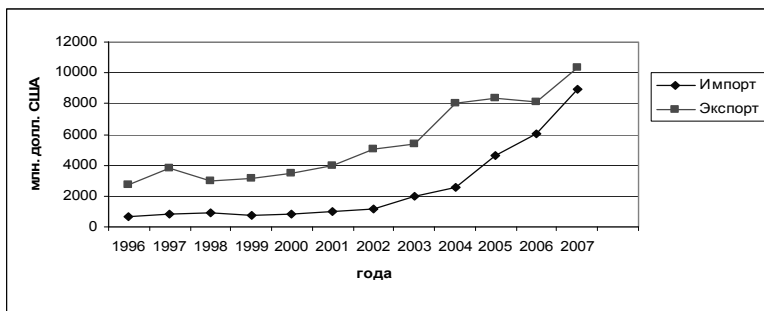

Рис. 2. Динамика экспорта и импорта Украины со странами Азии [4]

Чтобы утвердиться на этом рынке, Украина должна постоянно стимулировать торговлю со странами АТР. На этом рынке находит сбыт продукция химической промышленности и прежде всего, удобрения, прокат черных металлов, электрооборудование, сварочные аппараты, газовые турбины, транспортные средства, определенные виды продукции АПК.

Таблица № 1

Товарная структура экспорта

Найменування продукції	млн. дол. США	%
Недорогоцінні метали та вироби з них	20787,298	42,21
Продукція АПК	6247,718	12,7
Механічне обладнання; машини та механізми, електро-обладнання та їх частини	4976,564	10,11
Мінеральні продукти	4275,212	8,7
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	4047,218	8,2
Транспортні засоби та шляхове обладнання	3304,679	6,7

Таблица 2

Товарная структура импорта

Найменування продукції	млн. дол. США	%
Мінеральні продукти	17280,367	28,5
Механічне обладнання; машини та механізми, електро-обладнання та їх частини	10571,703	17,4
Транспортні засоби та шляхове обладнання	8216,563	13,5

* Державний комітет статистики України

Главной статьей экспорта Украины остается черная металлургия и продукция черной металлургии (19,655 млрд. долл., 40% от общего экспорта). А одним из главных потребителей является Азия (около 28,5% от всего экспорта черной металлургии) [1].

Перспективными товарами на рынке АТЭС так же могут быть высококачественная продукция машиностроения, судостроения, электроника. Но доля машиностроения в структуре экспорта постепенно падает, а увеличивается доля сырья. Это один из неблагоприятных факторов развития экономики Украины. Поэтому для удачного товарообмена доля машиностроения и готовой продукции должна увеличиваться. Для этого необходимо стимулировать инновационно-технологический обмен со странами АТЭС, которым принадлежит более 65% экспорта технологий. Что поможет улучшить производственную инфраструктуру [3].

Основываясь на предоставленных данных, можно сделать вывод, что Украине необходимо расширять присутствие в этом регионе. Более активная ориентация Украины в настоящее время на Запад, не исключает тех широких возможностей, которые открываются перед Украиной на Востоке.

Выводы: Сотрудничество Украины и АТЭС способствует углублению взаимодействия со странами АТР и отвечает стратегическим интересам нашей страны, поскольку обеспечивает благоприятные внешние условия для развития отечественной экономики и повышения уровня жизни населения. Однако ее интеграция в систему экономических отношений с государствами АТЭС требует решения многих экономических и политических проблем, затраты времени на адаптацию украинского законодательства к требованиям и специфике региона:

- либерализация торговли и инвестиций;
- увеличение доли частного сектора в национальной экономике;
- поддержание устойчивого экономического роста;
- стимулирование развитие инновационно-инвестиционных отношений со странами АТЭС;
- создание плана общей деятельности в сфере экономического и технического сотрудничества со странами АТЭС;
- формирование нового наукоемкого комплекса на основе производств, связанных с реализацией перспективных научно-технических достижений.

Литература:

1. А.П. Голиков, Н.А Казакова, О. А. Шуба «Економіка України: Фактори виробництва, галузева структура, розміщення, тенденції розвитку», Навчальний посібник, Харків – 2005
2. «Мировое хозяйство и международные экономические отношения: учебное пособие»/ под редакцией А.П. Голикова и др. – Симферополь, СОНАТ, 2003. – 432с.
3. «Світова економіка»: підручник / А. С. Філіпенко, О. І. Розач, О. І. Шнирков та ін.. – 2-ге вид., стереотип. – К.: Либідь, 2001. – 582 с.
4. «Державний комітет статистики України» www.ukrstat.gov.ua

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В СИСТЕМУ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Україна в європейсько-азіатському транспортному просторі представлена всіма видами транспорту. Розвиток транспорту в країні обумовлено її географічним положенням, зокрема розміщенням в центрі Європи. Ще з давніх часів на території цієї країни пересікалися одні з найбільших транспортних шляхів. Сьогодні транспортна мережа в Україні – це розвинута система транспортного сполучення між населеними пунктами й об'єктами господарського призначення для всього євразійського материка [1, с. 50].

Проблема участі України в міжнародній транспортній системі та перспективи розвитку розглянуті в багатьох періодичних виданнях, як «Економіст», «Вісник», «Транспорт» та інших спеціалізованих виданнях з транспорту [2, с. 252-254; 3, с. 78-81].

У цій статті мені б хотілося звернути увагу на сучасний стан розвитку великих транспортних шляхів, що проходять через територію України, а також запропонувати заходи, щоб не втратити наше перспективне положення.

Постановка завдання. Процес розвитку транспортних коридорів України рухається досить великими темпами. Нижче приведені основні торгові й транспортні шляхи через Україну, що нині з'єднують і в перспективі з'єднують:

- країни Центральної Європи і країни СНД з використанням двох основних ходів – Чопського і Мостиського, а також Ягодинського та Рава-Руського, що розвиваються досить активно;
- країни Південної Європи, Близького Сходу, а в перспективі й Африки і країн СНД з використанням Ренійського і Вадул-Сирецького ходу, а також Ренійського та Унгенського через територію Молдови;
- порти Чорного моря – з великим потенціалом країн південної частини земної кулі та країн Балтики, Скандинавії;
- країни Середньої Азії, Китаю, Далекого Сходу і Західної Європи з використанням двох основних ходів – через Донбас та Закавказзя [1, с.50]

Ці зв'язки і напрями дозволяють виділити ті шляхи, що співпадають з напрямками міжнародних транспортних коридорів і саме їм варто приділити найбільше уваги.

Результати. Транспортний коридор – це система, що включає мінімум два взаємодіючі різні види транспорту і відповідного рівня сервісну інфраструктуру міжнародного значення, що формується з метою забезпечення доставки значних обсягів вантажів та пасажирів «від дверей до дверей». Вплив такого транспортного коридору на господарський комплекс території, через яку він проходить, розповсюджується в зоні 200 км. Ось чому в довгострокових планах соціально-економічного розвитку областей

необхідно проекти прокладання транспортних коридорів, координувати реалізацію таких проектів з боку державних органів влади. Особливо це стосується областей, територію яких передбачено прокладання декількох транспортних коридорів, що включають взаємодію залізничного, автомобільного, повітряного, морського, річкового, трубопровідного транспортів, шляхового, портового та складського господарств і відповідної сервісної інфраструктури (зв'язок, система техобслуговування, автозаправні станції, блоки харчування, готелі, мотелі, паркінги тощо) [3, с. 78]

Якщо конкретніше брати транспортні коридори, то територію України проходять Критські коридори №3, 5, 7, 9; ОЧЕС (Організація Чорноморського економічного співробітництва. Основу наземної мережі становлять коридор навколо Чорного моря та радіальні відгалуження від нього в різних країнах, що входять в ОЧЕС); Європа-Азія; ТНТК (Транскавказький транспортний коридор), а також Балтика – чорне море (останні два були запропоновані Україною).

Може здатися, що географічне положення країни ідеальне, перспективи величезні, але Україна катастрофічно швидко втрачає свій геополітичний ресурс. Основні вантажопотоки з Західної Європи на схід обминають Україну через території Румунії (Дунайський шлях через Констанцу) та Білорусії (Вільна економічна зона «Брест»). З півночі на південь Росія формує свої основні товаропотоки на Новоросійський порт та через Білорусь. В Україну вантажопотоки не йдуть з двох основних причин: жахливий стан транспортних шляхів і низький рівень безпеки перевезень. Хочу звернути особливу увагу на стан складських приміщень, в Україні вони абсолютно не розвинуті, це величезна вада для транзитного потенціалу країни, тому що ми не можемо забезпечити швидке вигруження-загруження товарів і утримувати їх в належному стані.

Однак участь України в цілому та її областей зокрема у формуванні міжнародних транспортних коридорів є досить пасивною, недостатньо обґрунтованою (існує лише на рівні концепції), відсутні ефективні системи управління, координації та механізми реалізації Програми.

Висновки. Підсумовуючи усе вище сказане, можна зробити висновок, що Україна має усі необхідні геополітичні ресурси для успішної інтеграції у світову транспортну систему. Є деякі недоліки, що заважають чи сповільнюють інтеграцію. Для їх подолання нашої країні потрібно терміново вдосконалити транспортну систему в цілому, приділяти як найбільше уваги автотранспортному, залізничному та іншим комплексам у сфері транспортування.

Також необхідно вдосконалити систему сервісного обслуговування, а особливо організувати систему складських приміщень високого рівня. Це надасть можливість для надійного зберігання вантажів під час транспортування.

Потрібно вирішити основні проблеми, через які Україна втрачає свої переваги, а саме, відремонтувати дороги і приділити як найбільше уваги безпеці перевезень.

Через ці недосконалості наша країна поступається своїми перевагами сусіднім країнам. Тому ми маємо докласти максимум зусиль для прискореного подолання бар'єрів на шляху до повноправної участі в системі міжнародних транспортних коридорів.

Література

1. Кутах Ю. Транспортні зв'язки України і міжнародні транспортні коридори //Економіст.-2002.-№1.-С.50-57.
2. Чередниченко О.Ю. Шляхи забезпечення ефективного функціонування міжнародних транспортних коридорів в Україні //Вісник.-2005.-№668.-С.252-254.
3. Мікула Н. Про основні проблеми та заходи щодо активізації розбудови міжнародних транспортних коридорів в Україні //Економіст.-2002.-№6.-С.78-81.

УДК 330.322.12 (477)

Коротченко А.Б.

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИСИ В УКРАИНЕ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Целью работы является проанализировать украинские особенности работы института совместного инвестирования.

Институт совместного инвестирования (ИСИ) - это новая для украинского инвестора возможность вложения своих сбережений в целях их прироста, альтернативная привычным банковским вкладам.

Законы Украины предусматривают две формы существования ИСИ:

- корпоративные инвестиционные фонды (КИФ): осуществляет свою деятельность в виде открытого акционерного общества, является юридическим лицом в соответствии с законодательством Украины и действует на основании «устава» и «регламента»; КИФ выпускает простые именные акции; руководит КИФом «наблюдательный совет» («совет директоров»), который назначает общее собрание акционеров; уставный фонд формируется денежными средствами (д/с), котируемыми ценными бумагами (ц/б) и недвижимостью, увеличение исключительно д/с; не менее 70% среднегодовой стоимости активов в ц/б; из собственных ц/б может эмитировать только акции, кредит (займ) может привлекаться в размере не более 10% стоимости активов;

- паевые инвестиционные фонды (ПИФ): осуществляет свою деятельность в виде совместного долевого образования, не является юридическим лицом в соответствии с законодательством Украины, действует на основании «устава» и «проекта эмиссии акций»; ПИФ выпускает инвестиционные сертификаты; руководит ПИФом «совет дольщиков (паевиков)», который назначает общее собрание дольщиков (паевиков); при подписании договоров покупки или продажи активов фонда, компания действует от своего имени; компания ведет учет результатов деятельности фонда отдельно от собственной хозяйственной деятельности и других ИСИ; Минимальный объем активов - 1 250 min заработных плат (з/п), с 01.09.2005 г. - 415 000 грн.

Денежные средства ИСИ, полученные в результате инвестиционной деятельности не облагаются налогом на прибыль [3].

Операции ИСИ с ценными бумагами и денежными средствами не облагаются налогом на добавленную стоимость. Это дает возможность весьма существенно оптимизировать налогообложение.

В соответствии с законодательством Украины обе разновидности ИСИ — КИФ и ПИФ — не имеют права на ведение никакой другой хозяйственно-финансовой деятельности, кроме как осуществления инвестиций, для этого им необходима компания по управлению активами (КУА). ИСИ создает «наблюдательный совет», который контролирует деятельность КУА, управляющей активами ИСИ [4].

Основное направление деятельности любого ИСИ — это осуществление «портфельных» инвестиций, которое основывается на диверсификации активов, что позволяет значительно защитить инвестиции от рисков, связанных с неравномерным развитием предприятий, отраслей и регионов. Сам инвестор не всегда может самостоятельно и квалифицированно провести исследование фондового рынка и правильно определить и оценить привлекательность тех, либо иных ценных бумаг. Эту работу делают ИСИ и КУА [2].

Главная задача КУА — обеспечение определенного уровня доходности инвестиций. При этом деятельность КУА четко регламентирована законодательством и имеет ряд ограничений. Одно из них — необходимым условием деятельности ИСИ и КУА является их информационная открытость. Инвесторы имеют возможность не только постоянно отслеживать эффективность работы КУА, но и контролировать ее деятельность через «наблюдательный совет» ИСИ.

Кроме КУА ИСИ обслуживают и другие участники фондового рынка: торговцы ценными бумагами; хранители; аудиторы; депозитарий; регистратор.

Столь широкий круг участников рынка обеспечивает его саморегулирование и постоянный взаимный контроль за осуществлением и результатами деятельности [1].

В заключение можно отметить только ИСИ предлагает как резидентам, так и нерезидентам Украины широкие возможности для осуществления инвестиционной деятельности в Украине при возможности оптимизации налогообложения в соответствии с законодательством Украины, гарантирует защиту и приумножение объектов инвестиций.

Литература:

1. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник. — К.: Знання-Прес, 2002. — 311 с.
2. www.investfunds.com.ua;
3. www.nbuv.gov.ua;
4. www.pfts.com

Котвицкая О.И., Лазарчук М.А.
ПРОБЛЕМА ДИВЕРСИФИКАЦИИ ПОСТАВЩИКОВ
ЭНЕРГОНОСИТЕЛЕЙ В УКРАИНУ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Основным приоритетом развития общества является обеспечение качества жизни населения страны в соответствии с лучшими мировыми стандартами. В связи с кризисными явлениями 90-х г. г. особую актуальность приобретают вопросы энергетической безопасности Украины.

С 1 января 2008 года Россия повысила цены на газ для Украины со 130 до 179,5 долл. за тысячу кубометров. Это неизбежно повлекло за собой повышение цен на газ для населения (от 2 до 5 раз), увеличение тарифов на централизованное теплоснабжение (от 2,5 до 4 раз) [2]. И государство, и население оказались не готовы к такому энергетическому и ценовому удару. Россия остается для Украины в первую очередь основным поставщиком энергоносителей, что ставит страну в слишком большую зависимость от одного поставщика. При этом страны Средней Азии нельзя рассматривать как самостоятельных поставщиков энергоносителей в Украину, поскольку система транзита проходит через территорию России.

Постановка задания. Рост цен на энергоносители, монопольная зависимость поставок газа, нефти и ядерного топлива из одного источника ставят под угрозу энергетическую безопасность Украины. Целью данной статьи является поиск возможного решения проблемы альтернативных путей поставок энергоносителей и повышение эффективности использования последних.

Результаты. Если Украина через 5—10 лет перейдет на рыночные цены на газ, оплату транзита и хранения газа, уменьшит потребление газа до 45 млрд. кубометров, увеличит собственную добычу, все равно зависимость от поставок российского газа будет превышать 50% (что противоречит основам энергетической безопасности — не более 33%) [2]. Поэтому для Украины на данный момент особо актуален поиск альтернативных источников газо- и нефтеснабжения.

Среди них можно выделить следующие:

1. Транскаспийский газопровод в Туркмению через регион Черного моря. Он был предложен в 1990-е годы, предполагалось, что его мощность составит от 16 до 32 миллионов кубометров в год.

2. Казахско-азербайджанская нефтетранспортная система, которая свяжется с нефтепроводом Баку-Тбилиси-Джейхан, с ответвлением из Тбилиси в порт Грузии на берегу Черного моря. Это могло бы стать важным нероссийским путем транспортировки нефти из казахстанского супергигантского месторождения Кашаган. Необходимым решением должен быть трубопровод в Каспий.

3. Расширение газовой трубы из Шах Дениза (Азербайджан) в Тбилиси-Эрзум (Турция). Запасы в Шах Денизе значительно превышают ранее сделанные оценки. В этом случае Турция будет не только потреблять, но и транспортировать на Запад азербайджанский газ.

4. Продление нефтепровода Одесса-Броды в сторону Польши, доведение объемов перекачиваемой по нему нефти до коммерчески выгодных, а не тех 9 миллионов тонн, которые предлагались, и обеспечение поставок нефти из Казахстана через Черное море в Одессу для этого трубопровода.

Однако для Украины самым значительным и максимально реальным является проект «Белый поток».

Проект «Белый поток» предполагает строительство нового трубопровода для поставок газа из Каспийского региона в Европу через Украину и выполняет функцию диверсификации газоснабжения. С точки зрения безопасности энергопоставок «Белый поток» очень важен как для Украины, так и для ЕС. Идея «Белого потока» заключается в строительстве газопровода из Туркменистана через Азербайджан в грузинский порт Супса, а затем по дну Чёрного моря через Крым в ЕС. Ведение в эксплуатацию запланировано на 2011 год. Стоимость проекта более 10 млрд. евро [1].

Реализация такого проекта важна для Украины с точки зрения диверсификации поставок газа. Это единственно возможный проект с перспективой реализации до 2013-2015 года. К тому времени должны быть освоены газовые ресурсы Восточного Каспия, и транскаспийский трубопровод, что позволит увеличить ресурсную базу проекта для наращивания поставок в Украину и транзита через Украину в центральную Европу. Белый поток может быть успешным только при согласованности действий Украины, ЕС и каспийских стран.

Это позволит на практике перейти от современного опасного состояния монопольной газовой зависимости от одного источника снабжения в 2007 году к безопасному диверсифицированному газоснабжению от нескольких источников в 2020 г.

Украина принадлежит к числу стран с нехваткой внутренней добычи нефти, своей нефти нам хватает только на удовлетворение 10-12% общей потребности. Перспектива грядущего дефицита углеводородного сырья уже сейчас вызывает серьезную обеспокоенность. Ежегодная потребность Украины в нефти составляет около 20 млн. т, при этом собственная добыча составляет около 4 млн. т, т.е. 20% от общей потребности. Остальные 80% поставляются опять же из одного источника - России. В ноябре 2006 года было принято правительственное постановление, содержащее положение о «Программе диверсификации источников поставки нефти в Украину на период до 2015 года» с целью продолжения нефтяных реформ, начатых в рамках «Энергетической стратегии Украины на период до 2030 года». Согласно данному постановлению Минтопэнерго Украины намеревается присоединить Украину к системе Каспийского трубопроводного консорциума (КТК), простирающегося от Казахстана до Новороссийска, для чего планирует начать переговоры об участии Украины в прокладке двух новых

трубопроводов, которые компании Евросоюза вот уже свыше десяти лет безуспешно рассчитывают проложить на западном выходе из украинской нефтепроводной системы из Словакии в Австрию, Чехию и Германию [3]

Такие проекты совершенно необходимы для обеспечения энергетической безопасности Украины.

Выводы. Учитывая изложенные выше соображения, для защиты экономических интересов Украине целесообразно направить усилия на разработку и осуществление важных шагов в таких стратегических направлениях:

1. Определение и закрепление законодательно национальных интересов и приоритетов в сфере энергоснабжения и энергопотребления
2. Диверсификация источников энергоресурсного обеспечения Украины на случай ухудшения российско-украинских отношений;
3. Максимальная преференция и создание благоприятных условий для наращивания собственной добычи нефти и газа, а также участие в освоении газонефтяных месторождений в Туркменистане, Казахстане, Азербайджане и России;
4. Снижение объемов потребления газа в энергобалансе Украины (разработка и реализация государственной программы для уменьшения потребления газа и повышения удельного веса потребления нефти, возможности диверсификации поставок которой значительно шире);
5. Создание в Украине в перспективе замкнутого ядерно-топливного цикла для ликвидации монопольной зависимости атомной энергетики Украины от российских поставок.
6. Переход на долгосрочные контракты по транзиту и превращение транзитного потенциала Украины в действующий стратегический ресурс. Совершенствование политики международного сотрудничества, участие в строительстве новых евроазиатских транспортных коридоров и развитие газового моста в страны ЕС.

Литература

1. Силина Т. «Зеркало недели» №4, 2008;
2. Гудима А. «Зеркало недели» №9, 2008;
3. Еленин Л. «Статьи» от 27.11.2007./UAenergy.org

***

УДК 336.226.322

Кретьова О. Ю.
ПРОБЛЕМЫ ВОЗМЕЩЕНИЯ НДС
В СТРАНАХ ЕВРОСОЮЗА И УКРАИНЕ

ХНУ имени В.Н. Каразина, аспирантка

Налог на добавленную стоимость является одним из новейших изобретений налоговой политики, и в то же время одним из ее самых дискуссионных инструментов. Острота дискуссий относительно НДС в мире вызвана существенными побочными

эффектами, с которыми на практике оказалось связано применение краеугольной и, теоретически, наиболее привлекательной его черты - механизма возмещения сумм налога, потраченных в составе цены закупок.

Постановка проблемы. Вопросам возмещения НДС в странах Евросоюза посвящено немало работ зарубежных исследователей: К. Майнзюк, П. Ласок, Л. Эбрил, Ю. Джигир и др. но ряд проблем в этой сфере по-прежнему остается нерешенным. Поэтому целью данной работы является исследование существующей системы возмещения НДС в мировой практике и рекомендации по ее наиболее оптимальной организации для европейских стран и Украины.

Результаты. Практический опыт всех без исключения европейских стран, где был введен этот налог, независимо от уровня развития их экономик и прозрачности финансовых систем засвидетельствовал, что наличие возможности возмещения в сочетании с освобождением от НДС операций экспорта делают этот налог наиболее уязвимым к возможности сговора между плательщиками НДС, который позволяет одновременно избегать уплаты налоговых обязательств и получать возмещение неуплаченного налога из бюджета.

Даже когда все стороны честны и компетентны, некоторые операционные расходы неизбежно вызывают сбои в процессе. Кроме того, необходимо учитывать следующее.

Во-первых, вероятность мошенничества. Фирмы-однодневки, фальшивая экспортная документация на товары, которые на самом деле были проданы на внутреннем рынке, указание неверных цен, подделка счетов-фактур и учетных записей, касающихся производства и закупок, - все это широко используется для обоснования требований на возмещение НДС. В Европейском союзе после открытия границ для движения товаров, капиталов и людей появились новые, более сложные виды мошенничества с НДС. Бюджеты стран Евросоюза в год теряют около 60 млрд. евро только от мошенничества с НДС. В течение 2006 года британский бюджет недосчитался 8,4 млрд. фунтов (около 16 млрд. долларов) из-за махинаций с НДС [1].

Во-вторых, есть опасность коррупции должностных лиц, обладающих правом принимать решения о возмещении налога, – взятки за возмещение НДС. Коррупция и необходимость возмещения НДС создают почву для фаворитизма в отношении некоторых фирм или секторов экономики. Например, в некоторых странах жалуются, что национальным компаниям возмещают налоги охотнее, чем иностранным.

В-третьих, правительства могут злоупотреблять возможностью задерживать выплату возмещения НДС, чтобы иметь тем самым беспроцентный кредит от налогоплательщиков, которые вовсе этого не желали. Так, по словам украинского президента В.Ющенко: «Речь идет об искусственной выемке оборотных средств предприятий, другими словами, государство идет в отношения с бизнесом, которые не регламентированы законом о бюджете, и заимствует на ненормативной и бесплатной основе миллиарды гривен» [2].

В последние годы некоторые страны (в том числе Ирландия и Нидерланды), пытаются решить проблему медленной выплаты возмещений НДС, внедрили сложные схемы освобождения от налога или обложения по нулевой ставке экспортеров и их поставщиков (так называемых косвенных экспортеров).

Некоторые из указанных трудностей явно выходят за рамки НДС. В частности, решение проблемы коррупции - это вопрос реформы государственных органов и других реформ.

Хорошо разработанная и исполняемая стратегия аудита, на наш взгляд, является первоочередным условием действенной системы возмещения НДС. Многие страны, в том числе и Украина, полагаются в основном на массовые предварительные проверки требований на возмещение, что несомненно является неправильным использованием аудиторских ресурсов.

Выводы. Мы предлагаем проводить предварительную проверку только первых требований новых предприятий на возмещение НДС и требований на слишком крупные суммы. В основном же должны проводиться выборочные проверки после удовлетворения требований на возмещение налога. Требования на возмещение НДС, не превышающие определенной суммы, должны подвергаться быстрой целенаправленной проверке. Для ограничения злоупотреблений указанная система возмещения должна быть дополнена эффективной программой аудиторских проверок.

Информация, получаемая в ходе таких аудиторских проверок, будет очень важна для корректировки состава налогоплательщиков и для выработки критериев возмещения НДС.

Литература:

1. *Махинации с НДС стоили Британии 16 млрд. долл.// Русский Лондон. - 2006. - 23 сентября - <http://www.russianlondon.ru/newspaper>.*

2. *Президент провел совещание по вопросам начисления и возмещения НДС // Электронні вісті. - 2006. - 23 октябрю. - <http://elvisti.com>.*

Крупка М.О.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХНУ імені В. Н. Каразіна

Основні напрямки зовнішньої політики України викладені в Декларації про державний суверенітет України та в Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрямки зовнішньої політики України». Вони лишаються актуальними на сьогодні і визначають сучасну стратегічну спрямованість зовнішньополітичного курсу.

Постановка завдання. Становлення України як незалежної демократичної держави, — як сказано в основних напрямках, — відбувається в період кардинальних політичних і економічних зрушень в українському суспільстві і історичних змін в системі

міжнародних відносин, які характеризуються виникненням нових незалежних держав, появою нових регіональних центрів сили в міжнародних відносинах, переходом від ери конфронтації до ери відкритості і співробітництва, зникнення військово-політичного та ідеологічного протистояння в Європі. Процес державотворення і побудови вільного громадянського суспільства в Україні збігається з її поступовим входженням до світового співтовариства і пошуками нею свого місця в сучасному складному, різноманітному і суперечливому світі.

Результати. Геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний і науковий потенціал надають Україні всі можливості стати впливовою світовою державою, активним членом світового і європейського співтовариства.

Безумовно, базовою вимогою у здійсненні зовнішньої політики України є якнайповніше і якнайефективніше забезпечення національних інтересів країни. Основними групами національних інтересів України є: стратегічні та геополітичні інтереси, пов'язані з забезпеченням національної безпеки України та захистом її політичних інтересів; економічні інтереси, пов'язані з інтегруванням економіки України у світове господарство; регіональні, субрегіональні, локальні інтереси, пов'язані з забезпеченням різноманітних специфічних потреб внутрішнього розвитку України.

Базуючись на суворому дотриманні загальновизнаних норм і принципів міжнародного права, Статуту ООН, Гельсінського заключного акту та інших міжнародних документів, Україна реалізує зовнішню політику на таких засадах: відкрита зовнішня політика і співробітництво з усіма зацікавленими партнерами, уникаючи залежності від окремих держав чи груп держав; розбудова своїх двосторонніх та багатосторонніх відносин з іншими державами та міжнародними організаціями на основі принципів добровільності, взаємоповаги, рівноправності, взаємовигоди, невтручання у внутрішні справи; засудження війни як знаряддя національної політики, незастосування сили та загрози силою при вирішенні будь-яких міжнародних спорів, вирішення їх виключно мирними засобами; відсутність територіальних претензій до сусідніх держав та невизнання жодних претензій до себе; неухильне дотримання міжнародних стандартів прав людини, забезпечення прав національних меншин на своїй території та вжиття належних заходів щодо збереження самобутності зарубіжних українців згідно з нормами міжнародного права; додержання принципу неподільності міжнародного миру і міжнародної безпеки; пріоритет загальновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішнього державного права та сумлінне виконання всіх своїх міжнародних зобов'язань; опора в своїй зовнішній політиці на фундаментальні людські цінності та осудження подвійних стандартів у міжнародних стосунках; відсутність збройних сил інших держав на українській території та нерозміщення іноземних військ на території інших держав без їх ясно висловленої згоди, крім випадків застосування міжнародних санкцій відповідно до Статуту ООН; здійснення не примусових санкційних заходів відповідно до міжнародного права тільки у випадках міжнародних порушень, які за-

вдають шкоди Україні; застосування Збройних сил у разі агресії чи інших збройних зазіхань на свою територіальну цілість та недоторканність державних кордонів або при виконанні своїх міжнародних зобов'язань.

Спираючись на викладені вище засади, Україна здійснює активну, гнучку і збалансовану зовнішню політику. Головними її напрямками є: розвиток двосторонніх міждержавних відносин, розширення участі в європейському регіональному співробітництві, співробітництво в рамках Співдружності незалежних держав, активна діяльність в ООН та інших універсальних міжнародних організаціях.

Кожен з цих напрямків, як указано в Постанові Верховної Ради, має комплекс пріоритетів, які зумовлюються національними інтересами України та її прагненням до миру та безпеки в світі.

Двосторонні відносини. Пріоритетними стратегічними напрямками у сфері двосторонніх відносин є активний розвиток політичних, економічних, науково-технічних, культурних та інших відносин з усіма країнами світу. Особливе значення у цій сфері надається прикордонним державам, які є найближчим зовнішнім оточенням країни і від якого безпосередньо залежить мир і стабільність на всій периферії кордонів України. У цьомі контексті кожна прикордонна держава є стратегічним партнером України. І все ж, виходячи із особливостей історичного розвитку і специфіки геополітичного і географічного положення України, домінантом двосторонніх відносин з прикордонними державами є українсько-російські відносини. Для України вони є стосунками «особливого партнерства», оскільки від їхнього характеру значною мірою залежить доля прогресивного демократичного розвитку як України, так і Російської Федерації, стабільність в Європі і в усьому світі. У двосторонніх відносинах із західними державами — членами ЄС та НАТО — Україна виходить з того, що в сучасній міжнародній системі вони відіграють провідну роль. Зокрема, це стосується всесвітнього економічного л. комплексу та міждержавних інституцій.

Висновки. Розбудова стосунків з західноєвропейськими державами — це відновлення давніх політичних, економічних, культурних і духовних зв'язків України з європейською цивілізацією, прискорення демократизації, проведення ринкових реформ та оздоровлення національної економіки, а також підґрунтя для розширення участі України в Європейських структурах і майбутнього інтегрування її господарства до загальноєвропейського і світового економічного простору.

На сьогодні Україна підтримує дипломатичні відносини зі 152 державами світу, 60 держав мають свої дипломатичні представництва в Україні, постійно збільшується кількість представництв міжнародних організацій.

Література:

1. Г. М. Руденко – «Україна дипломатична».
2. Б. І. Гуменюк, О. В. Щерба – Сучасна дипломатична служба.
3. Б. І. Гуменюк – Основи дипломатичної та консульської служби.
4. В. І. Попов – Современная дипломатия.
5. О. П. Сагайдак – Дипломатичний протокол та етикет.

6. www.rambler.ru; 7. www.google.com.ua; 8. www.yandex.ru
9. www.ru.wikipedia.org; 10. www.price.ru; 11. www.politology.superreferat.ru
12. www.nbuv.gov.ua; 13. www.svit.ukrinform.com; 14. www.mns.gov.ua

УДК 339.942 (477:262.5-4)

Кудрявцев К.А.

УКРАИНА И ЧЭС: ПЕРСПЕКТИВЫ СОТРУДНИЧЕСТВА

ХНУ имени В.Н. Каразина

С созданием Организации Черноморского экономического сотрудничества (ОЧЭС) начался новый этап в развитии Черноморского региона. Цель создания организации – более тесное сотрудничество стран–участниц, свободное передвижение товаров, капиталов, услуг и рабочей силы и интеграция экономик этих стран в мировую экономическую систему. Одной из основных перспектив развития ОЧЭС является создание зоны свободной торговли.

Цель работы —определить степень важности ОЧЭС и его значение для Украины, дать оценку экономическому потенциалу, определить положение и роль Украины в составе данного регионального объединения. Задача работы — определить перечень экономических, политических проблем, которые наша держава сможет для себя решить в рамках данной организации и разработать оптимальную геополитическую стратегию нашего государства по данному направлению.

Данная организация практически не освещена в научной литературе, по данному направлению ведется недостаточная разработка программ и проектов.

Результаты: В рамках данного объединения наша держава имеет много перспектив в виду целого ряда преимуществ: геоэкономических, транспортных (близость всех стран – участниц и наличие всех видов транспортного сообщения), производственным возможностям и т.д. Идея ЧЭС отображает особенности национальных и региональных интересов стран региона и не конкурирует с традиционными экономическими структурами, в которые они входят. Между разными экономическими моделями образуется взаимодополнение, формируются новые возможности, которые тяжело реализовать в пределах старых структур.

В таблице 1.1 представлена статистика торговли Украины со странами ЧЭС. Благодаря этой таблице можно увидеть что с большинством стран Украина имеет положительное торговое сальдо (отрицательное сальдо с Россией связано с импортом энергоресурсов). В структуре украинского экспорта в большинство стран около 60% приходится на черные металлы, продукция сельского хозяйства и пищевой промышленности занимает 15%, химической промышленности (продукты неорганической химии, удобрения, пластмассы и каучук, красители и дубильные вещества) до 24% от общего экспорта. При этом на высокотехнологичные виды товаров (машины, приборы, оборудование) в украинском экспорте приходится только порядка 1%.

Таблица 1.1

Торговля со странами ЧЭС за период 2007 г.

Страна	Экспорт		Импорт		Сальдо
	тыс.дол. США	в % к 2006	тыс.дол. США	в % к 2006	
Азербайджан	631235,6	149,6	31096,5	75,8	600139,1
Албания	103996,0	115,3	139,7	47,1	103856,4
Армения	215161,5	156,8	35793,1	167,9	179368,4
Болгария	554017,3	93,0	169587,1	130,1	384430,2
Грузия	527732,6	168,9	100152,0	138,5	427580,6
Греция	220961,6	184,0	117290,5	150,1	103671,1
Молдова	911306,1	135,8	168246,1	137,5	743060,0
Россия	12668323,9	146,4	16837596,0	122,1	-4169271,6
Румыния	628585,3	100,4	778860,2	174,6	-150274,9
Сербия	348773,8	139,4	66321,5	91,9	282452,3
Турция	3650005,0	152,7	972079,2	126,4	2677926,0

Выводы: Нашему государству необходимо увеличить долю товарооборота со странами организации Черноморского экономического сотрудничества, вследствие ряда шагов, направленных на создание в рамках Черноморского бассейна зоны свободной торговли. Необходимо отметить важность и перспективность участия Украины в международных проектах в рамках организации. Среди них создание кольцевого шоссе вокруг Черного моря и прокладывание нефтепроводов для экспорта энергоресурсов в страны Европы.

Для развития более тесных отношений со странами-участницами ЧЭС Украине необходимо способствовать экспортной ориентации причерноморских регионов и привлечь к данному региону интерес со стороны Европейского Союза.

Частичная неэффективность работы Украины в составе ЧЭС состоит в отсутствии баланса в сотрудничестве на межправительственном и региональном уровнях. Украина ведет активную политику на межгосударственном уровне, однако финансирование регионов, и их участие в сотрудничестве со странами ЧЭС значительно уступает.

Литература:

1. Официальный сайт ЧЭС — bsec-organization.com
2. Официальный сайт Госкомстата Украины — ukr.stat.ua
3. Научно-практический журнал «Регион: Стратегия и приоритеты» / Под ред. А.П. Голикова. — 2007, №5.

ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА КРАЇН МАГРИБУ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Головні інтереси України на Африканському континенті лежать в економічній площині. Через свою економічну роль, природні ресурси, традиційні торговельні зв'язки з усіма державами світу та потенціал ділової активності ринок Магрибу має стати тим стратегічним плацдармом, використовуючи який Україна може розпочати процес розширення національного промислового виробництва та модернізації індустріальної бази. Освоєння цього ринку означатиме для українських підприємців вихід на один із найбільших економічних регіонів з населенням близько 75 млн. осіб, а також на пов'язані з ним торговельні й морські шляхи.

Постановка завдання. Метою цієї роботи є визначення рівня торговельних відносин України та країн Магриба, та визначення нових форм торговельно-економічного співробітництва.

Результати. На світовому ринку Україна й африканські країни не конкурують, навпаки, їхні економіки можуть взаємно доповнювати одна одну. Україна має попит на продукцію африканських держав, а вони, своєю чергою, відчувають потребу в українських товарах, машинах, устаткуванні, різноманітних послугах [3].

А втім, динаміка товарообороту України з країнами Магрибу в останні роки свідчить, що українські підприємства поступово відновлюють свої позиції на цьому ринку (рис. 1–5). Як бачимо, зростання товарообороту відбувалося переважно за рахунок українського експорту за незначного падіння імпорту. В торгівлі з Мавританією спостерігається незначне зменшення обсягів експорту українських товарів, та нестабільність обсягів імпорту. В торговельних відносинах України та Тунісу спостерігається стабільне зростання обсягів експорту та імпорту, що свідчить про розширення та зміцнення їх взаємозалежності.

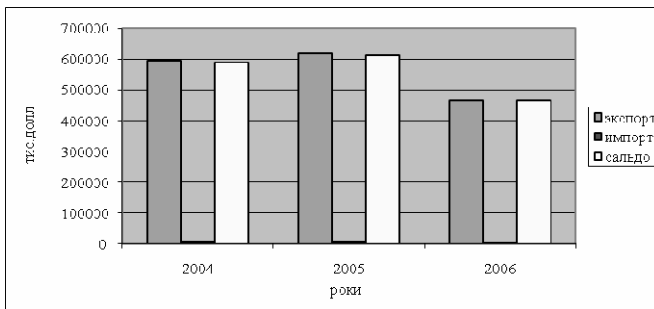

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Алжиром (тис. дол.), [4]

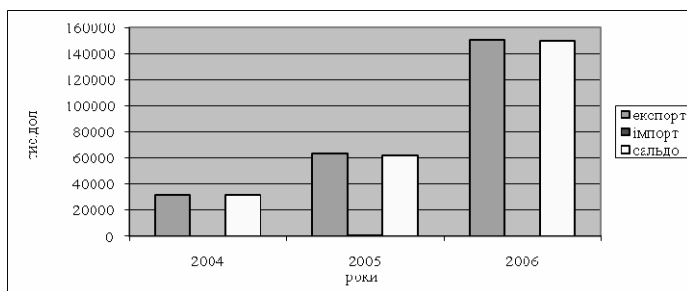

Рис. 2. Динаміка зовнішньої торгівлі України Лівією (тис. дол.), [4]

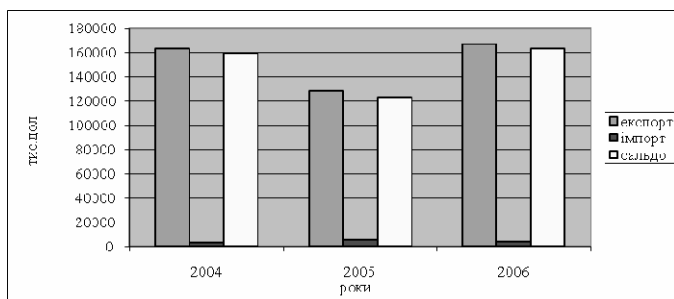

Рис.3. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Марокко (тис. дол.) [4]

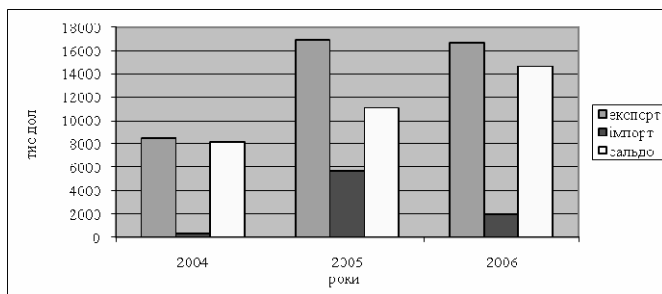

Рис.4. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Мавританією (тис. дол.) [4]

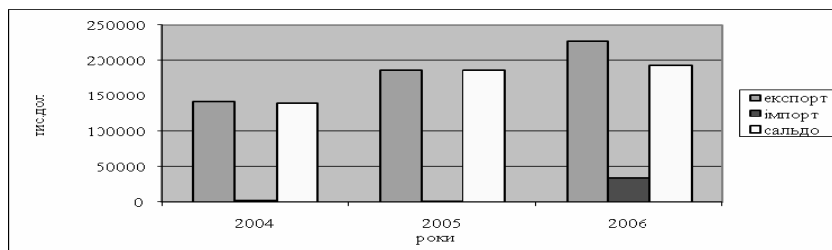

Рис. 5. Динаміка зовнішньої торгівлі України з Тунісом (тис. дол.) [4]

Слід зазначити, що товарооборот більш ніж на 97% складається з українського експорту. Основним споживачем українських товарів залишається Алжир. Його питома вага становить 56%.

Для ринків африканських країн характерні висока споживча місткість та надзвичайно диференційований попит, який відповідає нашим пропозиціям — від найпростішої побутової продукції до складної сучасної техніки. При цьому слід урахувати, що через порівняно низький рівень життя африканське населення об'єктивно орієнтоване на споживання дешевих товарів середньої якості, потребу в яких можуть забезпечити вітчизняні підприємства. Важливо й те, що африканські країни розглядатимуть купівлю товарів, послуг та технологій з України як додаткове джерело і одночасно конкурентну альтернативу імпорту із Заходу. Тим більше що індустріально розвинуті держави, щоб загальмувати розвиток потенційних конкурентів з цих країн, іноді стримують, навіть блокують продаж наукомістких товарів та технологій [1].

Висновки. Однією з найважливіших умов підвищення ефективності зовнішньоекономічних зв'язків України є активний пошук альтернативних напрямків торгівельно-економічного співробітництва, залучення в поле ділової взаємодії нових контрагентів. У число перспективних партнерів входять країни Північної Африки.

Одним з векторів у розвитку відносин з арабським миром є Магриб, що включає п'ять північноафриканських країн. Найбільш тісне співробітництво в даному регіоні здійснюється із трьома країнами - Лівією, Алжиром і Марокко.

Експорт України в країни Магриба протягом останніх 6 років стабільно росте, і за розглянутий період збільшився в 2,4 рази. Спостерігається значне збільшення обсягів імпорту в 2006 р. він перевищив рівень 2003 р. в 4,7 рази.

Одна з важливих особливостей торгівлі між Україною й країнами Магриба є постійне й досить істотне позитивне сальдо торгівельного балансу на користь України.

Література.

1. Африка: Новые тенденции в экономической политике: Сб. Ст./ РАН, Ин-т Афр, 2005.
2. Московкин В.М., Юсеф М.М. Бригит. Структурный анализ взаимной торговли товарами между Украиной и странами Среднего Востока и Северной Африки// Бизнесинформ. – 2005. - № 9-10.
3. Філіпенко А.Ф. Україна в системі світового господарства. – К.; 2002.
4. <http://www.ukrstat.gov.ua>

УДК 665.7 [5]

Кускова М.П.

РОЛЬ НЕФТЯНОЙ ОТРАСЛИ В ЭКОНОМИКЕ РОССИИ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Российская Федерация один из крупнейших производителей нефти в мире. Согласно официальным оценкам, по итогам 2006 года совокупная добыча компаний составит 478 млн. т, что на 8,6% выше уровня 2005 г. (348 млн. т). Экспорт нефти из РФ в 2006

г. оценивается в 256,8 млн. т. против 232,1 млн. т в 2005 г. (рост - 9,1%). Кроме того, по итогам 2006 г., Россия поставила на мировой рынок 67,8 млн. т нефтепродуктов (63,5 млн. т. в 2005 г. при росте 6,8%). Основное направление российского экспорта – Европа. На сегодняшний день нефтяная промышленность является, пожалуй, главной экономикообразующей отраслью. Нефтяной комплекс России вот уже несколько десятилетий является фундаментом экономики страны с мощным народнохозяйственным эффектом, и эту роль он может в полной мере сохранить на долгосрочную перспективу. Сегодня нефтяной комплекс вносит главный вклад в формирование положительного торгового баланса, в рост валютных резервов, серьёзное увеличение налоговых поступлений в бюджеты всех уровней. Именно нефтяные компании, наряду с другими представителями Топливо-энергетического комплекса (Газпром, РАО ЕЭС), являются крупнейшими в стране.

Постановка заданий: определить влияние и роль экономики на нефтяную промышленность России, существующие проблемы в данной отрасли, а также возможные пути оптимизации отрасли в структуре ВВП страны.

Результаты. В тоже время зависимость России от цен на нефть даже сильнее, чем кажется на первый взгляд. Нефть даёт около 10% валютной выручки, газ, приносящий 25% валюты, по цене жестко привязан к ценам на нефть. Кроме того, следует добавить в уравнение другую важную составляющую российского экспорта – алюминий, в себестоимости которого энергия составляет более 50%, а его биржевая цена колеблется вместе с ценами на нефть [2].

Однако в нефтяной отрасли существуют и проблемы:

– Прирост добычи нефти в 2006 г., а у некоторых компаний он был рекордно высоким («Сибнефть» - 30%, «ЛУКОЙЛ» - 18%), был достигнут преимущественно за счет применения методов повышения нефтеотдачи пластов (ПНП), а не освоения новых месторождений. Более того, средне- и долгосрочный эффект применения методов ПНП еще окончательно не ясен и, по мнению некоторых специалистов, может привести к снижению объемов добычи на данных месторождениях через несколько лет;

– Зависимость России от экспорта углеводородного сырья, истоки которой появились ещё в советские годы. Нефтяные запасы обеспечивали устойчивость советской экономики. Нефть являлась важной статьёй экспорта: 16,5% экспорта РСФСР составляли нефть и газ, в некоторых других республиках эта доля была ещё больше. Нефтегазовый комплекс, созданный в советские годы удовлетворял потребности милитаризованной экономики с ведущей ролью тяжелой и других энергоемких отраслей промышленности, благодаря своей избыточности [4].

В 1990-е гг. нефтяному комплексу пришлось пережить, во многом, болезненный процесс приватизации, несмотря на это роль нефтяной промышленности России выросла: сегодня нефтегазовый комплекс (НГК) России обеспечивает более 2/3 общего потребления первичных энергоресурсов и 4/5 их производства. НГК является главным источником налоговых (около 40% доходов федерального бюджета и порядка 20%

консолидированного бюджета) и валютных (порядка 40%) поступлений государства. На долю НГК приходится 12% промышленного производства России и 3% занятых.

В этих условиях политика государства в данной сфере является очень важной. Нефтяная отрасль нуждается в иностранных инвестициях и новых рынках сбыта, и государство способно помочь их обеспечить, поскольку оно является активным участником нефтяного рынка, а крупнейшая в мире компания по транспортировке нефти «Транснефть» представляет собой государственный холдинг, объединяющий 20 дочерних предприятий, занимающихся перекачкой нефти, диагностикой, строительством, ремонтно-восстановительными, научно-исследовательскими, проектно-конструкторскими и другими работами. Протяжённость системы магистральных нефтепроводов, обслуживаемых компанией, составляет 47,3 тыс. километров. В её состав входит 393 нефтеперекачивающие станции с резервуарным парком общей ёмкостью 12,8 млн. кубометров. По магистральным нефтепроводам «Транснефти» перекачивается практически вся добываемая в России нефть [1].

Вывод. Необходимо отметить, что Россия была и остаётся одним из крупнейших участников мирового нефтяного рынка, а для самой России нефтяная промышленность является одной из ключевых отраслей экономики, которая может стать «локомотивом» дальнейшего развития страны. Об этом свидетельствует оценка прямого и косвенного эффектов деятельности НГК:

- прямой эффект состоит в том, что каждый рубль дополнительного производства продукции НГК увеличивает ВВП страны на 1,5-1,6 руб., а каждый рубль дополнительных капиталовложений в НГК обеспечивает 1-2 руб. или более;
- косвенный эффект для страны от развития НГК существенно, а по ряду нефтегазовых проектов двукратно и более - превышает прямой эффект развития НГК. Помимо создания новых рабочих мест непосредственно в проектах НГК их реализация обеспечивает прирост косвенной занятости в связи с появлением новых потребностей в промышленном и потребительском секторе, многократно превышающих прирост прямой занятости по проектам НГК.

Основной эффект от развития НГК государство получает не в «добывающих», а в «машиностроительных» регионах. Общий эффект для Российского государства от реализации ряда новых нефтегазовых проектов распределяется между федеральным бюджетом, бюджетом «добывающего» региона и бюджетами «машиностроительных» регионов в пропорции от 20:30:50 до 30:30:40 в случае проектов на суше и от 40:20:40 до 50:20:30 в случае проектов на шельфе [3].

Литература

1. Концепция внешней политики РФ// www.mid.ru
2. Основные положения энергетической стратегии России на период до 2020 года// www.mte.gov.ru
3. www.rusoil.ru;
4. www.svop.ru;
5. www.teacode.com

Ли Шуан

ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ КНР КАК ФАКТОР УСПЕХА ВО ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

ХНУ имени В.Н. Каразина, аспирантка

Современные успехи КНР в социально-экономическом развитии удивляют мир. Страна располагает для этого многими предпосылками – удобным географическим положением и природно-ресурсным потенциалом, обилием трудовых ресурсов, предпринимательскими способностями ее населения и проч. факторами. Однако ничего из этого не могло бы успешно реализоваться без особой экономической политики Китая, получившей название КНР «китайская модель экономического развития».

Несмотря на значительное количество работ о КНР, ее внешнеэкономическая деятельность, с точки зрения научного заимствования, остается еще мало изученной. Это касается, прежде всего, экспортного потенциала страны, географической и товарной сегментации ее внешней торговли, участия в международном разделении труда, перспектив развития. Исходя из актуальности проблематики, недостаточности изученности и научного освещения данных вопросов, определена цель работы.

Целью работы является изучение экспортного потенциала Китайской Народной Республики, товарной и географической структуры ее международной торговли, а также определение положительных сторон данной деятельности для заимствования другими странами.

Для достижения поставленной цели в работе определены исследовательские задачи, к которым отнесены:

1. Оценка факторов производства КНР в качестве предпосылок для формирования экспортного потенциала и внешнеэкономической деятельности.
2. Изучение экономических законов, закономерностей и принципов, на основе которых развивается современная внешнеэкономическая деятельность КНР.
3. Изучение экспортного потенциала страны.
4. Исследование современных международных экономических связей КНР.

В работе использованы методы исследования: системный анализ, сравнительно-описательный описательный метод, экономико-математическое моделирование.

Результаты. Значительную роль в китайском «экономическом чуде» играют ее экспортный потенциал и торгово-экономические связи с зарубежными странами.

Экспортный потенциал – это способность промышленности, всего общественного производства какой-либо страны производить необходимое количество конкурентоспособных товаров для внешнего рынка. Современный экспортный потенциал КНР включает в себя отрасли машиностроения с производством транспортных средств, авиатехники, электроники, различного рода оборудования, также производственные предприятия, производящие товары широкого потребления. Имея конкурентные пре-

имущества благодаря дешевизне рабочей силы и предпринимательским свойствам населения, КНР успешно использует свой экспортный потенциал на мировых рынках.

По численности населения и трудовых ресурсов Китай занимает первое место в мире. На его долю приходится более 20% населения мира. Темпы его ежегодного прироста – значительные (2,94-1,37%) [1]. При этом особенно быстро будет расти городское население. (см. табл. 1)

Таблица 1

Прогноз динамики населения Китая [1]

Годы	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Общая численность населения, млн.чел	1321,5	1365,0	1409,1	1448,8	1480,5	1449,8
Городское население, млн.чел.	507,7	577,7	647,1	711,7	773,2	828,0
Сельское население, млн.чел.	813,8	787,3	762,0	737,1	707,3	671,8
Доля городского населения, %	38,4	42,3	45,9	49,1	52,2	55,2
Темпы роста (%) городского населения	2,94	2,58	2,27	1,90	1,66	1,37
Сельского населения	- 0,59	-0,66	-0,65	-0,83	-0,83	-1,03

Следует отметить, что несмотря на большие успехи Китая на мировом рынке и в своем социально-экономическом развитии, он все еще остается страной с относительно отсталой экономикой.

Это подтверждают данные о структуре его валового внутреннего продукта (ВВП) и большими различиями в развитии отдельных регионов страны которые приведены в таблице 1 и 2.

Из таблицы 2 видно, что структура ВВП Китая еще сильно отстает от передовых стран. Удельный вес промышленности и сельского хозяйства в производстве ВВП у нее примерно на 10% больше, чем в развитых странах, а услуги – примерно на 20% – меньше [3].

Таблица 2

Структура производства ВВП по отраслям народного хозяйства (%) [3]
(в числителе – производство ВВП, в знаменателе – занятость населения)

Отрасли народного хозяйства	Удельный вес
Промышленность и строительство	48,9/24
Сельское хозяйство	11,7/45
Услуги	39,3/31

Из рис. 1 видно, что Западный регион Китая, на долю которого приходится почти 70% территории и более 30% населения, развивается очень медленно [2]

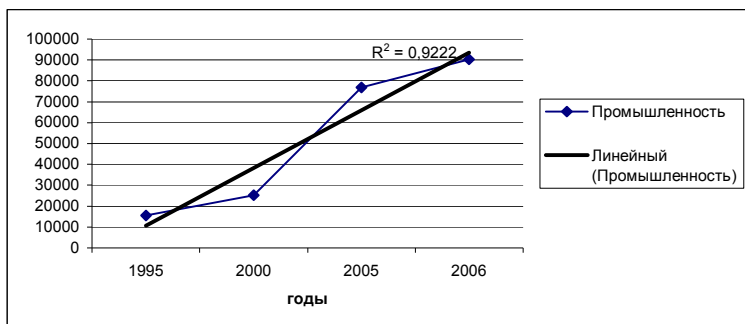

Рис. 1. Динамика промышленного развития КНР [3]

Основной упор в развитии Китая сейчас делается на промышленность, поэтому темпы ее развития – очень высокие (рис. 2).

добыча и потребления угля

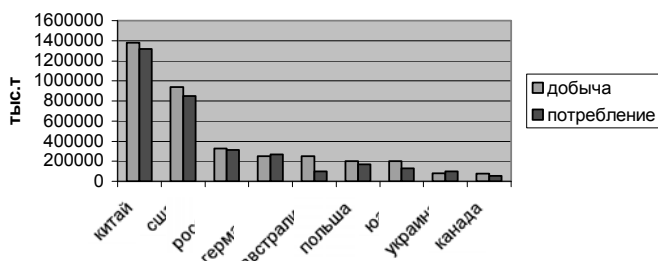

Рис. 2. КНР на мировом рынке каменного угля [4]

Особенно большое внимание уделяется развитию базовых отраслей – энергетике, металлургии. Китай сейчас занимает первое место в мире по производству многих видов товаров. Например, ему принадлежит не только первое место по добыче угля, но и по его экспорту (рис. 3). Такое же положение и по ряду других товаров, благодаря чему в Китае экспорт устойчиво превышает импорт (рис. 3).

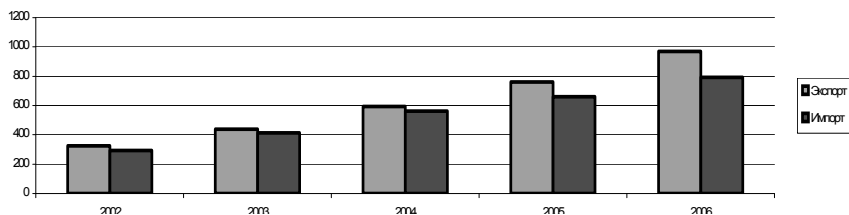

Рис. 3. Экспорт и импорт КНР [4]

Таблица 3

Показатели внешнеэкономической деятельности (млрд.долл.США) [4]

Годы	Внешний долг	Валютные резервы	Экспорт
1998	131,0	139,9	182,8
1999	146,0	145,0	183,7
2000	151,8	154,7	194,9
2001	145,7	165,6	249,2
2006	315,0	1073,0	969,7

Превышение экспорта над импортом ведет к увеличению золотовалютных ресурсов Китая. По их запасам он практически уже вышел на первое место в мире (табл. 3).

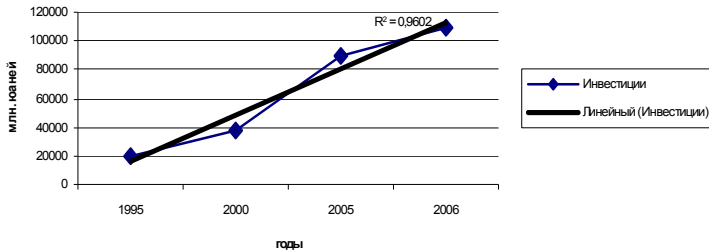

Рис. 8. Динамика инвестиций в экономику КНР

Развитие экспортного потенциала и связанной с ним внешнеэкономической деятельности основываются на действии экономических законов. Однако существуют определенные отличия их проявления в КНР, обусловленные тем, что она создает социалистическую рыночную экономику. Ее характерной чертой является значительная роль государства в регулировании экономических процессов, происходящих в стране и активное вмешательство во внешнеэкономическую деятельность его хозяйствующих субъектов. Вместе с образованными специальными экономическими районами это создает благоприятный климат для инвестиций, которые неуклонно растут (рис. 8).

Благодаря этому Китай имеет очень высокие темпы годового прироста ВВП (7-10%) и экспортного потенциала.

Выводы. Реализация экспортного потенциала Китая на мировом рынке в настоящее время осуществляется по двум направлениям – внешнеторговой деятельности и научно-техническому сотрудничеству. В перспективе, по мере роста экономических возможностей и экспортного потенциала, Китай будет все большее внимание уделять научно-техническому сотрудничеству с другими странами мира.

Украина располагает большим научно-техническим потенциалом и поэтому может стать для Китая в этом отношении важным партнером.

Литература:

1. Го Фан Шэн. Открытие Западного региона – часть экономической стратегии страны. // Гуйчжоуские общественные науки. – 1995. – № 8. – с. 37-43.

2. *Китайский экономический ежегодник. – Пекин: Статистика, 2005 (на кит. яз.)*
3. *Ма Хун, Сунь Шан Цин. Структура экономики Китая. – М.: Прогресс, 1994. – 468 с.*
4. *Ху Си Инь. Система показателей развития экономики Китая. – Пекин: Институт экономики при Госсовете, 1998, 251 с.*

Лозовая О.Ф.

ПРОБЛЕМЫ И ПОСЛЕДСТВИЯ СОВРЕМЕННЫХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ВАЛЮТНО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЕ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Непрерывное падение доллара на валютных рынках мира вызывает беспокойство и много вопросов. Всех интересуют причины девальвации ведущей валюты мира, продолжительность и глубина этого процесса и, разумеется, последствия для Украины. Доллар – это не только мировая валюта, но и по существу заместитель золота. В долларах США соизмеряются затраты труда, оценивается стоимость факторов производства, товаров и услуг, в 8 из 10 случаев валютой сделки является доллар. Валюты многих стран тесно привязаны к нему. Это проявляется в установлении валютного курса, измерении стоимости внешнеторговых операций, обслуживании государственного долга и т. д. Поэтому падение доллара вызывает параллельную флуктуацию национальных валют. Последствия этого процесса для стран, как правило, негативные. Национальные валюты девальвируются, теряют часть своей стоимости, а со временем и покупательную способность. Цены на товары и услуги соответственно начинают расти, в связи с чем, ускоряются темпы роста инфляции.

В СМИ и специальной литературе много внимания уделяется анализу причин падения курса американской валюты. Специалисты указывают, что главная причина падения доллара — в неуклонном возрастании в экономике США бюджетного (162,8 млрд \$ за 2007 г.) и внешнеторгового (800 млрд \$) дефицитов (т. н. «двойного дефицита»). Огромные размеры этих дисбалансов на протяжении последних десятилетий привели к гигантским объемам государственного долга, который превысил 9 трлн \$. Так же не маловажной причиной обвала американской валюты является кризис в США на рынке ипотечного кредитования и информация о готовящемся отказе ряда стран Персидского залива от привязки национальных валют к доллару.

Эксперты Института мировой экономики считают, что девальвация доллара способствует сокращению внешнего долга США, стимулирует американских производителей и одновременно увеличивает экспорт, который удешевляется в связи с ослаблением доллара. Доходность ценных бумаг США для иностранных инвесторов станет привлекательной. Американские товары за рубежом окажутся наиболее конкурентоспособными. Это повлечет за собой увеличение и объемов европейских и азиатских

инвестиций в экономику Штатов. В результате возрастут темпы экономического роста и, как следствие, возникнут предпосылки для сокращения «двойного дефицита».

Экономисты из Калифорнийского и Гарвардского университетов пришли к выводу, что доллар должен подешеветь еще на 20—40% по отношению к корзине валют (евро, иена, канадский доллар, фунт стерлингов, швейцарский франк, шведская крона), чтобы свести внешнеторговый дефицит к приемлемому уровню.

Падение курса доллара, безусловно, влияет на экономику Украины. Это влияние можно рассматривать с двух сторон. Начнем с отрицательной:

- привязка к доллару приводит к соответствующему снижению стоимости гривны. Инфляция достигает 16,6%;
- благодаря падению курса доллара по отношению к основным валютам резко выросла цена на золото, которая сначала поднялась до рекордной отметки 1030\$ за тройскую унцию, но потом понизилась до 920\$;
- цена на нефть взлетела до нового рекордного значения под воздействием сразу нескольких факторов, в т.ч. падение курса доллара до исторического минимума против евро. Основной импульс роста на рынке нефти был вызван после того, как ЕЦБ оставил ключевую процентную ставку на уровне 4%, а глава ЕЦБ Ж. К. Трише заявил, что он намерен продолжать борьбу с инфляцией, которая является главным приоритетом денежно-кредитной политики ЕЦБ. Его заявления подняли курс евро до отметки \$1,58.

ФРС, выполняющая в США функции центробанка, объявила 18 марта об очередном снижении учетной ставки межбанковского кредита – на сей раз на 0,75% - до ничтожно малых 2,25%. Понижение ставки призвало стимулировать экономику США, темпы роста которой за 2007 г. замедлились до 2,2%, что является самым низким уровнем за последние 5 лет.

По итогам торгов 17 марта на Нью-Йоркской товарной бирже (NYMEX) цена барреля WTI подешевела на 4,5% до цены \$ 104,48 за баррель. Резкое увеличение нестабильности на мировых рынках объясняется опасениями, что в случае рецессии в США, спрос на черное золото может резко сократиться. Ведь именно США главный потребитель горючего. Влияние оказывает и сокращение спроса на нефть и в других странах, поскольку замедление темпа экономического развития испытывают практически все государства. Сбережения граждан в долларах подвергаются инфляционным рискам, по этому небезопасно осуществлять накопления в американской валюте.

С другой стороны, девальвация доллара отразилась позитивно для Украины:

- удешевление доллара способствовало экспортной экспансии украинских товаров и услуг и достижению значительного позитивного сальдо платежного баланса страны;
- энергосоглашения, которые заключались в долларах, обойдутся бюджету и предприятиям дешевле – это сгладит энергетический ценовой шок;
- за счет снижения курса доллара к гривне растет конкурентоспособность национальной валюты, а также товаров национальных производителей.

19 марта на межбанковском валютном рынке курс доллара опустился ниже психологической отметки 5 грн/\$, а на наличном рынке достиг 4,95 грн/\$. В Нацбанке это объясняют отсутствием гривневых ресурсов и падением курса доллара на мировых рынках. Эксперты считают, что НБУ несколько месяцев будет сторонним наблюдателем на рынке, позволив безналичному доллару опуститься ниже 4,95 грн/\$, а активная продажа населением валюты ревальвирует курс до 4,5 грн/\$.

Банки готовы продавать доллары даже по такому курсу, чтобы спастись от дефицита гривны и выполнить резервные требования. Получается, с одной стороны - острый дефицит гривневой ликвидности, с другой - продолжение падения доллара на мировых рынках. Несмотря на это, НБУ не решился выйти на рынок с покупкой доллара по привычному курсу 5 грн/\$, чтобы не дать гривне ревальвироваться. Но на принятие решения о ревальвации может повлиять единое решение по этому поводу президента и правительства.

Массовая продажа наличной валюты населением, которое активно скупает наличный евро, может способствовать снижению курса до 4,9 грн/\$. Так как доллар падает, все стараются его продавать. Из доллара будет выходить теневой бизнес, и поэтому наличный курс может опуститься ниже межбанковского - до 4,5-4,7 грн/\$.

Несмотря на такое падение доллара евро еще далек от того, чтобы заменить его в качестве основной мировой резервной валюты. Эксперты утверждают, что падение доллара продолжится, но к середине 2008 года ожидается коррекция. Прогнозируется, что на конец года курс будет составлять около 1,5\$ за евро.

1. <http://www.k2kapital.com;>
3. <http://www.bin.com.ua;>

- Литература:*
2. <http://www.news.finance.ua>
4. Газета «Мета»

УДК 339.94(477:47+57)

Максименко В.М.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛКИ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ЄЄП

ХНУ імені В.Н. Каразіна

На сучасному етапі розвитку міжнародних економічних відносин Україна перебуває на шляху, пов'язаному з пошуком ефективного інтегрування у світове господарство, із установленням стійких торговельних зв'язків з іншими країнами світу в умовах швидко мінливого зовнішнього оточення. Специфічним феноменом для України є різновекторність її міжнародних економічних зв'язків в умовах інтеграції світового господарства. Феномен полягає в тому, що Україна намагається забезпечити різносторонню взаємодію із Заходом в економічній і політичній сферах при значній економічній залежності від Росії й інших пострадянських держав. Тому є доречним вивчення інтеграції України з Єдиним Економічним Простором (ЄЄП), що й обумовлює актуальність даної теми.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення недоліків та переваг, а також визначення припустимого рівня участі України в СЕП.

Результати. Реальні перспективи, які відкриває СЕП, можливі наступні:

1) відновлення розірваних розпадом СРСР кооперативних зв'язків і поживлення роботи тих галузей промисловості й окремих підприємств, які зупинилися або потрапили в стагнацію; 2) збереження ринків Росії й інших країн СНД для українських товарів; 3) зміцнення економіки України; 4) забезпечення Україні доступу до дешевих російських енергоносіїв.

Розглянемо кожний із цих аргументів. Аргумент перший щодо відновлення кооперативних зв'язків, що існували в часи СРСР. У минулому радянська пропаганда постійно розбудовувала тезу про розквіт економік республік як складових єдиного економічного простору СРСР. Але економічні зв'язки в межах СРСР найчастіше встановлювалися й існували всупереч економічній доцільності. Після розпаду СРСР ці зв'язки ніхто спеціально не розривав, вони припинилися природно саме тому, що були штучними. Процес подолання економічної кризи й збільшення обсягів виробництва в Україні стали можливі завдяки впровадженню ринкових механізмів, а також тих старих коопераційних зв'язків, проблеми відновлення котрих просто не існує. Таким чином, теза про відновлення «старих коопераційних зв'язків» є фальшивим.

Аргумент другий щодо збереження ринків Росії й інших країн СНД для українських товарів. За часи СРСР продукція українських підприємств попадала на світові ринки «через Москву». Після розпаду СРСР українські підприємства почали налагоджувати безпосередні економічні зв'язки самостійно. Ринок Росії технологічно менш розвинений, порівняно невимогливий і може забезпечити полегшені умови збуту української експортної продукції в режимі вільної торгівлі. Але світова практика конкурентної боротьби свідчить, що орієнтація на нерозвинені й невимогливі ринки є негативним кон'юнктурним фактором, який стримує виробничий прогрес, прирікає на технологічний занепад, нарешті, приводить до втрати навіть таких ринків. Російський ринок великий і важливий для України, але мова йде не про ігнорування ринку Росії, а про вибір пріоритетного шляху геоекономічного розвитку України в стратегічному вимірі.

Аргумент третій щодо зміцнення економіки України. Економіка України, на відміну від російської, розвивається не за рахунок нафтодоларів і низьких внутрішніх цін на енергоносії, а шляхом впровадження ринкових механізмів, технологічного відновлення підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності. Нескладно передбачити, що саме сировинна мононаправленість економіки Росії буде визначати економічну політику СЕП, яка буде орієнтована, насамперед, на безкоштовне транспортування російських енергоносіїв у Європу через територію України. Отже, у найкращому разі мова буде йти про використання українського виробничого потенціалу для обслуговування російської добувної промисловості й оборонного сектору, але зовсім не про зміцнення української економіки в якості самодостатнього технологічно розвинутого національного комплексу, орієнтованого на підвищення рівня життя громадян України.

Аргумент четвертий щодо забезпечення Україні доступу до дешевих російських енергоносіїв. По різних причинах зниження цін на російські енергоносії суперечить інтересам і Росії, і України. Для Росії це зменшення надходжень до державного бюджету. А для України це суперечить життєво важливим національним інтересам. Використання в Україні ринкових цін на енергоносії стимулює впровадження енергозберігаючих технологій і модернізацію встаткування для виробництва конкурентоспроможних товарів. Це забезпечує стабільний економічний ріст і збільшення обсягів українського експорту. Тому довгострокові життєво важливі інтереси України найкраще буде забезпечувати не одержанням дешевих енергоносіїв з Росії, а пошуком альтернативних джерел поставок нафти й газу по існуючих у світу цінах і правилам [1, 2].

Висновки. Враховуючи викладене, можна зробити висновок, що прийнятним для України рівнем співробітництва, який не буде суперечити курсу України на європейську і євроатлантичну інтеграцію, може бути зона вільної торгівлі. Участь України у формуванні зони вільної торгівлі повинне розглядатися в якості «вищої планки» інтеграційних процесів на пострадянському просторі, оскільки подібні зони не є системотворчими елементами, навколо яких формуються окремі інтеграційні угруповання.

Література:

1. Кухарская Н.А. Восточный вектор внешнеэкономических связей Украины // Мир перемен. – 2005. - №1.
2. <http://www.zn.ua/>

УДК 332.012.3:66 (477)

Мамазова М.М., Савченко И.И.
ОТЕЧЕСТВЕННАЯ ХИМИЧЕСКАЯ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ
В КОНТЕКСТЕ ВСТУПЛЕНИЯ В ВТО
(НА ПРИМЕРЕ ОАО «КОНЦЕРН СТИРОЛ»)

ХНУ имени В.Н. Каразина

Следуя данным структуры экспорта, отметим, что в мировой экономике Украина является одним из главных экспортеров продуктов, как черной металлургии, так и химической промышленности. ОАО «Концерн Стирол» является одним из крупнейших производителей и международных поставщиков аммиака с долей на мировом рынке 3,2%. Продукцию с этой маркой знают во многих странах Европы, Америки и Азии.

После ратификации Верховной Радой документа о вступлении в ВТО появятся новые рынки сбыта, перспективы дальнейшего развития производства новых продуктов химической промышленности. А это значит, что ОАО «Концерн Стирол» будет иметь другой вес на мировом рынке аммиака и других продуктов и как результат вырастет его капитализация.

В январе-декабре 2007 года предприятие увеличило объем продаж на 18,6% по сравнению с аналогичным периодом 2006 года – до 3 млрд. 998 млн. гривен. Компания увеличила объемы экспорта на 17,5% (карбамида – плюс 23%, карбамидо-аммиачных смесей – плюс 221,5%, полистиролов – плюс 35,8%, натриевой селитры – плюс 38,7%, нитрита натрия – плюс 5,7%, аминосмол – плюс 52,7%). В январе-феврале 2008 года компания увеличила объем реализации аммиака на 35,1% (210 млн. 751 тыс. грн.), карбамида на 45,9% (174 млн. 981 тыс. грн.), гранулированной аммиачной селитры на 63,2% (106 млн. 146 тыс. грн.), натриевой селитры на 73,7% (3 млн. 734 тыс. грн.), нитрита натрия на 293,9% (4 млн. 352 тыс. грн.), серной кислоты на 321,2% (9 млн. 652 тыс. грн.), лекарственных препаратов на 24,0% (12 млн. 166 тыс. грн.), полистиролов на 12,1% (52 млн. 642 тыс. грн.). Реализовано также карбамидо-аммиачных смесей на 40 млн. 462 тыс. грн.

На сегодняшний день ОАО «Концерн «Стирол» намерено выпускать новый продукт – гранулированный карбамид, конкурентов которому в Украине пока нет. Продукт ориентирован в основном на потребителей из развитых стран – США, Европы, Канады и Австралии. Однако в отношении карбамида была поставлена экспортная пошлина на продукцию «Стирола», которая составляла EUR16,84 за 1 т., но соответствующий Регламент Совета ЕС опубликованный 18 марта 2008 и вступивший в силу 19 марта отменил пошлины на импорт карбамида происхождением из Украины, Белоруссии, Хорватии и Ливии. Ранее Еврокомиссия отмечала, что в 2002-2005 годах импорт карбамида из Украины составлял в среднем 52,55 тыс. тонн в год, или 0,5% европейского рынка (в 2005 году - 84,34 тыс. тонн и 0,9%).

Вступление в ВТО будет содействовать дополнительному росту валового внутреннего продукта за счет увеличения экспорта отечественной продукции в объемах как минимум 1,5-2 млрд. долларов, а при благоприятных условиях – и до 4 млрд. Эффект будет достигнут, в первую очередь, за счет уменьшения потерь от антидемпинговых расследований и снижения тарифных и нетарифных барьеров для экспорта отечественной продукции на внешние рынки.

Снижение торговых барьеров после вступления Украины в ВТО поспособствует удешевлению сырья и расширению рынков сбыта для отечественных товаропроизводителей, что обеспечит дополнительный прирост объемов отечественного производства на 1%. Кроме того, улучшение инвестиционного климата и конкурентной среды активизируют инвестиционную деятельность компаний (в том числе через привлечение прямых иностранных инвестиций), что дополнительно увеличит объемы производства на 2-3% в среднесрочной перспективе.

Литература:

1. www.stirol.net;
2. www.ukrstat.gov.ua;
3. www.chemmarket.info
4. www.upras-capital.com

***

Маращ Т.В.

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В РЕКЛАМНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ.*ХНУ імені В.Н. Каразіна*

Актуальність теми цієї статті обумовлюється необхідністю керування й організації досить складним суспільним явищем, яким є рекламна діяльність, що характеризується непростою економічною, соціальною і психологічною природою. Проблеми реклами розглядаються в роботах таких іноземних вчених, як А. Аакера, Д. Олигви, В. Фрайбургера, в роботах деяких вітчизняних дослідників, серед яких – С. Тичин, О. Наймушина, Т. Лукьянец, И. Семеняк, М. Айзенберг. У своїх роботах вони розглядали рекламну діяльність як метод нецінкової конкурентної боротьби і як форму масової комунікації.

Особливе положення інституту реклами в системі суспільних відносин визначає актуальну необхідність в ефективній організації даної системи, з метою оптимального поєднання елементів рекламного процесу підприємства з економічною, соціальною, політичною і інституціональною діяльністю. Розмаїтість функцій політичних і соціально-економічних систем говорить про відсутність єдиної структури стратегічного й оперативного управління рекламною діяльністю підприємства. Найбільш складні системні проблеми управління й організації ефективної рекламної діяльності виникають в умовах соціально-орієнтованої економіки перехідного типу [3].

Рекламна діяльність як форма міжособистісних відносин – розглядає типи міжособистісних відносин і їхню структуру в процесі здійснення рекламної діяльності. Реалізація даного визначення управління рекламною діяльністю підприємства здійснюється на трьох рівнях: на інституціональному рівні - державні інститути, що регулюють рекламну діяльність (допускає розробку довгострокових цілей і планів розвитку рекламної діяльності), на технічному рівні - посередники: рекламні агентства, ЗМІ (забезпечується розробка тактичних засобів рекламної діяльності), на управлінському рівні – підприємства, що безпосередньо є замовниками реклами (здійснюється мотивація і контроль рекламної діяльності).

Планування, організація, мотивація і контроль є функціональними етапами здійснення процесу управління рекламною діяльністю підприємства в рамках соціально – економічного напрямку аналізу. Однак організація є одним з найважливіших етапів управління. На цьому етапі підприємство, що здійснює рекламну діяльність, досліджує ЗМІ, рекламні агентства і мікро - економічні показники діяльності підприємства з метою визначення форми і графіка розміщення рекламного звернення в рамках існуючого рекламного бюджету. Виходячи з бюджетних обмежень і виду діяльності підприємства, визначаються види використовуваних ЗМІ і частотність розміщення рекламного звернення. При цьому здійснюється аналіз показників прогнозованого розміру виручки

від рекламної кампанії і витрат, пов'язаних з її проведенням. Організація рекламної діяльності підприємства знаходиться під впливом чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Під зовнішніми факторами мається на увазі політичне, правове, економічне, соціальне, технологічне і природно – географічне середовище діяльності підприємства. Вплив політичного середовища складається у визначенні цілей і напрямків розвитку суспільства під впливом державної політики. Політична система, як правило, впливає на рівень ділової активності суспільства. Правове середовище допускає забезпечення рекламної діяльності законодавчо – нормативною основою існування, взаємодію з іншими соціальними й економічними інститутами і подальшим розвитком. Економічне середовище відбиває основні показники економічного розвитку суспільства – розмір ВВП, темпи інфляції, рівень безробіття, норми оподаткування, зміна яких безпосередньо відбивається на розвитку рекламної діяльності. Соціальне середовище характеризує соціальну структуру суспільства, його демографічні характеристики, етнічні норми, цінності, що впливають на ступінь сприйняття і форму рекламного звернення. Технологічне середовище, що узагальнює наукові і технологічні фактори розвитку суспільства і модернізує технологію і засоби виробництва, є однією із основних складових стратегічного управління підприємством. Природно-географічне середовище відбиває можливість підприємства здійснювати свою діяльність на даному місці розміщення в цілому. Дані чинники зовнішнього середовища є визначальними при формуванні рівня конкуренції й інфраструктури ринку, взаємин між постачальниками, підприємством і споживачами.

Організація управління рекламною діяльністю підприємства здійснюється на основі трьох методів її організаційної структури: централізованого, децентралізованого і змішаного [2].

При централізованому управлінні усі функції керування покладаються на сторонню організацію, що займається плануванням (проводить дослідження товару, цільової аудиторії, ринку, на якому здійснюється діяльність підприємства з метою прогнозування його положення, що максимізує прибуток у процесі рекламної діяльності), організацією, мотивацією (здійснює дослідження особливостей і потреб споживачів реклами і співробітників організації для стимулювання їхньої діяльності), контролем (визначає комунікативну, економічну і психологічну ефективність рекламної діяльності підприємства з метою визначення подальших науково-методичних і практичних рекомендацій для удосконалення керування) рекламної діяльності підприємства. Перевагою цього методу є єдність корпоративного стилю по всіх видах використовуваних рекламних засобів протягом тривалого періоду часу. Основний недолік – побудова рекламної кампанії на підставі фрагментарних даних про розвиток структури ринку рекламодавця.

При децентралізованому керуванні рекламодавець самостійно розробляє рекламну стратегію підприємства – серед комунікативних стратегій, наприклад, розглянуті вище позиціонуючі й оптимізуючі стратегії, і планує проведення рекламної кампанії, звер-

таючись в сторонню організацію з метою створення і розміщення рекламного звернення. Перевага методу – врахування кон'юнктури ринку при розробці стратегії, недолік – медіа планування здійснюється, швидше за все, не досить професійно.

Однак, в умовах ринку, що динамічно розвивається, найбільш сприятливим є змішаний метод керування, що дозволяє досягти найбільшого комунікативного й економічного ефекту. Досягнення економічного ефекту і встановлення ефективних маркетингових комунікацій, чи ефективних обмінів є цільовою функцією тактичного інструментарію К-мікса (комунікативної компоненти маркетинг-мікса, що включає зміст і вид реклами, паблісіті, директ-маркетинг, паблік рілейшнз і персональні продажі) [1]. Розмаїтість маркетингових середовищ і існуюча в більшості країнах «культурна резистивність» щодо будь-якої реклами (наприклад, товарів, послуг, компаній, політиків, ідей) вимагає, незважаючи на всі заходи «маркетингу ТНК», ретельного вивчення й обліку національних фракцій міжнародного маркетингового середовища. Ефективна організація рекламного процесу при змішаному методі управління, що поєднує централізоване і децентралізоване управління, можлива лише при безпосередній взаємодії комунікативної складової маркетинг – міксу з іншими маркетинговими перемінними, що характеризують товар, ціну товару і дистрибуцію товару.

Підводячи підсумки, можна також сказати, що ефект дії реклами безпосередньо залежить від економічної формації суспільства, типу ринку, ступеня конкурентної боротьби. Рекламна діяльність є найбільш актуальним видом маркетингових комунікацій і основним засобом нецінової конкурентної боротьби. Особливо велика роль реклами при виході підприємства на зовнішній ринок. У цьому випадку рекламна кампанія повинна бути особливо ретельно продумана і враховувати величезну кількість різноманітних соціальних, економічних, політичних і культурних аспектів приймаючих країн. Досягнення економічного ефекту і встановлення ефективних маркетингових комунікацій, чи ефективних обмінів є цільовою функцією тактичного інструментарію К-мікса.

Отже, ефективна рекламна політика фірми на міжнародному ринку можлива при здійсненні цілеспрямованої діяльності по регулюванню позицій фірми на ринку шляхом планування, організації, обліку, контролю, виконання кожної фази позиційної поведінки фірми з урахуванням впливу закономірностей розвитку ринкового простору, конкурентного середовища для досягнення прибутковості й ефективності діяльності суб'єкта на ринку.

Література:

1. Большой экономический словарь под ред. А.Н. Азрилкана М. «Институт новой экономики», 1997 г. – 864с.
2. Маркетинговый менеджмент: учебное пособие под ред. Л.В.Балабановой. Донецк. 1998 г. – 146с.
3. Мороз А.И. Математические основы менеджмента. М.: «Academia». 1997 г. – 256с.

Мелентьева А.А., Лазарчук М.А.

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ С ЕВРОПЕЙСКИМ ИНВЕСТИЦИОННЫМ БАНКОМ: СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Интеграция Украины в мировое экономическое пространство должна быть обеспечена соответствующими финансовыми механизмами и инструментами. В этом контексте для Украины очень важна поддержка авторитетных международных финансовых учреждений, например, таких как Европейский инвестиционный банк.

Постановка задания. С учетом того, что Украина является страной с переходной экономикой, сотрудничество с Европейским инвестиционным банком может благоприятно сказаться на развитии ее экономики, позволит увеличить приток иностранных инвестиций, а также начало такой работы можно будет расценивать как сближение Украины и Европейского Союза [4]. Это сотрудничество является важным для Украины в контексте обозначенного европейского вектора ее внешней политики. Поэтому рассмотрение перспектив сотрудничества между Украиной и банком является одной из актуальных тем на сегодняшний день. В этой работе рассмотрены механизм работы банка, перспективы сотрудничества и проблемы этого сотрудничества.

Результаты. Европейский инвестиционный банк (далее ЕИБ) был основан в 1958г. Он является автономным институтом в рамках Европейского Союза, созданным с целью финансирования инвестиционных проектов, которые стимулируют сбалансированное развитие Союза. Основная задача банка — оказание содействия развитию общего рынка Европейского Союза. Основное направление деятельности банка — предоставление долгосрочных займов и гарантий.

Европейский инвестиционный банк является собственностью стран-участников ЕС, которые принимают участие в формировании его уставного капитала. В ЕИБ вносят свою долю все страны-члены. Основным финансовым источником ЕИБ является международный рынок долгосрочного ссудного капитала. Банк — финансово независимый институт, не получающий средств из бюджета Союза [3]. ЕИБ представляет обычные кредиты на рентабельные проекты (по процентным ставкам, существующим на международном денежном рынке) и льготные — на малорентабельные проекты. Первые предназначены, главным образом, странам-членам ЕС, вторые — ассоциированным государствам и идут, преимущественно, на развитие инфраструктуры. Обычные кредиты предоставляются для финансирования промышленных объектов на срок от 7 до 12 лет и на объекты инфраструктуры — до 20 лет, льготные — на срок до 40 лет.

ЕИБ финансирует проекты стран-членов ЕС и ассоциированных стран, а также, иногда, проекты других стран, например, стран Центральной и Восточной Европы, Африки, бассейна Карибского моря и Тихого океана.

Первые шаги к сотрудничеству между Украиной и Европейским инвестиционным банком были сделаны в форме рамочного соглашения, которое было подписано в Люксембурге в 2005 г., и ратифицировано Верховной Радой Украины. По положениям Соглашения Европейский инвестиционный банк имеет право осуществлять на территории нашей страны деятельность, предусмотренную его уставом (в том числе — заем средств), руководствуясь законами и нормативно-правовыми актами Украины. В соответствии со ст. 2 Соглашения, банк, на основе собственной оценки, будет решать вопрос предоставления средств в поддержку того или другого инвестиционного проекта, а также — об условиях предоставления таких средств.

Можно обозначить следующие перспективы сотрудничества: 1. Привлечение инвестиционного капитала и улучшения инвестиционного климата; 2. Расширение внешнеэкономических связей и привлечение новых партнеров.

Первоочередными задачами сотрудничества являются:

1. Улучшение состояния сельского хозяйства;
2. Реализация возможных проектов в области энергообеспечения и энергосбережения;
3. Детенизация экономики и борьба с коррупцией;
4. Повышение социальных стандартов;
5. Развитие налоговой системы и рациональное распределение льгот.

В результате сотрудничества ЕИБ и Украины был реализован следующий проект — ремонт автодороги Киев-Чоп. Государственная служба автомобильных дорог Украины («Укравтодор») подписала соглашение с Европейским инвестиционным банком о привлечении EUR 500 млн. на ремонт дороги Киев-Чоп. Средства ЕИБ привлечены на 20 лет, процентная ставка составляет Libor+0,55%. Как предполагается, средства будут возвращаться за счет взимания акциза на горючее, а также налогов с транспортных средств за превышение максимально допустимой массы. По прогнозам ремонт дороги Киев-Чоп завершится до конца 2008 года [5].

В процессе обсуждения находится проект финансовой поддержки со стороны европейских структур для НАК «Нефтегаз Украины». Общий объем потенциального финансирования со стороны ЕИБ будет, на уровне EUR 300-400 млн. в последующие год-два [1]. Речь идет о реализации ряда проектов, в частности, по замене оборудования в коммунальном секторе на более энергоэффективное, а также по установке новых счетчиков на нефтяных терминалах. Установилось конкретное сотрудничество, как минимум, по четырем проектам, связанным с энергосберегающими технологиями, повышением эффективности и прозрачности нефте- и газотранспортной системы.

Европейский инвестиционный банк планирует ежегодно инвестировать в экономику Украины до EUR 600 млн. и постепенно суммы предоставляемых займов будут увеличиваться [1].

Выводы. Для дальнейшего сотрудничества с ЕИБ обязательным условием является тщательная подготовка от страны-заемщика, поскольку речь идет не об одном систем-

ном займе, а о пакете экономически обоснованных инвестиционных проектов. Также необходимо усилить контроль над расходом средств, предоставляемых в рамках финансирования. Выполнения этих первоочередных условий позволит закрепить сотрудничество Украины с Европейским инвестиционным банком.

Литература

1. Силина Т. — «Зеркало недели», 2005.
2. Пузакова Е.П. *Международные экономические отношения*. — Ростов-на-Дону, 2004.
3. Ломакина В.А. *Мировая экономика*. — М., 2005.
4. Михалев В.К. *Мировая экономика и международные отношения*. — М., :2006.
5. *Интерфакс-Украина* — www.interfax.com

Мередова Л.И.

СОСТОЯНИЕ И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВЗАИМНОЙ ТОРГОВЛИ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И РОССИЕЙ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Казахстанско-российское сотрудничество в целом характеризуется положительной тенденцией развития. За период после приобретения двумя государствами независимости были приняты такие важнейшие межгосударственные документы, как: Договор о дружбе, сотрудничестве и взаимной помощи (май 1992 г.); Соглашение о свободной торговле (октябрь 1992 г.); Договор о дальнейшем углублении экономического сотрудничества и интеграции (март 1994 г.); Договор и Программа экономического сотрудничества до 2007 г. (октябрь 1998 г.); Соглашение о принципах взимания косвенных налогов во взаимной торговле (октябрь 2000 г.); Договор о российско-казахстанской государственной границе (декабрь 2005 г.) [3].

Кроме того, на межправительственном уровне также подписаны соглашения в области транспорта, энергетики и других отраслей реального сектора экономики, унифицировано законодательство в сфере регулирования внешнеэкономической деятельности двух государств, принимаются меры по формированию общего таможенного тарифа (импортные пошлины Казахстана и России унифицированы уже на 60%) [2].

Наличие указанных факторов способствовало увеличению объема взаимного товарооборота. Казахстан занимает третье место по товарообороту России со странами СНГ после Украины и Беларуси.

Значительную часть товарооборота между Казахстаном и Россией (около 70%) составляют поставки товаров в Уральский регион и Западную Сибирь. При этом на долю 12-ти приграничных российских территорий приходится около 55% от общего объема товарооборота между Казахстаном и Россией. В 2005 г. в приграничные регионы России из Казахстана было поставлено более 5 млн. т нефти, свыше 1 млн. т глинозема, значительное количество угля, зерна, железной и марганцевой руды, фосфата и другие виды продукции [1].

Казахстан остается также основным поставщиком металлургической продукции. В регионы России из Казахстана поступают прокат черных металлов, окатыши и концентраты железных руд, ферросплавы, марганец, холоднокатаный хром, глинозем, рафинированная медь, свинец, цинк, бронзовый и латунный прокат, цезий, тантал, ниобий, губчатый титан и другие редкоземельные металлы.

Росту казахстанско-российского товарооборота также способствовали следующие факторы:

1. *Укрепление межотраслевых связей между предприятиями двух стран.* В частности, действуют трансграничные схемы завоза угля из Экибастуза на электростанции Урала и Сибири и обратного перетока электроэнергии. Стабильно поставляется электрическая энергия с Петропавловской ТЭЦ-2 в Омскую область (в объеме 20 МВт в сутки). Газ с Карачаганакского месторождения (Казахстан) поставляется для переработки на Оренбургский газоперерабатывающий завод. налажены поставки казахстанского сырья для ЗАО «Новосибирский электродный завод», который реализует готовую продукцию павлодарским металлургическим предприятиям [3].

2. *Создание совместных предприятий и открытие представительств казахстанских и российских компаний.* В приграничной зоне в настоящее время действуют более 340 совместных предприятий, из которых 60 были созданы в 2005 г. В целом в настоящее время на территории Казахстана и России функционируют около 1500 совместных предприятий. Российский капитал в Казахстане задействован в отраслях нефтедобычи, машиностроения, транспортных перевозок, строительства, переработки сельхозпродукции, торговли продуктами питания и товарами народного потребления. Крупными межгосударственными объединениями являются «Казросхром», «КазРосГаз», «Коксохим», автомобильный комплекс на базе УралАза и Костанайского дизельного завода. Завершаются работы по объединению технологических линий Костанайского дизельного и Алтайского моторного заводов. И т.д. [4]

Однако перспективы расширения торгово-экономических связей между двумя странами сдерживаются наличием таких проблем, как:

1. Высокий уровень железнодорожных тарифов на перевозку грузов по территории Российской Федерации;
2. Наличие неэффективной системы таможенного и пограничного контроля между государствами;
3. Применение антидемпинговых и защитных мер во взаимной торговле;
4. Неэффективная структура экспорта и импорта во взаимной торговле двух государств.

В частности, российской стороной вводились антидемпинговые пошлины по отношению к семи казахстанским товарам (ущерб по отношению к оцинкованной стали оценивается в 60 млн. дол.). Казахская сторона, в свою очередь, вводила ограничения по отношению к российским кондитерским изделиям, коврам и стеклотаре (ущерб российских производителей составлял около 50 млн. дол. в год). Все это не-

смотря на то, что в рамках ЕвразЭС, в состав которого также входят Россия и Казахстан, достигнуты договоренности об устранении ограничений во взаимной торговле [2].

Во взаимной торговле двух государств неэффективной остается структура экспорта и импорта. В частности, основными статьями казахстанского экспорта в Россию являются минеральное топливо, черные и цветные металлы, прокат металлов, железорудные окатыши и зерно. Россия поставляет Казахстану продукты переработки углеводородного сырья, машины и оборудование, приборы и аппараты, металлургическую продукцию, продукцию химической промышленности [3].

Анализ структуры экспорта и импорта двух государств позволяет сделать вывод о том, что во взаимной торговле этих стран весьма незначительной остается доля продукции с высокой добавленной стоимостью. Казахские и российские товаропроизводители по-прежнему в большей степени заинтересованы в поставках сырья и продукции первого передела.

Литература:

1. *Внешняя торговля Российской Федерации со странами СНГ* // <http://www.gks.ru>.
2. *Основные внешнеэкономические приоритеты Республики Казахстан на современном этапе.* — Алматы, 2004. - 216 с.
3. *Республика Казахстан и Российская Федерация: потенциал взаимодействия в экономической сфере.* — Алматы: КИСИК, 2006. - 120 с.
4. *Социально-экономическое развитие Республики Казахстан в 1996–2007 гг.* // <http://www.stat.kz>.

Нгуен Вьет Хунг

СОВРЕМЕННАЯ ТОРГОВАЯ ПОЛИТИКА ВЬЕТНАМА

ХНУ имени В.Н. Каразина

Вьетнам официально стал членом ВТО в январе 2007 г. Переговоры о вступлении Вьетнама – крупного производителя морепродуктов, текстиля, кофе и мебели – в ВТО продолжались более 10 лет. Однако в истории это не самые длительные переговоры. Китай, например, стал членом ВТО в 2001 г. после 15 лет переговоров; рабочая группа по присоединению к ВТО России создана еще в 1993 г., но переговоры продолжаются до сих пор.

Вступление в ВТО расценивается во Вьетнаме как одно из наиболее значительных событий, важный шаг в процессе интеграции страны в мировую экономику. Вьетнам рассчитывает, что членство в ВТО позволит ему увеличить приток иностранных инвестиций в национальную экономику и значительно расширить экспорт своих товаров за рубеж.

Вьетнам, будучи полноправным участником ВТО, открывает свой рынок для продукции иностранных производителей, для ТНК, которые предлагают широкий ассортимент товаров и услуг, уже завоевавших популярность за рубежом. С вступлением в

ВТО Вьетнам сокращает в среднем на 30-40% таможенные пошлины на 1,8 тыс. видов товаров, в т.ч. на швейные и текстильные изделия, обувь, косметику, электроприборы. Это приведет к усилению конкурентной борьбы на вьетнамском рынке, росту социального расслоения, повышению требований к защите традиционной культуры и государственной безопасности в условиях глобализации.

В 2007 году ВВП Вьетнама по паритету покупательной способности составил 222,5 млрд. дол. (2600 дол. на одного жителя), а по официальному обменному курсу — 66,4 млрд. дол. (776 дол. на человека). Реальный темп прироста ВВП — 8,5% (2007), в том числе в промышленности — 17,1%.

В структуре ВВП на сельское хозяйство пришлось 19,4%, промышленность — 42,3%, услуги — 38,3%. Численность рабочей силы достигла 45,73 млн. человек, из которых было занято в сельском хозяйстве 55,6%, в промышленности 18,9%, в сфере услуг 25,5%. Уровень безработицы равнялся 5,1% (2007 г.).

Перспективы развития Вьетнама оцениваются иностранными наблюдателями как весьма благоприятные. Прирост ВВП будет составлять 8% в год, что даст возможность в ближайшее десятилетие удвоить валовой продукт. Быстрый экономический рост и появление у населения новых возможностей для трудоустройства гарантируют стабильность в стране. Жесткий контроль за СМИ не дает реальных шансов для появления во Вьетнаме оппозиции, что отвечает интересам правящей элиты. В таких условиях прогнозируется рост доходов в расчете на душу населения, а значит, и повышение потребительского спроса.

Эксперты считают, что доходы более половины всех городских жителей в СРВ находятся на уровне, соответствующем доходам среднего класса, на удовлетворение потребностей которого как раз и нацелена в основном стратегия ТНК. Степень доверия вьетнамских потребителей находится на очень высоком уровне. Граждане СРВ весьма оптимистично оценивают перспективы своей страны, а значит, охотно принимают предлагаемую им модель потребления.

В создавшихся условиях Вьетнам постепенно превращается в общество потребления, чему способствует его вступление в ВТО и связанное с ним активное освоение вьетнамского рынка иностранными компаниями. Страна по-прежнему может оставаться однопартийной, однако социальная структура общества претерпит существенные изменения. Во Вьетнаме быстро растет средний класс, что отражается на доминирующих потребительских предпочтениях, которые уже в корне отличаются от преобладавших 20 лет назад.

Население Вьетнама быстро осваивает новые потребительские товары. Например, если в 1995 г. в стране практически не было владельцев сотовых телефонов, то сегодня в Хошимине и Ханое большинство семей имеют по крайней мере один «мобильник». Растет объем продаж относительно крупных потребительских товаров, чему способствует сравнительно высокий уровень реальных доходов многих городских жителей (превышающий официальные данные, так как в целях уклонения от налогов часть на-

селения намеренно занижает свои доходы). 8 из 11 домохозяйств имеют DVD-проигрыватели и другую не слишком дешевую бытовую технику. В ближайшей перспективе ожидается повышенный спрос на плазменные телевизоры и телевизоры с плоским экраном, а также на современные банковские услуги.

Все большей популярностью пользуются товары, без которых вьетнамское население вполне могло обходиться, например ароматерапевтические шампуни, энергетические напитки, средства для отбеливания кожи. За последние три года число наименований находящихся в продаже средств по уходу за кожей почти удвоилось (940 в 2006 г.). Все более убыстряющийся темп жизни находит отражение в изменении потребительских вкусов. Например, повышается спрос на быстрорастворимый кофе и чай в пакетиках для заварки (рост продаж на 30% ежегодно), одновременно из рациона вьетнамцев постепенно вытесняются обычные кофе и чай. Несмотря на более высокие цены, растет продажа высококачественных товаров под всемирно известными товарными знаками, например пива и сотовых телефонов. Расширение спроса на кредитные карты означает, что увеличивается число вьетнамцев, совершающих туристические поездки за рубеж.

Объем внешнеторгового оборота страны растет стремительно. Экспорт в 2007 г. достиг 48,3 млрд. дол. фоб. Основные экспортные продукты — это сырая нефть, морская продукция, рис, кофе, каучук, чай, одежды, обувь. Главные партнеры по экспорту — США 21,2%, Япония 12,3%, Австралия 9,4%, Китай 5,7%, Германия 4,5% (2006 г.)

Импорт в 2007 г. составил 60,75 миллиардов фоб. Импортные товары — машины и оборудование, нефтепродукты, удобрения, сталь, хлопок, зерно, цемент, мотоциклы. Партнеры по импорту — Китай 17,7%, Сингапур 12,9%, Тайвань 11,5%, Япония 9,8%, Южная Корея 8,4%, Таиланд 7,3%, Малайзия 4,2% (2006 г.)

В торговле с США за 5 лет, прошедших с момента подписания двустороннего договора о торговле, оборот товаров и услуг увеличился с 1 до 8 млрд. дол. С 2007 г. США отменили ограничения на ввоз вьетнамского текстиля и одежды взамен на снижение до 15% тарифов на промышленные и сельскохозяйственные товары (94% американского импорта), отмену госсубсидий для легкой и текстильной промышленности, а также предоставление зарубежным компаниям широкого доступа в банковско-финансовую, телекоммуникационную и энергетическую сферы и к внутреннему рынку. Снятие ограничений рассматривается как важный сигнал о признании вьетнамской экономики «открытой и готовой для дальнейшей интеграции в мировую хозяйственную систему».

Вьетнам и Япония стремятся к «новой вершине отношений устойчивого партнерства». Дипломатические отношения между Вьетнамом и Японией установлены в 1973г. Япония стала одним из ведущих экономических партнеров Ханоя. Взаимный товарооборот с Японией в 2005 г. составил 8,2 млрд. дол., в 2006 г. превысил 10 млрд. дол. Вьетнам в дополнение к таким традиционным экспортным вьетнамским товарам, как морские продукты, нефть, электрические кабели, уголь, мебель, электронные ком-

поненты и пластик, поставил на японский рынок свежие цветы, высокого качества одежду и продовольственные полуфабрикаты. Хотя Япония с 2005 г. ужесточила безопасность продовольственной политики, на продовольственные товары Вьетнама приходится 23,3%.

Японский рынок стал третьим по счету для Вьетнама при поставках продукции из дерева, при доле рынка 8% (после Китая и Тайваня). Предполагается, что в ближайшее время экспорт в Японию еще более увеличивается. Вьетнам поставляет в Японию и продукты программного обеспечения, свежие овощи, фрукты, предметы домашнего обихода. Япония же экспортирует машины, промышленное оборудование и инструменты, тем самым ускоряя процесс индустриализации и модернизации Вьетнама.

Япония занимает третье место (после Сингапура и Тайваня) среди зарубежных инвесторов Вьетнама, вложив в экономику страны 6,8 млрд.долл. (4,7 млрд. дол. уже освоено). Она также является крупнейшим иностранным финансовым донором Вьетнама. Объем официальной помощи для развития (ODA), выделенной Японией в 1992–2005 гг., составил 11 млрд. дол., или 30% от общей финансовой помощи со стороны зарубежных доноров. Также развивается сотрудничество между двумя странами в областях культуры, образования, науки и технологии. Число японских туристов составляет 10% от общего турпотока во Вьетнам. За девять месяцев 2006 г. Вьетнам посетили 280 тыс. туристов из Японии.

Из года в год крепнут торгово-экономические связи с Китаем. Например, уже подряд 7 лет Вьетнам является крупнейшим торговым партнером пограничного с ним Гуанси-Чжуанского автономного района Китая (ГЧАР). В 2005 г. товарооборот с ним достиг 1 млрд. дол., увеличившись за год на 31,1%.

Литература:

1. Министерство сельского хозяйства Вьетнама: www.agroviet.gov.vn
2. Общая информация о Вьетнаме / The World Factbook: www.cia.gov
3. Экономика Вьетнама: www.vietnam.polpred.ru
4. Информация о Вьетнаме / Всемирный Банк: www.worldbank.org.vn

***

УДК 339.944(477):339.172(4)

Непрядкіна Н.В. ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО БІРЖОВИХ РИНКІВ ЄВРОПИ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Забезпечення інтеграції українських підприємств на світові фінансові ринки сприятиме залученню іноземних інвестицій, що є важливим кроком на шляху економічного зростання України й підвищення її іміджу у світі, а також налагодження співпраці та встановлення ділових і особистих зв'язків між українськими й іноземними бізнес-партнерами.

Постановка завдання. Нашою метою є розглядання можливостей виходу українських компаній на європейські фінансові ринки, зокрема фондові.

Міжнародні біржові групи вже давно зміцнюють свої позиції в Україні. Але в останній час вітчизняні компанії воліють розміщати акції на біржах континентальної Європи. Конкуренція за українських емітентів тут усе більше загострюється. Саме жорсткість конкуренції змушує провідні фондові біржі миру активніше розвивати альтернативні площадки. У такий спосіб біржі сподіваються залучити нових клієнтів із країн, що розвиваються, у тому числі й України.

За даними аналітичної служби РА «Експерт-Рейтинг» найближчим часом більша частина українських емітентів за кордоном концентруватимуться на Франкфуртській, Варшавській і Лондонській фондових біржах. Але скоріш за все, доля Лондонської біржі знижуватиметься завдяки високій вартості залучення капіталу. А найбільшу привабливість матиме Франкфуртська площадка [1].

Створений холдинг NYSE Euronext може зацікавити як компанії з маленькою капіталізацією, так і великі українські компанії, які згодом можуть бути орієнтовані на отримання лістингу одночасно на декількох площадках. На сьогодні NYSE Euronext залишається найкрупнішою площадкою планети й найкращим вибором для досить міцних емітентів [2].

В ЄС починає формуватися новий перспективний центр на базі біржової групи OMX. В проєкті беруть участь NASDAQ і ще 7 банків: Citigroup, Credit Suisse, Deutsche Bank, Goldman Sachs, Merrill Lynch, Morgan Stanley, UBS. На них припадає майже половина торгівлі акціями європейських компаній. Спільний проєкт отримав назву «Turquoise» і став можливим завдяки тому, що на території ЄС з листопада 2007 року в силу вступила директива «Про ринки фінансових інструментів» (MiFID), що ліквідує монополію бірж на організацію торгівлі деякими видами цінних паперів, але робить правила розкриття інформації більш жорсткими. Аналітики вважають, що площадка стане доступною не раніше 2009 року [1].

Крім того, встановити контакти з українськими компаніями планують Варшавська (WSE) й Віденська (VSE) фондові біржі. Хоча учасників, що реально готові до IPO (initial public offering), в Україні поки що небагато, Варшаві і Відню, на відміну від більш вагомих біржових гігантів, доведеться поборотися за дрібніших емітентів. Обидві біржі мають як переваги, так і недоліки. Експерти не можуть точно відповісти, яка із площадок для українців більш прийнятна. Можливість оцінити ту або іншу площадку з'явиться лише в кожному конкретному випадку, виходячи з поставлених цілей IPO.

З одного боку, Віденська фондова біржа - не найдешевша для розміщення площадка. Є місця в Європі, де можна розміститися й швидше, і ощадливіше. Але Відень - це найстарший європейський фінансовий центр із більшими традиціями, досвідом і спеціальним стратегічним фокусом на розвиток співробітництва із країнами Східної Європи. Звідси, за думкою аналітиків, Віденській біржі вдається сполучати в собі бездоганну репутацію однієї з європейських фінансових столиць і пристосованість до робо-

ти з підприємствами України [3]. Таким чином, Варшавська біржа отримала серйозного конкурента. В принципі, як визначають спеціалісти, WSE і VSE мало чим відрізняються. VSE виграє тільки за обсягами торгівлі, які перевищують варшавські в три рази, а за ціною розміщення вони приблизно рівні. Крім того, поява ще однієї біржі в Україні здешевить вихід компаніям на IPO через конкуренцію між цими площадками з метою залучення нових підприємств.

Хоча фондові ринки знаходяться на різних рівнях - одні мають вікові традиції, імідж та інші переваги, - всі вони зв'язані між собою. Звичайно, український фондовий ринок непорівнянний із європейськими, і його ліквідність поки що не вселяє довіри серйозним інвесторам, однак вже сьогодні він викликає зацікавленість з боку європейських біржових гігантів, і імідж країни враз підніметься після її виходу на вагомий фондовий ринок.

Література.

1. За даними аналітичної служби РА «Експерт-Рейтинг» від 17.12.2007. - www.expert-rating.com.
2. Я.Корецька. Присмна пропозиція: Нью-Йоркська фондова біржа запрошує українські компанії на IPO // *Хрещатик*. – 2007. - №90.
3. За даними Державного агентства України з інвестицій та інновацій від 11.09.2007. - www.in.gov.ua. 10.03.2008.

УДК 339.923:061.1.ЕС(437.6)

Нестеренко О.О.

СЛОВАКИЯ И ЕВРОПЕЙСКАЯ ИНТЕГРАЦИЯ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Отношение страны к европейской интеграции можно проследить, изучив реформы и решения, которые принимают национальные правительства. Пример Словакии важен для изучения, т.к. в 1990х эта страна столкнулась с похожими препятствиями, что и Украина в 2000х.

Для изучения были использованы вторичные источники информации, литература по теоретическим аспектам интеграции и т.д.

Сложный переходный период, который пережила Словакия, во многом определил ее отношение к дальнейшей интеграции в ЕС. В середине 1990х г.г. из-за националистического вектора в политике, ряда сомнительных приватизационных сделок и игнорирования некоторых реформ Словакия стала страной, которую некоторые называли «черной дырой Европы». Как следствие, Словакия не получила предложение начать переговорный процесс по вступлению в ЕС в 1997 г. Годом позже сформированное на широкой политической основе коалиционное правительство поставило своей первоочередной задачей вступление в ЕС, и в 1999 г. Словакия была приглашена на переговоры с Брюсселем.

До мая 2004 г. переговоры велись в основном вокруг необходимости достичь уровня других стран-кандидатов. Процесс вступления Словакии в ЕС способствовал укреплению исполнительной власти и ослаблению парламента страны. Это сильно повлияло на внутреннюю политику, поскольку при отсутствии серьезных внутренних институциональных препятствий правительству легче проводить радикальные реформы.

Являясь относительно небольшим государством, Словакия, вероятно, отдаст предпочтение более сильным общеевропейским институтам и пойдет на некоторые уступки в отношении своего суверенитета. Правительство страны понимает, что односторонние действия не будут иметь существенного влияния на международной арене, а совместные действия с другими странами по каналам ЕС укрепят позиции Словакии.

После 2002 г. в Словакии начались радикальные социально экономические реформы: введение фиксированной ставки подоходного налога, сокращение социальных льгот, а также преобразование систем здравоохранения и пенсионного обеспечения. Для подобных реформ ЕС представлял собой угрозу. Но появление более левого коалиционного правительства в 2006 г. говорит о том, что идеологический аспект в политике страны менее значим, чем считалось ранее. Хотя теперь у власти находятся партии разных идеологических оттенков, вопреки ожиданиям, политика Словакии в отношении ЕС не изменилась. Общественное мнение может существенно осложнить европейскую политику правительства. В Словакии население удовлетворено членством в Евросоюзе: по данным последнего опроса «Евробарометра», 61% населения Словакии относится к членству в ЕС «положительно», что превышает средний показатель по странам ЕС (53%). Общественное мнение поддерживает присоединение к еврозоне, дальнейшее расширение ЕС и интеграцию в сфере обороны и безопасности, но выступает против унификации в налоговой сфере, поддерживая таким образом позицию правительства по вопросам интеграции в ЕС.

Словакия зависит от Европейского союза и как получатель субсидий ЕС (3,27% от ВВП страны), и как экспортер. Значит, Словакия должна поддерживать дальнейшую экономическую интеграцию ЕС. Хотя многие общественные объединения, например профсоюзы, довольно слабы, некоторые, особенно крупный бизнес, похоже, обладают значительным ресурсом влияния. Неолиберальный экономический курс Словакии поддерживался мощным лобби со стороны бизнес-кругов страны. Эта тенденция сохранилась и после прихода к власти нового правительства. Словацкий бизнес стремится к упрощению доступа на европейский рынок и быстрому присоединению к еврозоне, но выступает против унификации, особенно в налоговой сфере.

Таким образом, идеология не является достаточно значимым фактором для формирования предпочтений в отношении интеграции в ЕС. Скорее, эти предпочтения связаны с новейшей историей страны и ее размером, политическим курсом партий и влиянием отдельных групп, представляющих определенные интересы, которые имеют особое значение в социально-экономической сфере.

В целом вопросы, вокруг которых в Словакии до начала 2000х г. г. шла политическая борьба (характер политического устройства, ограниченная демократия, национализм и вступление в ЕС и НАТО), в значительной степени утратили актуальность. Современная политика страны сосредоточена прежде всего на внутренних задачах распределения социальных благ, финансирования и социально-экономической организации.

Литература

1. Голиков А.П. *Мировое хозяйство и международные экономические отношения* – Симферополь, СОНАТ, 2003
2. *The McKinsey Quarterly*, 2006, № 1
3. *Экономический вестник о вопросах переходной экономики Beyond Transition*

УДК 339.942 (447:481)

Орач К.А.

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НОРВЕГИИ. РОЛЬ УКРАИНЫ В ВЭД НОРВЕГИИ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Норвегия, являясь сравнительно небольшой страной по количеству населения - всего 4,6 миллионов человек - на данный момент все же занимает второе место в мире по экспорту газа и пятое - по экспорту нефти. Нельзя не принять во внимание еще и то, что Норвегия обладает развитой индустриальной экономической базой, что делает ее одной из важнейших стран на мировой экономической арене. Еще одна важная характеристика Норвегии - ее высокий индекс развития человеческого потенциала (индекс оценки качества жизни населения в стране; рассчитывается по трем основным показателям: продолжительность жизни при рождении, уровень образования, уровень VNP) По данным 2007 года по данному показателю Норвегия занимает первое место в мире [1]. Для сравнения - США в 2007 году занимали в этом списке восьмое место.

В настоящее перед Норвегией стоит непростая задача поддержать баланс между внутренними приоритетами и внешней политикой, что весьма нелегко сделать в условиях постоянно меняющегося мира. В связи с этим внешняя политика Норвегии включает в себя неизменные принципы процветания и безопасности своего государства, энергетической независимости, защиты прав человека, защиты окружающей среды, развития сотрудничества и интеграции. Однако стремлениям страны следовать такой политической линии мешают агрессивные норвежские корпорации, стремясь захватить свое место на мировом рынке, подрывая и ставя под сомнение политические намерения Норвегии, особенно относительно стран, которые в настоящее время отстают в глобализационной гонке. Норвежские инвесторы все активнее проявляют себя на мировом рынке, создавая новые стратегические связи с развивающимися странами с «молдой» растущей экономикой.

Не будучи членом ЕС, Норвегия все же сейчас считается страной, выражающей его интересы в международной политике и политике безопасности. Норвегия поддерживает внешнеполитические заявления ЕС по целому ряду вопросов. Тем не менее вступление в ЕС в Норвегии не рассматривается даже в долгосрочной перспективе. Все отношения ЕС и Норвегии проходят в рамках взаимного сотрудничества.

Наиболее важная форма сотрудничества с ЕС - Соглашение о Европейском Экономическом Пространстве (ЕЭП) от 1994 г. По этому Соглашению, Норвегия и другие страны-участницы ЕЭП являются частью внутреннего рынка ЕС. Это означает, что норвежские юридические и физические лица имеют те же права и обязанности, что и юридические и физические лица ЕС в вопросах, охватываемых Соглашением [5]. Это также означает, что Норвегия участвует в разработке законодательства ЕС по таким вопросам внутреннего рынка, как транспорт и охрана окружающей среды, а также обязана следовать этому законодательству. Таможенный союз ЕС и общая торговая политика по отношению к третьим странам, а также политика в отношении рыболовства и сельского хозяйства остаются за рамками ЕЭП.

При расширении ЕС и ЕЭП в мае 2004 года были созданы две системы финансирования – одна система ЕЭП и специальная норвежская система. В рамках этих систем финансирования из средств ЕЭП Норвегия берет на себя обязательства выделить в период с 2004 по 2009 г. 9 миллиардов крон на выравнивание экономических и социальных различий в десяти странах - новых членах ЕС, а также в Греции, Португалии и Испании. Приоритетные области для финансирования - охрана окружающей среды, устойчивое развитие, сохранение европейского культурного наследия, человеческие ресурсы, здравоохранение и забота о детях, региональная политика и Шенгенское сотрудничество (правовой сектор) [1]. Одной из целей также является то, что средства ЕЭП должны способствовать укреплению сотрудничества между Норвегией и странами, которым оказывается поддержка. Это касается как сотрудничества в общем, так и созданию условий для развития инфраструктуры и нахождения партнеров в странах, получающих поддержку.

Норвегия также предоставляла двустороннюю экономическую и техническую поддержку странам, подавшим заявления о приеме в ЕС. Таким образом, Норвегия содействует экономическому и социальному развитию в Европе.

В настоящее время можно смело говорить о стабильном расширении торгово-экономического сотрудничества Украины и Норвегии. По данным норвежского статбюро, в 2007 году объем торговли с Украиной увеличился более чем на 30%, составив свыше \$300 млн [4]. Основное место в структуре экспорта занимает рыба — знаменитый норвежский лосось, макрель, сельдь. По оценкам экспертов, от 60 до 70% рыбы на украинский рынок поставляется из Норвегии. Кроме того, экспортируется продукция химической промышленности, навигационные приборы для судов, которые строятся на заводах в Херсоне и Николаеве, а также другое промышленное оборудование. Особо внимания заслуживает и то, что, по данным Госкомстата, в начале 2007 года по

объему прямых инвестиций в Украину Норвегия занимала 17-е место из 116 стран [4]. Возрастает интерес Норвегии к украинскому судостроению. По заказу норвежцев в Украине возводятся танкеры-химовозы. Подписаны контракты на строительство ледоколов [5]. Норвежские инвесторы неоднократно высказывали заинтересованность и по поводу вложения инвестиций в украинские судостроительные заводы.

Объемы поставок украинской продукции в Норвегию за 2007 год, по данным Госкомстата, возросли более чем в два раза по сравнению с аналогичным периодом 2006 г. 45–50% занимает продукция металлургической промышленности, примерно 30–35% – химической отрасли. В последнее время наши предприятия начали поставлять товары собственного производства – надувные лодки, одежду, обувь, изделия из дерева [4].

Хотя норвежская экономика более развита, чем украинская, их структуры похожи. Например, Норвегия, так же как и Украина, получает большие доходы от экспорта металла. После распада СССР Норвегия обращала большее внимание на развитие связей с северо-западной частью России и Польшей, однако сейчас, после расширения ЕС норвежцы сместили свой акцент в сторону Украины. В настоящее время Украина лишь начинает создавать благоприятные условия для норвежских инвесторов. Николай Томенко 13 марта 2008 года объявил, что Верховная Рада будет выступать гарантом инвестиционных проектов, которые реализует Норвегия в Украине. Также вероятно перспективна совместная работа Норвегии и Украины в решении энергетических проблем, ведь энергоресурсы в Украине все еще используются неэффективно. В феврале 2008 года украинская делегация участвовала в семинаре по проблемам энергосбережения в Осло, был создан украинско-норвежский проект «Центр по изучению и использованию альтернативных источников энергии» [3]. Однако в данной сфере сотрудничество Украины и Норвегии развивается плохо из-за слабого интереса правительства Украины к проблеме энергосбережения.

Выводы: Экономическое сотрудничество Норвегии и Украины, возможно, находится сейчас лишь в начальной стадии развития, однако по вышеперечисленным данным можно заметить неуклонный прогресс. В будущем планируется значительный приток норвежского капитала. Тем не менее, большая часть норвежских инвесторов все еще ожидает улучшения инвестиционного климата. Во многом дальнейшая участь торговых и политических отношений между Украиной и Норвегией зависит от инициативы Украинского правительства и стабилизации внутренней политической ситуации в Украине, а инновационно-технологические перспективы смогут получить максимальные возможности для своего воплощения лишь при достаточном укреплении и стабилизации экономики Украины.

Литература:

1. <http://www.ecsocman.edu.ru>
2. *Fächergruppe Volkswirtschaftslehre Diskussionspapiere. 2006. No. 52.*
3. <http://www.day.kiev.ua>; 4. <http://www.regjeringen.no>
5. *Copenhagen Business School Working Paper. 2002. No. 02.*

***

Повіткіна М.С.

ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА ТАЙЛАНДУ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

В рамках складного часу геопросторового визначення зовнішньої політики України, дана тема є важливою для розгляду, тому що при поглибленому аналізі співпраці нашої країни з іншими державами, визначенні тенденцій та використанні переваг, можна побудувати вірний зовнішньоторговельний та зовнішньополітичний напрям її подальшого розвитку. Таїланд є дуже важливим партнером України, та ще з часу започаткування їх дружніх відносин, формально встановлених 6 травня 1992 року, співробітництво з Таїландом було визнано керівництвом України одним з головних пріоритетів української зовнішньої політики в регіоні Південно-Східної Азії.

Постановка задачі: Метою роботи є виявити переваги співпраці України та Таїланду в торгово-економічній сфері, побудувати перспективи цього співробітництва.

Результати: По-перше, слід зазначити, чому саме Україні вигідна така економічна співпраця. У 2006 році ВВП Таїланду оцінювався у 206 млрд. доларів США, а загальний обсяг зовнішньої торгівлі перевищив 256 млрд. доларів США. Королівство багате на природні ресурси: вольфрам (2-ге місце за видобутком в світі), олово (3-тє за видобутком місце в світі), тантал (2-ге місце в світі) залізна руда, свинець, цинк, марганець, сурма, шпат, флюорит, коштовне каміння, гума, природний газ, буре вугілля. Значними є запаси цінних порід дерева. Таїланд, як нова індустріальна держава, відіграє значну роль в інтеграційних процесах в Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).

Україна, з її економічним потенціалом, географічним положенням та рівнем наукового розвитку, в свою чергу, може бути важливим партнером для Таїланду та «воротами» до ринків країн СНД та Європи. У травні 2002 року були підписані Угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Королівства Таїланд про створення Міжурядової українсько-тайської комісії з питань двостороннього співробітництва.

Проривом в розвитку українсько-тайських відносин був офіційний візит до Таїланду Президента України в березні 2004 року. В ході візиту були підписані: Угода про повітряне сполучення, Конвенція про уникнення подвійного оподаткування, Протокол про консультації і співробітництво між МЗС України і Таїланду, Угода про співробітництво між Тайським спільним комітетом з питань банківської діяльності і торгівлі та УСПП, Угода про співробітництво між авіакомпанією «АероСвіт» і «Тайськими авіалініями». Водночас, були здійснені перспективні контакти з метою започаткування співробітництва у сфері літакобудування, авіакосмічному та енергетичному секторах, взаємних інвестицій у будівництво готелів та автошляхів.

Як наслідок, відносини країн отримали нову динаміку. В 2004 році обсяг двосторонньої торгівлі між двома державами досяг 265 млн. доларів США. У 2006 він - 274

млн. Загальний обсяг товарообігу між двома державами за останні 5 років склав 1,5 млрд. доларів.

Одним з важливих завдань двостороннього торговельно-економічного співробітництва країн є забезпечення диверсифікації структури експорту та імпорту. У 2004—2007 роках була вжита низка заходів з метою досягнення прогресу в цьому напрямку, зокрема зростання в структурі українського експорту до Таїланду частки наукомісткого виробництва. Досягнуті домовленості і сфері військово-технічного співробітництва, йдеться робота щодо підготовки контракту на поставку з України до Королівства сучасної броньованої техніки, зокрема БТРів, та створення лінії складання цих машин. Продовжується також робота з просування на ринок Таїланду українських літаків модифікації «АН».

Активніше стали діяти на тайському ринку і українські бізнесмени. Окрім українських експортерів металопродукції — ММК імені Ілліча, «Азовсталь» тощо, на тайський ринок починають виходити підприємства інших профілів. Наприклад, з метою започаткування співробітництва в галузі залізничного транспорту, зокрема в сфері оновлення парку вагонів, ремонту та поставок локомотивів, були встановлені ділові контакти між ТОВ «Проектно-конструкторське виробниче підприємство МДС» (Дніпропетровськ) і тайськими партнерами. За декілька останніх років почались поставки на тайський ринок таких відомих українських компаній «Неміров» та «Сандора». Також проводяться заходи знайомства з українською культурою, як наприклад, «Дні української кухні в Бангкоку».

З відкриттям у 2002 році прямого рейсу української авіакомпанії «Аеросвіт» за маршрутом Київ—Бангкок—Київ кількість українських туристів до Таїланду збільшилася з 4 до 20 тисяч на рік. Так, у січні—травні 2007 року Таїланд відвідало 12,5 тисячі українців. З метою розбудови договірно-правової бази у цій галузі завершується узгодження з тайською стороною проекту двосторонньої Угоди про співробітництво у сфері туризму. В свою чергу, на тайському туристичному ринку вже добре відомі такі українські тур-оператори, як «Гамалія», «САМ», «Pan-Ukraine» та інші. Це відкриває широкі перспективи для співпраці між державами у сфері туризму.

Завершення. Беручи до уваги значний промисловий потенціал, розвинуті галузі сільського господарства, транспорту, зв'язку, відповідні природні та людські ресурси, Україна і Таїланд мають реальні перспективи щодо поглиблення двостороннього співробітництва в економічній сфері. За оцінками фахівців, експортна потужність двостороннього співробітництва може визначатися у розмірі 1–2 млрд. доларів США. Значну частку експорту становитимуть неблагородні метали та вироби з них.

Література:

1. Щоденна всеукраїнська газета «День» №134, субота, 11 серпня 2007
2. www.kmu.gov.ua

Поливанцев А.С.

ПОСЛЕДСТВИЯ ВСТУПЛЕНИЯ УКРАИНЫ ВО ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ ДЛЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА СТРАНЫ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Для Украины членство в ВТО является объективной необходимостью, несмотря на возможные негативные последствия для некоторых отраслей экономики, в частности для сельского хозяйства. Таким образом в настоящее время необходимо выявить слабые места в аграрном секторе Украины и выработать стратегию адаптации на предусмотренный переходный период. Для этого необходимо оценить возможные перспективы и последствия работы в новых условиях для украинской экономики, и прежде всего для АПК и пищевой промышленности – тех отраслей, которым вступление в ВТО несет наибольшие риски.

Результаты. Прежде всего, следует отметить прогнозируемое снижение уровня государственной поддержки аграрного сектора. По словам министра аграрной политики Юрия Мельника, речь в данном случае идет не об уменьшении объем государственной помощи АПК, а об определенной стабилизации на уровне 609 млн. дол. США и 5% от валового производства сельхозпродукции [3]. По словам министра, эти показатели соответствуют существующему в настоящее время уровню поддержки аграрного сектора.

Однако основное влияние на функционирование и перспективы аграрной отрасли Украины окажут обязательства, принятые страной в отношении принципов ведения внешнеторговой деятельности в условиях ВТО.

Здесь следует отметить, что одно из главных условий, выдвигаемых ВТО – отказ от применения субсидий для экспорта не даст возможности в перспективе наращивать объёмы экспорта сельхозпродукции, хотя и понижающего влияния так же не окажет т. к. Украина к подобной мере не прибегала и ранее.

Гораздо важнее проанализировать влияние грядущего снижения ставок импортных тарифов, которое и будет основным источником возможных рисков для экономики Украины. Касательно зернового и масличного рынка, то более низкий уровень цен на данную продукцию на внутреннем рынке в сравнении с мировыми ценами позволит сохранить рентабельность национального производства.

Относительно пшеницы, высокие таможенные тарифы на уровне 40-50% в перерачете на адвалорную ставку в последние годы практически не оказывали влияния на уровень внутренних цен на зерно, которые оставались достаточно низкими [2]. Таким образом, уровень защиты внутреннего рынка пшеницы будет вполне достаточным, и снижение действующих импортных тарифов практически не окажет влияния на ценовую ситуацию в данном сегменте.

Аналогичная перспектива прослеживается и в отношении ячменя и кукурузы, для которых также характерен достаточный запас по цене, на который не окажет влияния снижение уровня импортного тарифа.

Положительным фактором для внутренних производителей зерновых и масличных культур, несомненно, должно стать выполнение государством еще одного условия членства в ВТО – любые ограничения на экспорт продукции будут устанавливаться только в соответствии с нормами ВТО, а ограничения на экспорт зерна должны быть полностью отменены.

Несколько другие перспективы ожидают украинский рынок сахара, где в настоящее время уровень внутренних цен выше мирового. И хотя введение импортного тарифа на уровне 50% практически лишает ценовой привлекательности импортную продукцию, существует тарифная квота в объеме 260 тыс. тонн, на которую будет действовать 15% пошлина. В отношении импорта свыше указанной квоты будет облагаться уже 50% пошлиной [4]. Эти правила установлены в рамках условий переходного периода и не могут существовать долго, по этому отечественные производители сахара, как никто другой, уже сегодня должны планировать техническое и технологическое переоснащение своих производств.

Трансформационные процессы повлияют так же и на мясомолочный рынок Украины. В последние годы внутренние цены на мясо птицы в Украине были выше мировых. Это обстоятельство в совокупности с предстоящим снижением импортных тарифов практически не оставляет отрасли шансов выиграть ценовое соревнование у ввозимой продукции. Выход в этом случае может быть только в совершенствовании производства с целью снижения себестоимости продукции либо вмешательство государства путем внедрения поддержки отрасли через программы «желтой корзины», предусмотренных правилами ВТО как возможный вариант.

Сложная ситуация ожидается и в молочной отрасли Украины. Ценовую конкуренцию украинские переработчики вполне могут выдержать за счет значительно более низкой стоимости отечественного молочного сырья. Проблема возникнет в другом – в низком качестве производимой продукции и несоблюдении санитарных норм стран-импортеров как в случае с поставками молочной продукции в Россию, которая еще несколько лет назад являлась основным рынком сбыта украинской молочной продукции. Рынки же европейских стран в существующих условиях так и останутся для нас недостижимыми.

Выводы. В целом же, тема проблем и перспектив, открывающихся перед Украиной с обретением членства в ВТО, достаточно обширна и требует консолидированного и комплексного подхода к своему решению. В рамках этих действий необходимо разрабатывать государственную программу развития инфраструктуры и технического перевооружения в сельском хозяйстве страны с целью снижения себестоимости выпускаемой продукции, повышения её качества и наращивания объёмов производства. И для этого есть все предпосылки: понимание проблемы со стороны непосредственных сель-

хозпроизводителей и предоставленный Украине беспрецедентный пятилетний переходный период для адаптации отдельных норм и положений ВТО, никому из новых участников ВТО ранее не предоставляемый. Необходимо лишь проявить политическую волю властей.

Литература

1. Система світової торгівлі ГАТТ/СОР в документах.- К.: УАЗТ, 2000.- 598 с.
2. Исследования Центра ПРООН «Последствия вступления в ВТО для украинской экономики: оценка ценовой конкурентоспособности»: www.un.org.ua
3. www.kmu.gov.ua;
4. www.wto.in.ua

УДК: 339.172 (477)

Полтавченко Ю.А.

**ПРОЦЕССЫ ТРАНСНАЦИОНАЛИЗАЦИИ
БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ**

ХНУ имени В. Н. Каразина

Процессы транснационализации банковской деятельности, получившие широкое развитие во второй половине XX века привели к значительным изменениям в организационной структуре, менеджменте и стратегических направлениях деятельности ведущих банков мира. Большие международные банки, которые в данный период времени сконцентрированы в трех регионах (США, Западная Европа и Северо-Восточная Азия), фактически являются своеобразными финансовыми центрами, сквозь которые проходят основные мировые финансовые потоки.

В мировой практике не существует единого подхода для определения транснациональных банков (ТНБ). Современные ТНБ в основном сформированы на базе больших универсальных коммерческих банков развитых стран мира. Многие ученые и финансовые аналитики определяют ТНБ как кредитно-финансовые учреждения, которые занимаются многими видами финансовой деятельности на национальном и межнациональном уровне [4, с. 87].

Определенная «изоляция» Украины от общемировых тенденций развития процессов транснационализации не дает ей возможности быть полноценным субъектом международной финансовой деятельности. Отсутствие в Украине собственных ТНК и ТНБ значительно ослабляет ее позиции на международной финансовой арене и ограничивает конкурентоспособность экономики.

Транснационализация банковской деятельности и перспективы развития в Украине рассматривается в работах таких ученых, как М. Кириченко, Ю. Уманцев, А. Шнипко, Н. Шелудько и прочие.

Целью статьи является исследование общемировых процессов транснационализации банковской деятельности, анализ предпосылок и перспектив создания ТНБ в Украине.

Результаты. В начале XXI века доля иностранных операций ведущих банков мира составляет больше 30% от общего объема их деятельности и общей прибыли. Ведущие банки мира ведут борьбу за клиентов по всему миру. Главным направлением развития международного банковского бизнеса стала транснационализация банковской деятельности, развитие и укрепление позиций транснациональных банков на международных финансовых рынках [1, с. 133].

Основными мерами повышения конкурентоспособности на международных финансовых рынках современные ТНБ видят в концентрации и централизации капитала путем слияния и поглощения. Меньше внимания уделяется развитию собственных иностранных филиалов, более эффективным является поглощение местных банков и их заграничных филиалов.

Моделью, чаще всего используемой иностранными банками для выхода на рынок банковских услуг является модель Greenfield – осуществляется путем приобретения контрольного пакета акций уже существующего банка или его акций в процессе приватизации, или при открытии дочерней компании или филиала. Государственная политика лицензирования банковской деятельности в разных странах существенно отличается. Практика показывает, что не все варианты Greenfield являются достаточно эффективными. Есть случаи, когда государство жестко регулирует вопрос открытия филиала [3, с. 37]

В последние годы в Украине прослеживается ситуация, когда банки с иностранным капиталом постепенно расширяют свое присутствие на отечественном рынке. Среди самых больших международных банков, которые работают в Украине путем создания дочернего банка или частичном участии в капитале отечественных банков можно отнести «Reiffeisenbank», «Calyon Bank», «ING Bank», «Citigroup», «HVB Bank» и другие.

Вывод. Приобретение и поглощение иностранными учреждениями ведущих отечественных банков втягивает их в общемировые процессы транснационализации, но в то же время и уменьшает перспективы создания на их базе крупных международных банков и в какой-то степени ослабляет позиции всех отечественных банков на национальном финансовом рынке. С другой стороны, вхождение иностранного капитала в большие банковские системы способствует повышению уровня их капитализации и введению международного опыта ведения банковского дела.

Отсутствие в Украине собственных ТНБ могут сделать зависимыми ее от иностранных финансовых учреждений, которые будут определять направления и динамику развития этих процессов в Украине.

Украинские банки, как и банки других развивающихся стран не владеют достаточными ресурсами для создания конкурентоспособных сетей за пределами своей страны, не способны предоставлять клиентам некоторые виды услуг международного уровня. Одной из альтернатив транснационализации для них является создание альянсов с развитыми мировыми ТНБ, например, международных банковских консорциумов.

Такі альянси надають можливість іноземним банкам продвигати свої фінансові послуги через мережу філіалів національного банку, а національному банку використовувати інфраструктуру іноземного банку для здійснення міжнародних операцій.

Для стимулювання інтеграційних процесів в банківському секторі України необхідно підвищити конкурентоспроможність українських банків за такими параметрами: капітал, ліквідність, фінансова стійкість, вартість банківських послуг тощо. Без цього інтеграція банківського сектору України в систему світових фінансових ринків неможлива.

Література:

1. М. М. Кириченко *Процеси транснаціоналізації банківської діяльності та перспективи їхнього розвитку в Україні.* // *Актуальні проблеми економіки.* – 2006. №1 – С.132 – 138.
2. Уманцев Ю. *Глобалізаційні домінуючі фактори розвитку банківської системи України.* // *Вісник антимонopolного комітету України.* – 2006. № 2- С. 46 – 50.
3. Суворов А. В. *Особенности европейского рынка банковских услуг* // *Международный бухгалтерский учет.* 2006. - № 3. С. 35 – 46.
4. Шелудько Н. М. *сучасні тенденції фінансової глобалізації та їх вплив на розвиток банківського сектору України* // *Актуальні проблеми економіки.* 2006. - № 2. – С. 85 – 92.

УДК 336.221.4(477+71)

Полякова А.М. **ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА КАНАДИ :** **ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

*Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

На сьогоднішній день податки та податкова система – це не тільки джерело бюджетних надходжень, але й важливі структурні елементи економіки. Без формування раціональної податкової системи неможливі повноцінні перетворення економіки. Податкова система базується на відповідних законодавчих актах держави, які встановлюють конкретні методи побудови та стягнення податків, тобто визначають елементи податків. Податкова система включає також органи збору та нагляду за їх внесенням. Нестабільність податкової системи в Україні на сьогоднішній день – головна проблема оподаткування. Тому актуальним питанням є орієнтація на досвід розвинутих країн та його використання у реформуванні народного господарства України.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз податкової системи України і Канади в сучасних умовах та визначення елементів взаємозапозичення.

Результати. Між податковими системами України та Канади існують значні відмінності. З перших кроків аналізу помітна різниця не тільки регулювання податкової системи держави та органів її регулювання а також розробки податкової політики, а й в самій сутності та базових принципах побудови системи оподаткування. Система опо-

даткування в Україні будується на принципах обов'язковості, рівнозначності та пропорційності, рівності та недопущення податкової дискримінації; стабільності економічної обґрунтованості, рівномірності сплати та єдності підходу. В цілому система податків має забезпечити оптимальну структуру розподілення та пере розподілення національного доходу в цілях стимулювання матеріального виробництва, підвищення його ефективності та на цій основі найбільш повного задоволення державних та соціальних потреб.

Податкова система Канади побудована на однаковому оподаткуванні доходів, незалежно від їх розміру та форми вкладення капіталу, а також на оподаткуванні реальних величин доходів. Всі рівні взаємопов'язані та взаємозалежні, що створює комплексний та єдиний характер.

Податкова система Канади в сучасних умовах представлена на трьох рівнях: федеральному; провінційному; міському.

Система оподаткування України має зовсім іншу структуру та ділиться на два основні напрямки — загальнодержавні (непрямі; прямі, сбір) і міські (податки, збори).

Принципи побудови системи оподаткування, види податків, зборів та обов'язкових платежів, платники податків, порядок нарахування та строки оплати, а також відповідальність за порушення податкового законодавства встановлюються Законом України «Про систему оподаткування». Контроль за дотримання податкового законодавства в Україні здійснює Державна податкова адміністрація України (ДПАУ), створена в результаті об'єднання Головної державної податкової інспекції та Управлінням з боротьби з кримінальним прихованням доходів від оподаткування.

В Канаді склалася чітка система податкового регулювання:

- податкова політика розробляється відділом бюджетної політики та економічного аналізу Міністерства фінансів.
- усі проекти виносяться на розгляд в Палату Общин.
- збором податків займається Міністерство національного доходу.
- збори з питань оподаткування розв'язує Податковий Суд.

Висновки. Підсумовуючи, можна зробити висновки, що на сьогоднішній день існує великий, теоретичний та узагальнений, досвід стягнення та використання податків в розвинутих країнах. Але орієнтація на їх практику має певні перешкоди, оскільки недоцільно не приділяти увагу специфіці економічних, соціальних та політичних умов сучасної України, яка перебуває у пошуку кращих шляхів реформування свого народного господарства. Податкова політика є головним інструментом впливу держави на розвиток господарства, визначення пріоритетів економічного та соціального розвитку. В зв'язку з цим необхідно, щоб податкова система України була адаптована до нових відношеннях та відповідала світовому досвіду. Саме тому необхідно визначити конкретні шляхи та механізми реалізації елементів взаємозапозичення податкової системи між Україною і Канадою, а також здійснити заходи щодо налагодження продуктивної взаємодії між країнами.

Притула Т.М.
ОСОБЛИВОСТІ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ З ФІНАНСОВИМИ
ІНСТИТУТАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

*Київський національний
економічний університет
Кафедра міжнародної економіки*

Впродовж багатьох років Україна, як незалежна і суверенна держава, отримує фінансову підтримку від численних міжнародних фінансових організацій на соціально-економічний розвиток та проведення структурних реформ. Основними донорами економіки України до недавнього часу виступали Міжнародний валютний фонд та Світовий банк. Проте, впродовж останніх років, внаслідок активного діалогу Україна – ЄС, динамічно розвиваються торговельно – економічні та фінансові відносини між Україною та ЄС. Завдяки активному співробітництву було досягнуто макрофінансової стабілізації, сформувалися основи конкурентного ринкового середовища, стабільності грошової одиниці, активізації інвестиційного процесу, розвитку приватного підприємництва в Україні.

На сьогодні ЄС є найбільшим донором України, який надав нашій державі більше 2 млрд. євро, починаючи з 1991 року, переважно, в рамках Програми TACIS [1]. З 2007 року технічна допомога Україні надходить в рамках Інструменту європейського сусідства та партнерства (ENPI), який замінив TACIS.

Очікується, що до 2010 року ЄС значно збільшить фінансову допомогу Україні. Так, у період з 2007 до 2014 року планується виділити 494 млн. євро на підтримку процесу реформ та виконання Плану дій Україна-ЄС, що, в середньому, складатиме 123,5 млн. євро на рік, у той час коли у 2004 - 2006 рр. щорічна допомога, в середньому, складала 70,7 млн. євро. Це є суттєвим збільшенням фінансування порівняно з минулими роками [2].

Основними напрямками використання допомоги ЄС у 2007-2010 рр. є наступні:

- Підтримка виконання Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в енергетичній галузі для сприяння поступовій інтеграції енергетичного ринку України до ринку ЄС, розвитку нафтогазової інфраструктури та енергоефективності, а також використання відновлюваних джерел енергії.
- Підтримка посилення можливостей України у сфері управління кордонами та міграцією з огляду на наближення набуття чинності Угодами між Україною та ЄС про спрощення візового режиму та реадмісію.
- Підтримка посилення незалежності, ефективності судової гілки влади, а також забезпечення неупередженості й незалежності прокуратури.
- Допомога у вирішенні викликів, які стосуються охорони довкілля, зокрема, що стосується зміни клімату та поліпшення якості води.

Важливим міжнародним кредитним інститутом Європейського співтовариства є Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, який був створений у 1991 році, і є одним з провідних партнерів України у справі підтримки процесів ринкової трансформації української економіки. Загалом, з початку співробітництва (1993 – 2006 роки) Україна отримала від ЄБРР 2,8 млрд. дол. США кредитних ресурсів. Портфель проектів ЄБРР переважно сконцентрований у приватному секторі – близько 71% від усього обсягу фінансування – порівняно із 29% у державному секторі.

Так, за період співпраці з ЄБРР в державному секторі економіки України укладено угод на загальну суму 674,94 млн. дол. США та 303,85 млн. євро, з яких використано 474,27 млн. дол. США та 187,89 млн. євро. Протягом поточного року використання коштів по проектах ЄБРР в державному секторі склало 15,5 млн. дол. США та 14,2 млн. євро.

За підтримки ЄБРР в Україні впроваджується 8 інвестиційних проектів під державні гарантії, на загальну суму близько 476,256 млн. дол. США та 310,033 млн. євро, у тому числі сума позик за ними складає близько 238 млн. дол. США та 228,9 млн. Євро [3].

Особливу увагу ЄБРР в Україні приділяє реформуванню енергетичного сектору та запровадження енергозберігаючих технологій. Ключовим елементом є ядерна безпека. ЄБРР є головним розпорядником Чорнобильського фонду «Укриття», який допомагає Україні перетворити Чорнобиль в безпечну та екологічно стабільну територію.

Проте, незважаючи на зростання фінансової допомоги Україні з боку європейських фінансових інститутів, зростає і заборгованість нашої держави перед ними. Переважна більшість кредитів надається під гарантії Уряду, що означає сплату основної суми кредиту та відсотків за їх використанням у строки, визначені міжнародними угодами. Несвоєчасне повернення кредитів та нарахованих відсотків призводить до зростання зовнішнього державного боргу України. Проблема полягає у тому, що несвоєчасна сплата Україною отриманих кредитів призводить до зростання боргового та бюджетного навантаження на наступні роки, погіршення кредитного рейтингу держави, зменшення надходження інвестицій та формування ділових і взаємовигідних відносин, що базуються на довірі та партнерстві.

В подальшому, співробітництво з європейськими фінансовими інституціями має базуватися на стратегічних пріоритетах економічного і соціального розвитку України. При цьому в основу взаємовідносин мають бути покладені такі засади:

- подальше інтегрування України в Європейський Союз;
- зменшення розміру маржі ЄБРР для відсоткових ставок і комісій за зобов'язання, що застосовуються до кредитів у державному секторі під державні гарантії;
- поступовий перехід у співпраці з міжнародними фінансовими і кредитними організаціями на безкредитні форми співробітництва;

- прискорення прийняття Закону України «Про державний зовнішній борг», яким би було визначено боргову політику держави, граничні норми запозичень, удосконалення механізмів управління державним боргом, мінімізації вартості обслуговування боргу;
- мобілізація та ефективне використання внутрішніх фінансових ресурсів, сприяння надходженню прямих іноземних інвестицій;
- залучення альтернативних зовнішніх джерел фінансування на основі геостратегічної диверсифікації міжнародних фінансових відносин України;
- забезпечення спрямування зовнішніх коштів у реальний сектор економіки з метою реалізації інноваційної моделі розвитку, впровадження високих технологій, нарощування інвестиційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності національного виробництва.

Література:

1. Україна може лишитися без технічної допомоги ЄС 2007 року // Прес-реліз. 14 грудня 2005 року // www.icps.com.ua
2. Збільшення фінансової допомоги Україні з боку Європейської Комісії // Центр сприяння інституційному розвитку державної служби <http://www.center.gov.ua/ua/news/detail/327.htm>
3. Міністерство економіки України – <http://me.kmu.gov.ua/>
4. Європейський банк Реконструкції та Розвитку - www.ebrd.org
5. О.І. Рокоча, А.С.Філіпенко, Т.С.Шемет. Міжнародні фінанси: підручник за ред. О.І.Рокоча. - К.: Либідь, 2003.-784с.
6. С.Я. Боринець Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. 4-те видання, перероб. і доп. – К.: Знання, 2004.-409 с.
7. В.І. Оспіцев, О.П. Близнюк, В.В. Кривоший Міжнародні фінанси: навчальний посібник. – К.: Знання, 2006. -230 с.
8. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів за ред. А.С Філіпенко. –К.: Либідь, 2002. –232с.

УДК 338.24.021.8 (447)

Ратнікова А.С.

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК: ГЛОБАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ

ХНУ імені В.Н. Каразіна,

Успіх України у майбутньому багато в чому визначається темпами здійснення політичної та економічної модернізації суспільства. Основними факторами такої модернізації мають бути як творча енергія мас, так і інноваційна активність науки та бізнесу. Саме ці механізми суспільного прогресу є властивими європейській моделі розвитку.

Тому обов'язковою умовою входження України до європейської спільноти є здатність не просто генерувати знання, а успішно накопичувати їх, використовувати та отримувати з цього економічний зиск. Високі темпи здобування та розповсюдження знань забезпечують їх щонайшвидше перетворення у технології та корисні винаходи й спричиняють високі темпи економічного зростання. Так, за підрахунками фахівців, кожне додатково створене робоче місце в освітній та науково-дослідній сфері зумовлює створення 7-10 високопродуктивних робочих місць в економіці.

Результати. Останнім часом все більш актуальним є розподіл країн відповідно до технологічної ознаки. Згідно з цим, Дж. Сакс виділив три групи країн: технологічні новатори, технологічні послідовники та технологічні аутсайдери. Нажаль, у світі Україна сприймається лише як представник останньої групи. Хоча ще у 1990-х рр. минулого століття ми мали достатньо можливостей стати рівноправним учасником світового товариства постіндустріальних країн. Втім, незважаючи на прийняту Верховною Радою в 1999 р. стратегію інноваційного розвитку України (мала виступати як концепція науково-технологічного і інноваційного розвитку країни), цього не відбулось. Цікаво, що дуже схожі ідеї через рік були покладені в основу Лісабонської угоди, яку прийняли країни ЄС і яку вважають сьогодні «інноваційної конституцією» європейського простору. Чому ж Україна, дійсно випереджуючи Європу у розробці та прийнятті стратегічних концепцій, так і не зробила інноваційний прорив відповідно до європейського прикладу.

На нашу думку, цього не відбулося з причини невірно обраних орієнтирів економічного розвитку на рівні державної політики, яка була і залишається непродуманою й непослідовною та має лише одну реальну мету – стимулювання використання матеріальних факторів економічного зростання без продуманої стратегії на майбутнє, в якому суспільство та економіка знань будуть визначальними. Так, точками економічного зростання національного виробництва були і залишаються старі технологічні уклади, що в свій час забезпечували надприбутки, однак вони зараз є відкинутими на периферію світових економічних трендів. Також слід відзначити, що подібні низькотехнологічні виробництва характеризуються вкрай високими показниками ресурсо- та енерговитрат. До певного моменту така ситуація була більшменш прийнятною, однак в умовах стрімкого зростання світових цін на енергоносії така економіка стає приреченою на збитковість. Також фінансово-промислові активи накопичувались переважно за рахунок нелегітимної приватизації ліквідних об'єктів, а не шляхом впровадження інноваційних технологій та структурної модернізації перспективних виробництв, підвищення капіталізації економіки, використовуючи для цього заново створену додану вартість. Економіка використовувала останні інноваційно-технологічні запаси, які були зроблені у часи Радянського Союзу. Однак на сьогодні ці ресурси є практично вичерпаними, що змушує Україну знову, як у кінці 90-х, робити вибір: або негайне впровадження інноваційних реформ, або вічне амплуа країни - технологічного аутсайдера. Також при визначенні пріоритетів економічного розвитку України слід врахову-

вати ті зміни, які останнім часом відбуваються у глобальному співтоваристві. Так, відповідно до теорії великих економічних хвиль, світова економіка знаходиться зараз на стадії стагнації, про що свідчить нестійкість розвитку ключових західних країн - США, Європи і Японії; нестабільність та напруження на світовому ринку, котрі спричинили вкрай активний економічний стрибок Китаю. Це призводить до нерівномірного перерозподілу світових ресурсів та до агресивної поведінки Китаю на західних ринках та стає причиною загрози у майбутньому деіндустріалізації західного світу. Фахівці все більш говорять про формування нових регіонів світового економічного зростання – країнах БРІК (Бразилії, Росії, Індії, Китаю), де виникають принципово нові перспективні центри накопичення капіталу у всесвітньому масштабі та формування так званого «другого золотого мільярду» – наприклад, у Східної Азії та країнах ЄвразЕС. Сполучені Штати, Європа, Японія, відчуваючи реальну майбутню економічну небезпеку, починають форсувати створення постіндустріального суспільства, суттєво збільшують інвестиції до економіки знань, проголошують пріоритет освіти протягом всього життя, створюють нові, революційні освітні технології, у тому числі так звані «нові університети», методики дистанційного навчання, розвивають все тісніше кооперування науки та виробництва. Безумовно, така активна позиція виступає фактором нового тривалого економічного циклу, який має розпочатися за декілька років, і досягти свого максимуму в 2020-2040-і роки. Його зміст мають визначити ті обмеження, що сьогодні перешкоджають глобальному економічному розвитку та кардинально нові технології, що вже наявні хоча б у зародкових господарських формах. Мова йде про активне формування галузей останнього, шостого технологічного укладу, де домінують нано- і біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі й інтегровані високошвидкісні транспортні системи, комп'ютерна освіта, формування мережевих бізнесспівтовариств. На сьогодні зазначені галузі розвиваються у провідних країнах особливо швидкими темпами, іноді до 100% у рік. Україна, яка характеризується переважанням низькотехнологічних галузей (3-го та 4-го укладів), може обрати шлях поступового, повільного розвитку, або зосередити всі наявні та потенційні можливості й зробити інноваційний прорив, який буде відзначатися стрімким розвитком галузей вищих укладів. Тим більше, що необхідні передумови для такого інноваційного прориву наша країна має, що зумовлено ще наявним людським капіталом, високими рівнями освіти та науки. Це вимагає відповідного реформування системи освіти, науки, з метою активізації інвестиційних процесів у людський капітал, формування загального сприятливого інвестиційно-інноваційного клімату, вдосконалення інституційного середовища, створення розвиненої інноваційної інфраструктури, загалом побудови інформаційного суспільства, в якому має діяти і нова національна інвестиційна система, контури якої є зрозумілими і опрацьованими, але не отримали належної реалізації. На основі цього постає необхідність розробки економічної стратегії, яка ґрунтується на засадах модернізації економіки й суспільства і де визначальну роль грають не тільки технологічне, але і соціальне проектування. І вже не є сумнівним, що ця стратегія має

спиратися, насамперед, на інноваційну компоненту, оскільки інновації передбачають не лише технічно і технологічно нові продукти, але й нові ринки, залучення та використання творчого потенціалу нації.

Висновки. Якщо європейський вибір України – не лише декларація, а керівництво до дій, то ми не маємо іншої альтернативи, окрім включення до процесів постіндустріального реформування та глобальної конкуренції на світових ринках економіки знань. Правила поведінки у XXI сторіччі вже визначені і зміні не підлягають. Необхідно їх прийняти, втілити на практиці та вигравати у тих сферах, де Україна є конкурентоспроможною. Від України сьогодні вимагається динамічний економічний розвиток на основі інновацій, глибокої та комплексної модернізації економіки та суспільства в цілому. Модернізація має торкнутися та охопити наукову, технологічну, організаційну й виробничу сфери та здійснюватись відповідно до нової економічної доктрини, яку необхідно прийняти без вагань в якості базового програмного документу для України. Доктрина має визначити вектор нової економічної політики України та окреслити сутність всебічних реформ у суспільстві на найближчі 5 років, котрі дозволять побудувати суспільство знань, суспільство, де домінують високотехнологічні галузі та інтелектуальні послуги, а формування прибутків відбувається, перш за все, за рахунок освіти, науки та інновацій.

Література

1. Економіка знань та її перспективи для України. – К., 2004.
2. Малицький Б.А., Попович О.С., Соловйов В.П. та ін. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України. Наукове видання. – К.: Національна академія Наук України., 2005.
3. Полунеев Ю. Конкурентоспособность страны как национальная идея // Зеркало недели. - № 10. - 19 марта 2005 года

УДК 658.91.001.86:656.7 (477)

Сіроус Ю.С.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ ЛІЗИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В АВІАЦІЙНІЙ ГАЛУЗІ ТА ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

ХНУ імені В.Н. Каразіна,

Стрімкий та динамічний розвиток науково-технічного прогресу у сукупності з вдосконаленням фінансово-кредитної сфери зробили ринок лізингових операцій в авіаційній галузі надійним джерелом прибутку для виробників та засобом отримання новітньої техніки для країн, що невзможі за власний кошт створити та підтримувати власну авіаційну промисловість. Метою даного дослідження є виявлення основних тенденцій, що панують у світовій практиці лізингових операцій в авіаційній галузі та за їх допомогою вирішення існуючих проблем на українському ринку. Оскільки наша країна прагне зайняти гідну нішу на цьому ринку, актуальність обраної теми полягає у знахо-

дженні найвигідніших шляхів використання потужної науково-технічної і виробничої бази та залученні іноземних інвестицій для створення нової конкурентоспроможної авіаційної техніки, яка відповідає сучасним вимогам. На сьогоднішній день авіаційна галузь України знаходиться в критичному стані. Існує ціла низька проблем, які потребують негайного вирішення для подальшого ефективного функціонування галузі. Усі ці проблеми взаємопов'язані між собою:

- Після розпаду Радянського Союзу українські авіабудівельні заводи втратили основний ринок збуту своєї продукції, а економічна криза, яку переживала українська економіка тих часів не сприяла створенню внутрішнього платежеспроможного попиту на авіатехніку вітчизняних виробників. Спроба вирішити цю проблему за допомогою створення корпорації «Авіація України» не виправдовує себе (за 2007 рік тільки один авіазавод «Авіант» зміг продати замовнику готовий літак)

- Середній вік авіатехніки, яку використовують українські авіаперевізники становить 12 – 20 років. Оновленням свого авіапарку займаються зараз тільки крупні авіаперевізники, невеликим операторам ринку дуже складно придбати або взяти у лізинг нову техніку.

- Зараз в Україні тільки вісім аеропортів мають технічні можливості приймати міжнародні рейси, всі інші приймають тільки внутрішні рейси.

- Зараз в Україні існує тільки дві лізингові компанії, які мають змогу надавати авіатехніку в лізинг: «Укртранслізинг» і «Лізингтехтранс». А податкова політика держави перешкоджає ефективному введенню лізингового бізнесу і нажалі це стосується не тільки лізингу авіатехніки.

Авіаційний лізинг в Україні зараз знаходиться в стадії становлення та нажалі цей процес проходить без підтримки держави. Так прийняття закону «О ПДВ» зобов'язує нараховувати ПДВ на комісію лізингодавця, у випадку її перевищення подвійної облікової ставки НБУ, в жодній країні світу немає такої практики. Введення в експлуатацію нового типу повітряного судна завжди потребує від авіакомпаній значних фінансових вкладень – сертифікація, підготовку персоналу, освоєння нових рейсів – лізингоодержувачі не завжди мають можливість своєчасно сплачувати лізингові платежі, а лізингові компанії не мають можливості піти їм на зустріч через бюрократичні перешкоди. Зараз українські авіакомпанії беруть у лізинг техніку компаній Airbus та Boeing через лізингові компанії, які належать концернам, бо такі компанії беруть на себе усю технічну підтримку. В той час як при лізингу вітчизняної техніки технічне обслуговування стає однією з найбільших тягарів, які лягають на лізингоотримувачем. Так при проектуванні АН-140 АНТК імені Антонова закладалась вартість техобслуговування на рівні 207 дол. за кожну льотну годину, але зараз ця сума не тільки в декілька разів більше і вона постійно збільшується. До того ж лізингоодержувачі повинні окремо платити виробнику двигунів (заводу «Мотор-січ»), окремо виробнику вінтів і т.д. Тобто авіакомпанія повинна заключити 10–20 договорів для підтримання льотної придатності авіатехніки, замість того, щоб заключити тільки два основних контракти – з ви-

робником двигунів і виробником авіатехніки, як це робиться на Заході. Не менш суттєвою проблемою є мала підтримка банків лізингових операцій літаків. Це пов'язано з великими строками амортизації техніки. Що найменше строк такої операції складає 8 років, в той час як для українських банків кредит на 3 роки – це довгострокове кредитування, але такі строки нереальні для лізингових операцій навіть при прискореній амортизації техніки.

Для вирішення цих проблем потрібно провести скоординовану спільну роботу усіх сторін: держави, виробників авіатехніки, авіакомпаній та лізингових компаній. Повинна бути змінена податкова політики держави, яка зараз має дискримінаційний характер по відношенню до лізингових компаній; держава повинна створити механізм гарантування платежеспроможності авіакомпаній за рахунок залучення до процесу придбання техніки у лізинг вітчизняних банків; авіавиробники за підтримки держави повинні створити єдиний центр обслуговування вітчизняної техніки, що скоротить витрати авіаперевізників і створить можливість надавати техніку закордонним авіакомпаніям, і тим самим розширить ринок збуту техніки.

Література

1. Є. Бобров. *Фінансовий лізинг для крилатої техніки // Лізинг – 2007 № 2 ст. 62 – 65*
2. [http // www.wing.com.ua](http://www.wing.com.ua)

Соколова З.С.

МІСЦЕ ЗАХІДНОАФРИКАНСЬКИХ КРАЇН В ЗОВНІШНЬОТОРГІВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

*Аспірантка кафедри
міжнародних економічних відносин
Інституту міжнародних відносин
Національного авіаційного університету*

Головною задачею зовнішньоекономічної політики України є створення сприятливого зовнішнього середовища для зовнішньоекономічної діяльності нашої держави. В цьому зв'язку важливого значення набуває проблема визначення пріоритетних напрямків ефективних механізмів у розвитку міжнародних економічних відносин України [1, с. 32]. Сьогодні в українській науковій літературі розглядаються моделі, які, головним чином, орієнтовані на розвиток економічних відносин з індустріально розвинутими країнами та їх об'єднаннями, а також з угрупованнями, співробітництво з якими передбачає отримання важливих для економіки енергоресурсів. При тому, у виборі оптимальних векторів щодо зовнішньоекономічної стратегії не приділяється належної уваги слаборозвиненим країнам. Але на нашу думку, зважаючи на сучасний стан інтеграційних процесів української економіки, розвиток економічних відносин України, в першу чергу торгівлі, з такими країнами може сприяти інтеграції української економіки у світове господарство.

В даній статті за мету ставиться розглянути стан та перспективи торгівельних відносин України з країнами Західної Африки (ЗА), які мають значний потенціал для розширення зовнішніх ринків нашої держави.

На сьогодні в загальному українському експорті ці країни складають лише близька 1,15%, в експорті до всіх африканських країн – 20%. Але з 2000–х років у зовнішньоторгівельних відносинах України з країнами ЗА відмічається динамічний розвиток. З 2001 по 2007 рік товарообіг України із зазначеними країнами збільшився майже втричі (див. рис. 1). При тому, сальдо торгівельного балансу нашої держави з цими країнами є позитивним і постійно зростає, що каже про переважання з більш активним розвитком експорту над імпортом в торгівлі України із зазначеними країнами.

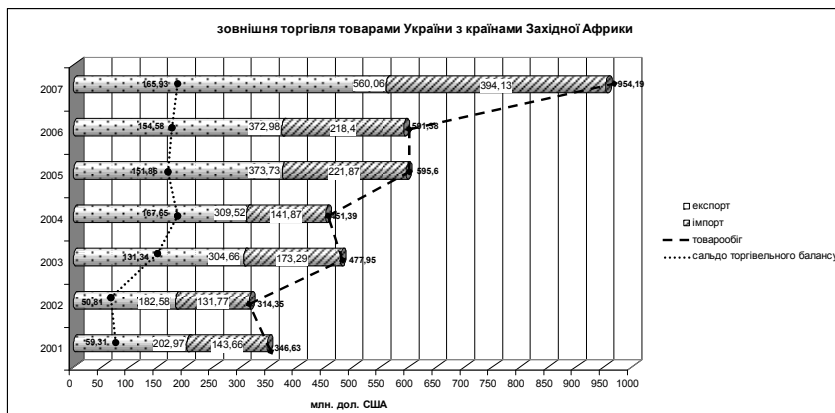

Рис 1. Торгівля товарами України з країнами Західної Африки
з 2001 по 2007 роки.

Складено за: даними Державного комітету статистики України, www.ukrstat.gov.ua (за 2003 рік відсутні дані по Кабо-Верде, за 2004 – по Кабо-Верде та Гвінеї-Бісау, з 2005 по 2007 роки – по Гвінеї-Бісау.)

На 97% український експорт в зазначені країни складається з продукції сировинного походження, головним чином, з чорних металів та виробів з них, частка яких складає близька 80% (в деякі західноафриканські країни – 100%), направляється практично в усі країни (крім Кабо-Верде та Гвінеї-Бісау), а також мінеральних добрив та продуктів неорганічної хімії (частка в українському експорті в окремі країни складає від 7 до 30%), 3-4% складають продукти харчування та товари масового споживання, та ін. Дуже незначною в українському експорті в ці країни є частка машин, технічних пристроїв, механічного обладнання і т.п. Тобто, головним чином, Україна експортує в країни ЗА товари низької та середньої техноємності [2, 3]. Найбільша частка українського експорту в 2007 році з цих країн припадає на Нігерію, частка якої складає майже 50%.

Імпорт в Україну з регіону ЗА не є однорідним по всім зазначеним країнам. На 65-70% він складається з різних руд металів з Гани та Гвінеї, на 25-30% - з какао з Кот д'Івуару, на 5-8% з каучуку з Ліберії, Кот д'Івуару та Нігерії, менше 5% займає риба, кава, деревина, та інші товари [2]. Тобто наша держава імпортує з країн ЗА первинну продукцію видобувної та сільськогосподарської галузей. Найбільша частка українського імпорту в 2007 році з цих країн припадає на Гану – 56%.

Торгівля послугами України з країнами ЗА відстає від торгівлі товарами більше, ніж в 10 разів. В 2007 році український експорт послуг в ці країни склав близька 39,87, а імпорт – 2,48 млн. дол. США (відсутні дані по Гвінеї-Бісау). Частка цих країн в загальному українському експорті послуг складає близька 0,44%.

Висновки. У визначенні пріоритетів зовнішньоекономічної політики України, окрему увагу також необхідно приділяти і слаборозвиненим країнам. В зовнішньоторгівельних відносинах нашої держави з країнами ЗА, враховуючи їх потреби в різних товарах, необхідних для їх економічного розвитку, існують великі можливості розширення зовнішніх українських ринків на зазначені країни. Крім можливості виходу на їх ринки, інтерес до цих країн може бути також обумовлений їх значенням для української економіки як постачальників сировинної продукції гірничовидобувної галузі.

Список використаних джерел.

1. Андрійчук В. У системі «глобальних підприємств» // Політика і час. – 2005. - № 8. – с. 29 – 36.
2. Офіційний вебсайт Держкомстат України www.ukrstat.gov.ua/
3. Інформаційні матеріали МЗС України.

***

УДК 330.322.024(477)

Тимофеева Н.В. **ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ** **ТА ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ**

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Інвестиційна безпека зумовлюється структурою і домінуванням на вітчизняному ринку тих чи інших мотивів інвестування, ступенем диверсифікації інвестиційних джерел. Забезпечення інвестиційної безпеки повинно будуватися з урахуванням різкого скорочення експорту українського капіталу за межі України, високого ступеня пов'язання міжнародних капіталів, відсутності великих мас вільного іноземного капіталу тощо. Поліпшення інвестиційного клімату в Україні, підвищення інвестиційної активності, а відтак, рівня інвестиційної безпеки, можливе за умов створення відповідних фінансово-економічних, нормативно-правових і методологічних засад.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження інвестиційної безпеки в Україні та виявлення рівня інвестиційного клімату країни. Результати. Під інвестиційною без-

пекою розуміють такий рівень інвестування економіки, який би забезпечував її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння [2]. Забезпечення фінансової безпеки держави, формування системи інвестиційної безпеки в Україні слід здійснювати з урахуванням необхідності дотримання виваженої антиінфляційної політики, досягнення скорочення бюджетного дефіциту, підвищення ефективності політики державних запозичень. Інвестиційна безпека зумовлюється багатьма факторами, такими як: величина відпливу капіталу, рівень повернення вкладених коштів, страхування інвестиційних ризиків, рівень узгодження інтересів менеджерів, ступінь інформованості інвесторів, режим валютного курсу та відсоткова політика, що встановилися в країні тощо. Узагальнюючим індикатором інвестиційної безпеки держави слугує наявний інвестиційний клімат [3]. Характер інвестиційного клімату обумовлений стабільністю чинного законодавства, ефективністю існуючої інвестиційної політики держави, окремих галузей економіки, регіонів, наявністю дієвої системи управління інвестиціями, наявністю спеціалізованих банківських установ, трастів, фондів, стабільністю і конвертованістю національної валюти, а також ступенем привабливості інвестиційних проєктів. Оцінюючи інвестиційний клімат нашої країни, можна охарактеризувати його як непривабливий для іноземних інвесторів внаслідок наступних причин: недосконалість законодавчої бази, неефективність діючої системи страхування, високий рівень та постійні зміни податкових зборів, недотримання державними органами гарантій щодо реалізації інвестиційних проєктів і програм [1].

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що рівень інвестиційної безпеки в Україні поки що досить низький. Інвестиційний клімат, що склався в нашій країні, не стимулює залучення прямих і портфельних інвестицій. Для успішної роботи по залученню інвестицій необхідні інвестиційно привабливі підприємства з добре налагодженим бухгалтерським обліком, з сучасною структурою управління. На жаль, більшість українських підприємств сьогодні не відповідають цим вимогам, а тому не можуть стати реальним об'єктом інвестицій. Тому необхідно терміново реалізовувати весь комплекс практичних заходів з підвищення рівня інвестиційної безпеки в Україні.

Література.

1. Блащук Ю. Валютний контроль України в умовах глобалізації.-В кн.: Глобалізація інвестиційних процесів та фінансова безпека України.-К., 2001.-с.131-133.
2. Єрмошенко М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення.-К.: Київ. нац. торг.-екон.ун-т,2001.-309с.
3. Мунтян В.І. Економічна безпека України.-К.:КВІЦ, 2004.-464с.

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ ТА ЗАСОБИ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ У ТОРГІВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ З ФРАНЦІЄЮ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Актуальність теми дослідження обумовлюється, насамперед, тим, що сучасний розвиток міжнародних відносин України проходить під впливом процесу всеохоплюючої глобалізації, яка перетворює світову спільноту на цілісну інтегровану систему. Модернізація економіки України, залучення масштабних іноземних інвестицій, новітніх технологій можливі лише за умови формування в країні стійкої, відкритої до зовнішнього світу господарської системи, органічного включення України в систему глобального розподілу праці.

Дослідженням в рамках даної теми займались Бойко С., Будзишен Л., Денисенко Ю., Сіденко В., Чепіжко В.

Постановка завдання. Метою дослідження являється оцінка експортного потенціалу України в торгівельно-економічному співробітництві з Францією. У роботі вирішуються такі завдання: дати характеристику сучасному стану експортного потенціалу України, становищу торгівельно-економічних відносин України з Францією.

Об'єктом дослідження являється експортний потенціал України, предметом – торгівельно-економічне співробітництво України з Францією.

Використовувались методи структурного і порівняльного аналізу.

Результати. Україна має значний експортний потенціал. Вона входить в десятку провідних країн-експортерів залізної руди та займає друге місце після ПАР за обсягами експорту марганцевої руди; є найбільшим у світі транзитером природного газу; посідає чільне місце серед провідних країн світу у космічній галузі; є однією з дев'яти держав світу, які проектують та будують літаки військово-транспортної авіації; посідає місце в десятці світових експортерів зброї та військово-технічних послуг; має значний потенціал міжнародної спеціалізації в галузях АПК [1; 3].

За обсягами торгівлі товарами з Україною за результатами 2007 р. Франція посіла 24 місце серед країн світу після Ірану. Обсяги українського експорту до Франції зросли на 38,2% в порівнянні з 2006 р. Структуру українського експорту до Франції складають текстильний одяг (30,6%), насіння і плоди олійних рослин (10,8%), продукти неорганічної хімії (9,4%), жири та олія (7,8%), котли, машини, апарати і механічні пристрої (6,1%), трикотажний одяг (5,4%), чорні метали (5,9%) [2].

В імпорті товарів Україною серед країн світу Франція зайняла 12 позицію в 2007 р., обсяги імпорту в порівнянні з 2006 р. зросли на 34,4%. В структурі імпорту з Франції домінують наступні товарні позиції: котли, машини, апарати і механічні пристрої (15,5%), наземні транспортні засоби, крім залізничних (12,9%), фармацевтична продук-

кція (12,8%). Слід відзначити досить високі обсяги імпорту електричних машин та устаткування (7,9%) [2].

Обсяги експорту українських послуг до Франції за січень-вересень 2007 р. становили на 12,4% більше ніж за аналогічний період 2006 р. Обсяги імпорту послуг з Франції за даний період в порівнянні з аналогічним періодом 2006 р. зросли більше ніж вдвоє і склали 83,1 млн дол. Найбільшу питому вагу в загальному обсязі українського експорту становили транспортні (69,4%), різні ділові, професійні та технічні (12,4%) послуги [2]. Обсяги інвестицій із Франції в Україну становлять 0,9% загального обсягу інвестицій в економіку України. В Україні діють 152 підприємства за участю французького капіталу, з яких 89 – спільні.

В торговельно-економічних відносинах з Францією основний акцент робиться державою на таких напрямках: пошук можливостей зростання експорту до Франції продукції з більшою доданою вартістю; завантаження потужностей українських машинобудівних підприємств замовленнями на виготовлення комплектуючих, запасних частин, для яких у Франції власних потужностей не вистає; залучення прямих та портфельних інвестицій з метою створення спільних підприємств у пріоритетних для України галузях.

Висновки. Україна має значний потенціал експорту у торговельно-економічному співробітництві з Францією. На сьогодні помічається стрімке помірне зростання обсягів зовнішньої торгівлі з Францією, всіх галузей промисловості України. За даними французької сторони, товарообіг між Україною та Францією кожен рік зростає на 15–20%. Крім того, залучення французьких інвестицій дасть змогу подолати кризу застарівання основних фондів та реструктуризації галузей господарства України. Велику роль зіграє заключення договору про вступ України до СОТ від 5.02.2008 року (залишилось лише ратифікувати договір), що буде являтися наступним кроком до вступу в ЄС і поліпшить співробітництво України з Францією, як з країною-членом ЄС в цій сфері.

Література:

1. Будзишен Л. Газ – Основа стратегічного партнерства/Урядовий кур'єр.– 3 липня 1999р. – С.3.
2. Офіційний сайт держкомстату України – <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Чепіжко В. Господарям надр – 80 років / Урядовий кур'єр.– 2 лютого 1998 р. – С.8.

Товмаченко Т.М.
РОЛЬ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ
В РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Чорна металургія є важливою галуззю промисловості, однією з основних частин фундаменту всього світового господарства. Чорні метали – це основний конструкційний матеріал для виготовлення засобів та знарядь виробництва, від кількості та якості якого в значній мірі залежать рівень розвитку виробничих сил країни, темпи і масштаби технічного прогресу.

Вагомий внесок в дослідження розвитку чорної металургії зробили такі фахівці: Аншин А., Марченко А., Рубанов І., Сикачина А., Скумін Т., Шейко О.

Постановка завдання. Метою дослідження є розкриття та обґрунтування значення чорної металургії в розвитку світового господарства, аналіз актуальних проблем галузі. У роботі вирішуються такі завдання: дати характеристику розвитку та сучасному стану чорної металургії світу та України; розглянути основні проблеми галузей чорної металургії; запропонувати шляхи їх вирішення; розкрити та обґрунтувати значення чорної металургії в розвитку світового господарства.

Об'єктом дослідження являється світове господарство, предметом – роль чорної металургії в розвитку світового господарства, актуальні проблеми галузі. В дослідженні використовувались методи історичного, структурного і порівняльного аналізу.

Результати. Чорна металургія впливає на розвиток усіх галузей народного господарства як найголовніший споживач палива, електроенергії та води. До її складу належать видобуток, збагачення та агломерація залізних, марганцевих і хромітових руд, виробництво чавуну, сталі, прокату, труб, метизу, випуск концентратів залізної та марганцевої руд, електроферосплавів, окатишів, флюсових вапняків, вогнетривів, коксу як основного виду палива, феросплавів, вторинна переробка чорних металів.

Основними економічними умовами розвитку та розміщення галузей чорної металургії являються: потреба країни в металі, наявність його споживача; наявність кваліфікованих кадрів; наявність транспортних шляхів; науково-технічний прогрес. Галузі чорної металургії у своєму розміщенні орієнтовані в основному на сировину, паливо, електроенергію та водні ресурси [3].

Серед природних ресурсів, які споживають галузі чорної металургії, особливе місце належить мінерально-сировинним ресурсам. Інтенсивне використання їхніх родовищ, з однієї сторони, відкриває можливості для науково-технічного прогресу, а з іншої – саме з мінерально-сировинними ресурсами як такими, що не поновлюються, пов'язані найбільші природно-ресурсні обмеження економічного розвитку країн [4]. Україна входить в десятку провідних країн-експортерів залізної руди, являється одні-

єю з провідних країн-експортерів чавуну, сталі, прокату та сталевих труб, займає друге місце після ПАР в експорті марганцевої руди.

Україна являється сировинною державою і вже перебуває на початку етапу виснаження надр. Високий ступінь геологічного вивчення території, виснаження якісних запасів основних видів мінеральної сировини, невелика ймовірність відкриття нових родовищ зумовлює недоцільність вкладення занадто великих коштів у пошукові і геологорозвідувальні роботи. Пріоритетнішим стає технологічне переоснащення галузей, де зношеність основних фондів дуже велика [2].

Важливе місце посідає екологічна криза, оскільки чорна металургія являється великим забруднювачем навколишнього середовища.

Висновок. Чорна металургія відіграє велику роль в розвитку світового господарства. Але нині розвинені країни світу та Україна перебувають в кризі мінеральних і сировинних ресурсів. Вже в цьому десятиріччі в Україні розпочалась так звана криза основних фондів. Зношеність устаткування на підприємствах чорної металургії сягає 70–80% [1]. Потребує негайного вирішення й екологічна криза. Не зважаючи на позитивні тенденції розвитку чорної металургії в Україні, якщо не вдаватись до негайного вирішення цих проблеми, то є загроза того, що країна може увійти у період техногенних надзвичайних ситуацій і катастроф.

Література

1. Большаков В. Не той дорогой. Тенденции развития мировой металлургии и ГМК Украины / В. Большаков, Л. Тубольцев // Металл. – 2004. – № 9. – С. 18 – 21
2. Буркинський Б. Інноваційний рівень виробництва та конкурентоспроможність чорної металургії України / Б. Буркинський, С. Савчук // Економіка України. – 2006. – № 4.
3. www.ugmk.info;
4. www.niisp.gov.ua

УДК 339.92:330.111.4(477)

Уварова А.О.

МЕЖДУНАРОДНОЕ ДВИЖЕНИЕ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА В СТРУКТУРЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: МЕСТО УКРАИНЫ В ДАННОМ ПРОЦЕССЕ

ХНУ имени В.Н. Каразина,

В настоящее время границы между национальными экономиками стираются, структуры национального производства и финансов становятся взаимозависимыми. Одну из основных ролей в этом процессе играет движение факторов производства.

Постановка задания. Целью нашего исследования является изучить такие факторы производства, как рабочая сила и капитал, а так же обозначить актуальность этой темы для Украины.

Результаты. Вывоз и ввоз капитала в совокупности представляют собой международное движение капитала. Размещение части национального капитала за границей и

привлечение части иностранного капитала в национальную экономику означает формирование устойчивых связей между странами, поскольку экспортируемый капитал становится частью воспроизводственного процесса страны-реципиента либо непосредственно (в форме предпринимательского капитала) либо опосредовано (в форме ссудного капитала) [2]. Для выхода капитала за национальные государственные границы необходимы следующие условия:

- динамичный экономический рост, который обеспечивает накопления внутренних сбережений для формирования избыточного капитала;
- наличие подходящих возможностей для осуществления инвестиционной деятельности;
- механизм, который бы обеспечивал максимальную согласованность процесса перетекания капитала [1].

В ряде случаев экспорт ставит целью либо поддержать политические режимы, либо способствовать их трансформации в желательном для инвестора направлении. Причины же импорта разнообразны. Частные компании могут брать займы или создавать совместные предприятия с иностранными фирмами в целях получения новых технологий, освоение передового управленческого опыта, использование известных товарных знаков, укрепление своих позиций внутри страны и проникновения на мировые рынки.

Мировая практика свидетельствует о том, что иностранный капитал более охотно идет в страны со стабильным национальным законодательством, с предсказуемой экономической политикой и устойчивым политическим режимом, благоприятным инвестиционным климатом (вся совокупность факторов, которые определяют возможности и перспективы прибыльности вложения капитала и степень риска для инвестора) [2].

Госкомстат Украины сообщил о большем количестве выведенных из Украины капиталов - \$535,7 млн. Приток прямых иностранных инвестиций в первом квартале 2007 г. составил \$1,3317 млрд. Но с учетом оттока капитала нерезидентов и переоценки его стоимости чистый прирост инвестиций оценивается в \$847,1 млн., что на 8,2% меньше показателей аналогичного периода 2006 года [3]. С одной стороны, на данный процесс оказала влияние политическая нестабильность. Но с другой стороны, движение капиталов - сложный индикатор, чтобы свидетельствовать о произошедших негативных изменениях в деловом климате исключительно под влиянием внутривнутриполитических факторов.

Иностранные инвестиции в значительной степени концентрируются в экспортно-сырьевом секторе и торговле. В то же время формы импорта капитала меняются. На смену заемным средствам приходит привлечение капитала в виде прямых и портфельных инвестиций. Два этих источника финансирования почти сравнялись по объемам.

Крупнейшими инвесторами в экономику являются Россия, Германия, Польша. В отраслевой структуре иностранных инвестиций в экономику Украины преобладают вложения в предприятия нефтепереработки, металлургии и пищевой промышленности [4].

Формирование международного рынка труда способствовало углублению международного разделения труда. Его развитие – объективный результат возрастания мобильности двух главных факторов производства труда и капитала. Капитал предъявляет растущий спрос не только на рабочую силу страны своего базирования, но и на иностранную, которая при прочих равных условиях может обладать рядом преимуществ. Такой спрос реально проявил себя тогда, когда началось создание в других странах предприятий с использованием местной рабочей силы и начали складываться целостные международные воспроизводственные комплексы [2].

Украина в мировых миграционных процессах:

1. Украина является членом МОТ, что обязывает ее соблюдать международные миграционные нормы;
2. В Украине действуют организации, оказывающие услуги по трудоустройству за рубежом. Сегодня существуют два основных вида фирм, оказывающих подобного рода услуги: информационно-консалтинговые фирмы и рекрутинговые агентства;
3. Издержками в становлении посреднических фирм в Украине является то, что существует немало «агентов» по трудоустройству, связанных с криминальным бизнесом. Поэтому для деятельности информационно-консалтинговых фирм и рекрутинговых агентств в Украине необходимы сертификаты и лицензии Министерства труда Украины;
4. Основные направления миграционных потоков из Украины только начинают вырисовываться. В качестве векторов эмиграции выделяются такие страны как США, Канада, Израиль, Германия, Греция, ЮАР и др. В последнее время в качестве центра притяжения эмигрантов становится Россия. В эти страны устремляются потоки как высококвалифицированных специалистов (речь идет в том числе об «утечке умов»), так и рабочих низкой квалификации, готовых к выполнению любой работы [4].

К отрицательным последствиям можно отнести: отток значительного количества людей трудоспособного возраста из отдельных регионов; потерю частью мигрантов права на пенсионное обеспечение; появление значительного количества детей, лишенных родительской опеки; и «обнажение» рынков труда в Украине, которые неминуемо будут заполнены выходцами из стран третьего мира. И это перспектива ближайших 3-5 лет [2].

Вывод. Дальнейшая трансформация экономики в мире будет в значительной степени происходить под влиянием международного сотрудничества, инвестиционной и миграционной политики, как отдельных стран, так и их торгово-экономических союзов и интеграционных группировок, а также изменения в стратегиях ТНК. Все большее воздействие на данный процесс оказывает глобализация. Все эти процессы должна учитывать в своей политике начала XXI в. и Украина.

Литература:

1. Філіпенко А. С. «Глобальні форми економічного розвитку», 2007
2. Смитенко Б.М., «Международные экономические отношения», 2005
3. www.ukrstat.gov.ua

УДК 339.9: 316. 776

Удовик Е.Л.

ЗНАЧЕНИЕ ИНФОРМАЦИИ ДЛЯ ГОСУДАРСТВ. ИНФОРМАЦИОННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ КАК ГЛОБАЛЬНАЯ ПРОБЛЕМА БЕЗОПАСНОГО РАЗВИТИЯ ЦИВИЛИЗАЦИИ

ХНУ имени В.Н. Каразина

Согласно традиционной точке зрения, информация существует независимо от человека и является свойством материи. Она рассматривается, как отражение объектов материального мира, в частности, отражение организованности или упорядоченности кибернетических объектов. Информация— объект сбора, хранения, обработки, использования и передачи.

Безопасность информации – это свойство передаваемой, накапливаемой, обрабатываемой и хранимой информации, характеризующие ее степень защищенности от дестабилизирующего воздействия внешней среды и внутренних угроз, т.е. ее конфиденциальность, сигнальная скрытность, целостность.

Под защитой информации, понимают комплекс организационных, правовых и технических мер по предотвращению угроз информационной безопасности и устранению их последствий.

Постановка задания. Цель данной работы определить значение информации для государств; дать оценку безопасности информации, для развития мировой цивилизации; определить перечень экономических, политических проблем, которые необходимо разработать для достижения оптимальной защиты информационной безопасности.

Результаты. Сущность защиты информации состоит в выявлении, устранении или нейтрализации негативных источников, причин и условий воздействия на информацию. Эти источники составляют угрозу безопасности информации. Цели и методы защиты информации отражают ее сущность. Это глобальная проблема безопасного развития мировой цивилизации, государств, сообществ людей, отдельного человека, существования природы.

Информационная безопасность достигается системой мер, направленных:

- На предупреждение угроз (путем создания глубокой, эшелонированной системы защиты физическими, аппаратными, программными и криптографическими средствами, а также с помощью информационно-аналитической деятельности службы безопасности)
- на выявление угроз (аналитическая обработка сведений о возможной подготовке преступных действий со стороны криминалистических структур или конкурентов на рынке производства или сбыта товаров)

- на обнаружение угроз (обнаружение фактов хищения, разглашения конфиденциальной информации или случаев несанкционированного доступа к источникам коммерческих секретов)
- на локализацию преступных действий (устранение действующих угроз и конкретных преступных действий)
- на ликвидацию последствий (имеет целью восстановления состояния, предшествующего наступлению угрозы)

Защищаемая информация включает сведения, составляющие государственную, коммерческую, служебную и иные охраняемые законом тайны. Каждый вид защищаемой информации имеет свои особенности в области регламентации, организации и осуществления этой защиты.

Таким образом, защита информации – есть комплекс мероприятий, проводимых собственником информации, по ограждению своих прав на владение и распоряжение информацией, созданию условий, ограничивающих ее распространение и исключающих или существенно затрудняющих несанкционированный, незаконный доступ к засекреченной информации и ее носителям.

Защищаемая информация, являющаяся государственной или коммерческой тайной, как и любой другой вид информации, необходима для управленческой, научно – производственной и другой деятельности. В настоящее время перед защитой информации ставятся более широкие задачи:

Обеспечить безопасность информации. Это обусловлено рядом обстоятельств, и в первую очередь тем, что все более широкое распространение в накоплении и обработке защищаемой информации, но и ее разрушение, искажение, подделка, блокирование и иные вмешательства в информацию и информационные системы. Таким образом, защита информации – это деятельность собственника информации или уполномоченных им лиц по:

- обеспечению своих прав на владение, распоряжение и управление защищаемой информацией;
- предотвращение утечки и утраты информации;
- сохранению полноты, достоверности, целостности защищаемой информации, ее массивов и программ обработки;
- сохранению конфиденциальности при секретности защищаемой информации в соответствии с правилами, установленными законодательными и другими нормативными актами.

Вывод. На основе проведенного анализа можно сделать вывод о том, что под защитой информации следует понимать обеспечение безопасности информации и средств информации, в которых накапливается, обрабатывается и хранится защищаемая информация.

С развитием информационных технологий все острее стоит проблема по обеспечению информационной безопасности. Актуальность данного вопроса заключается в

необходимости формирования института по подготовке специалистов для решения данной проблемы на глобальном уровне.

Литература:

1. Филипенко А.С.»Глобальные формы экономического развития» 2007

2. Хэнтингтон М.Ф «Новое информационное общество».

Санкт Петербург Россия 2005

3.»Основы интеллектуальной собственности» А.В Забуга и В.Г Колесник
Киев Украина 2006

4. Газета «Бизнес» Февраль 2008 стр.22-24 Киев -Украина

***

УДК 339.924

Черномаз П.А.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЕВРОРЕГИОНА «СЛОБОЖАНЩИНА» В УСЛОВИЯХ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ И РОССИИ В МИРОВОЕ СООБЩЕСТВО

ХНУ имени В.Н. Каразина, канд. геогр. наук

Особое место в системе международных связей занимает трансграничное сотрудничество как форма межгосударственной интеграции с помощью интенсификации связей пограничных регионов, способствующая свободному перемещению товаров, услуг, капиталов и людей. После распада СССР возникла необходимость организации и дальнейшей активизации трансграничного сотрудничества сопредельных регионов бывших союзных республик, а ныне независимых государств. В результате как феномен возник объект исследования данной работы – украинско-российское трансграничное сотрудничество, первенство в котором принадлежит Харьковской и Белгородской областям, образовавшим еврорегион «Слобожанщина».

Анализ последних работ и публикаций. На рубеже XX-XXI веков в Украине и России стали активно развиваться научные исследования, связанные с трансграничным сотрудничеством и реализацией совместных проектов в рамках еврорегионов. Вопросы украинско-российского трансграничного сотрудничества исследовались, в частности, в публикациях А. Голикова [1-2], А. Кирюхина [3-5], В. Колосова [5], Е. Рябинина [6]. и автора данной работы [1-2; 4; 7-10]. В них рассмотрены общие тенденции сотрудничества приграничных регионов Украины и России, а также предложена новая форма трансграничного сотрудничества – еврорегион «Слобожанщина».

В то же время материал, изложенный в предшествующих данному исследованию работах, требует осмысления и пересмотра с учетом последних социально-экономических тенденций (в частности, вступления Украины в ВТО и др.), а также систематизации стратегических возможностей и опасностей развития трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина».

Таблица 1

SWOT-анализ украинско-российского трансграничного сотрудничества

Использование сильных сторон для реализации возможностей 1. Установление кооперационных отношений будет содействовать развитию промышленного сектора, а также развитию среднего и малого бизнеса на территории российско-украинского пограничья. 2. Значительным вкладом в развитие науки и образования обеих стран является обмен опытом в сфере образования и содействие повышению уровня квалификации специалистов учебных заведений и научных учреждений. 3. Возможность более свободного посещения соседних государств положительно скажется на развитии социально-культурных отношений.	Использование сильных сторон для преодоления угроз 1. Развитие кооперационных связей будет содействовать созданию зоны свободной торговли Украины и России. 2. Открытие выставочного комплекса «Экспоцентр «Слобожанщина» будет способствовать упрощению таможенных барьеров. 3. Развитие социально-культурных связей будет противодействовать национальным и шовинистским настроениям. 4. Сотрудничество в решении экологических проблем в рамках еврорегиона «Слобожанщина» будет препятствовать деградации природной среды и способствовать ликвидации последствий экологических бедствий.
Возможности для преодоления слабых сторон 1. Привлечение инвестиций под проекты еврорегиона приведет к оживлению зон депрессии и активизации регионообразующих производств. 2. Создание дополнительных транспортных маршрутов наряду с реконструкцией магистральных улучшит транспортную доступность. 3. Модель еврорегиона предусматривает увеличение прозрачности границы для легальных товарных потоков. 4. Внедрение единых европейских стандартов охраны окружающей среды. 5. Содействие налаживанию экономических, образовательно-научных и культурных отношений между государствами. 6. Создание общего цивилизованного рынка труда позволит предотвратить развитие интеллектуальной асимметрии пограничья.	Угрозы проявления слабых сторон 1. Политическая конфронтация в связи со вступлением Украины в НАТО может привести к пересмотру прежде подписанных договоренностей межгосударственного и трансграничного сотрудничества. 2. Отказ от формирования зоны свободной торговли снизит конкурентоспособность украинской продукции на рынке России. 3. Негативные последствия вступления в ВТО могут привести к закрытию предприятий и разрыву установленных кооперационных связей. 4. Бесконтрольное увеличение мигрантов может усилить криминогенность украинско-российского пограничья. 5. Несогласованность на рынке труда и в условиях социальной защиты будет усиливать миграционный поток в сторону России.

Постановка задачи. Цель данного исследования – оценка современного состояния украинско-российского трансграничного сотрудничества в контексте реализации проектов еврорегиона «Слобожанщина», а также выработка рекомендаций относительно стратегических направлений его развития в условиях интеграции в мировое сообщество (в частности, вступления в ВТО и стремления Украины к интеграции в ЕС) на основе метода SWOT-анализа.

Результаты. В данном исследовании зарекомендовавший себя в стратегическом планировании метод SWOT-анализа впервые применен к новому объекту – украинско-российскому трансграничному сотрудничеству в рамках еврорегиона «Слобожанщина». Основные результаты исследования приведены в табл. 1.

Выводы. Проведенный SWOT-анализ украинско-российского трансграничного сотрудничества в рамках еврорегиона «Слобожанщина» систематизировал информацию, четко представив его сильные и слабые стороны, что позволяет избежать угроз и максимально эффективно использовать имеющиеся возможности и дает основу для выбора оптимального пути стратегического развития еврорегиона «Слобожанщина» в условиях интеграции в мировое сообщество.

Литература

1. Голиков А., Черномаз П. Еврорегион «Слобожанщина» как форма трансграничного сотрудничества сопредельных областей Украины и России // *Регион: Проблемы и перспективы.* – 1997. – № 4. – С. 52-54.
2. Голиков А.П., Черномаз П.А. Еврорегион «Слобожанщина» и трансграничное сотрудничество Украины и России // *Трансграничные проблемы стран СНГ / Отв. ред. В.М. Котляков.* – М.: Оупс, 2003. – С. 208-210.
3. Кирюхин А. Территориальная структура еврорегиона «Слобожанщина» // *Бизнес Информ.* – 2000. – №6. – С. 48-50.
4. Кирюхин А., Черномаз П., Корсунова Н. Еврорегион «Слобожанщина» как модель устойчивого развития приграничных территорий // *Бизнес Информ.* – 2002. – № 3-4. – С. 62-63.
5. *Прозрачные границы: Безопасность и трансграничное сотрудничество в зоне новых пограничных территорий России /* А.Ю. Быков, Л.Б. Вардомский, С.В. Голунов, А.М. Кирюхин, В.А. Колосов. – М.; Волгоград, 2002. – 573 с.
6. Рябинін С. Перспективи транскордонного співробітництва регіонів України і Росії // *Політичний менеджмент.* – 2005. – № 3 (12). – С. 159-164.
7. Черномаз П.А. Еврорегион «Слобожанщина» – перспективы трансграничного сотрудничества Харьковской области // *Вестник торгово-промышленной палаты: Совместный выпуск Харьковской и Белгородской торгово-промышленных палат.* – 2002. – № 11. – С. 15-16.
8. Черномаз П.О. Транскордонне співробітництво Харківської області: чи має перспективу єврорегіон «Слобожанщина»? // *Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць.* – Х.: Видавництво ХарPI УАДУ «Магістр», 2002. – № 2. – Ч. II. – С. 193-197.
9. Черномаз П. Феномен Слобожанщини // *Європа-Центр: Міжнародн. общественно-політичний журнал.* – 2005. – № 1. – С. 32-33.
10. Черномаз П.А. Определение центра территории еврорегиона «Слобожанщина» с учетом расселения населения и транспортной инфраструктуры // *Регіон: стратегія і пріоритети.* – 2006. – № 4. – С. 59-63.

Чумакова А.С.

**АКТУАЛЬНЫЕ ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОМУ
ЭКОНОМИЧЕСКОМУ МИРОПОРЯДКУ***ХНУ имени В. Н. Каразина*

В условиях развития современных международных экономических и политических отношений можно наблюдать процессы формирования совершенно новых геоэкономических субъектов. В то же время геоэкономические гиганты начинают сдавать позиции организациям, чьи уставные документы только-только были подписаны, и даже тем, которые существуют лишь де факто. Однако их политический и экономический потенциалы нарастают такими темпами, что уже завтра можно будет говорить о совершенно новых, обладающих невероятной мощностью, субъектах международных экономических отношений.

Постановка задания. Целью данной работы является ответ на вопрос о том, какое экономическое будущее ждет нашу планету. Для этого используются публикации политиков и аналитиков в авторитетных газетных изданиях, их выступления в СМИ. Важную роль для решения поставленных задач играют Декларация и договора, подписываемые с целью экономического и военно-политического сотрудничества, так как сегодня два этих направления международных отношений неразрывно связаны между собой.

Результаты. Авторитетный экономист Джеймс О'Нил в своем аналитическом прогнозе заявил, что к 2050 году экономики государств БРИК (Бразилия, Россия, Индия, Китай) выйдут на первые места в мире. Он отмечает, что «совокупное население четверки составит 40% мирового, и их ВВП будет равен 15,0 трлн. американских долларов». Подобные аналитические выводы служат прочной базой для прогнозирования экономической эволюции в мире [4].

Пример высокого экономического роста продемонстрировали страны Шанхайской организации сотрудничества, которая была образована 15 июня 2001 года в Шанхае по инициативе шести государств – Китай, Россия, Казахстан, Кыргызстан, Таджикистан и Узбекистан.

Территория стран – участниц ШОС уже стала местом геополитического и геоэкономического противостояния многих внешних сил. В этой связи в условиях нехватки природных ресурсов, острой экономической конкуренции очевидно, что борьба за обладание стратегическими ресурсами и контроль над экономически важным Центральноазиатским регионом будут еще более обостряться и ужесточаться.

Согласно Декларации о создании ШОС, основными направлениями в деятельности данной организации является укрепление между государствами-участниками взаимного доверия, дружбы и добрососедства, поощрение эффективного сотрудничества между ними, также сохранение региональной безопасности и готовность предпринимать

все необходимые усилия для ее обеспечения. Между тем формирование более стабильных военно-политических отношений внутри организации дало толчок к началу развития нового этапа экономических отношений. Так, например, в сентябре 2004 г. в Бишкеке был утвержден План мероприятий по реализации Программы многостороннего торгово-экономического сотрудничества, который содержит 127 пунктов. Только раздел сотрудничества в сфере топливно-энергетического комплекса представлен 19-ю совместными темами разработки. 26 октября 2005 г. на московском саммите ШОС Генеральный Секретариат организации заявил, что ШОС будут отдавать предпочтение совместным энергетическим проектам, которые также будут включать нефтяной и газовый секторы.

Это наглядно демонстрирует то, что перед Шанхайской организацией сотрудничества государства-участники ставят амбициозные задачи. Оптимизм для этого есть. В последние годы экономический рост во всех странах ШОС стабильно достигает 6–8%.

Одновременно с успехами в сфере торгово-экономических отношений ШОС добивается все большего влияния в мире как военно-политическая организация. Шанхайская организация сотрудничества проявляет тенденцию к превращению в глобальную универсальную организацию, которая по своей политической силе вполне сможет составить конкуренцию таким гигантам, как НАТО и ООН. Тем более, что последнее время Организация объединенных наций испытывает жесткую критику, как со стороны стран третьего мира, так и со стороны США.

Одним из свидетельств того, что ШОС чувствует себя уверенно на международной арене, послужила Декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества, подписанная 5 июля 2005 г. Данный документ поставил перед организацией новые, более глобальные задачи; в нем содержался призыв глав государств-участников к сохранению всеобщего мира и безопасности, в том числе путем неконфронтационной политики и невмешательства во внутренние дела суверенных стран. В документе также содержался призыв к США определить сроки вывода американских баз из Центральной Азии [5].

Все это вызвало недовольство со стороны Соединенных Штатов, которое, однако, впоследствии, после деклараций ШОС 2006 г. (Шанхай) и 2007 г. (Бишкек), переросло в более спокойное отношение. Эван Файгенбаум, заместитель помощника государственного секретаря США по делам Южной и Центральной Азии, в своем выступлении в Вашингтоне 6 сентября 2007 г. высказал надежду на то, что деятельность ШОС не направлена против Соединенных Штатов. Однако при этом он заявил, что его страна не может избавиться от некоторой настороженности и опасения того, что против такой сверхдержавы как США могут объединяться государства [1].

Последнее время многие страны Средней Азии не только проявляют интерес к деятельности организации, но лоббируют интерес присоединения к ШОС. Это такие государства, как Индия, Иран, Пакистан.

Вывод. Все приведенные выше факты свидетельствуют о том, что мы присутствуем на пороге изменения геополитической модели мира. Монополюсная модель демонстрирует свою несостоятельность, и в качестве антитезы формируется новое устройство мира, которое впоследствии может получить название мультиполярного.

Литература.

1. Журнал «Россия в глобальной политике», № 6, Ноябрь-Декабрь 2007 г., стр. 21, Москва, Россия.
2. Газета «Газета 2000», 05.10.2007, стр. 4А, Киев, Украина.
3. »Безопасность», информационный сборник фонда национальной и международной безопасности, гл. ред. Леонид Шеринев, сентябрь 2006 г., стр. 281-284, Москва, Россия.
4. Газета «The Times», 15.05.2007, стр. 14-16, Лондон, Великобритания..
5. Декларация глав государств-членов Шанхайской организации сотрудничества, 5 июля 2005 г., Астана, Казахстан.

УДК 339.56

Шеховцова І.І.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-НІМЕЦЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Договірно-правова база відносин між Україною і ФРН складається з 55 документів міжнародно-правового характеру, підписаних протягом 1992-2007 років, з яких 38 укладені на міждержавному та міжурядовому рівнях. Обсяг, зміст та характер ДПБ відповідають головним потребам двостороннього співробітництва.

Станом на кінець 2007 року Німеччина інвестувала в економіку України 5677,9 млн. дол. США, що складає 23,5% від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених в економіку України. Інвестиції вкладено в 1217 підприємств. Найбільше інвестовано у металургійну, хімічну та харчову промисловість, машинобудування. За обсягом прямих іноземних інвестицій, залучених в Україну Німеччина посідає перше місце серед країн світу.

Основними позиціями товарного експорту до ФРН у 2006 р. /у січні-серпні 2007 року (млн.дол.США) виступали: одяг та додаткові речі до одягу – 238,9 (питома вага 18,6%)/109,9 (13,7%); чорні метали – 229,1 (17,9%)/198,5 (24,8%); електр. машини та устаткування – 92,4 млн.дол. США (7,2%)/72,2 (9,0%);

Основними позиціями товарного імпорту до України у 2006 р./у січні-серпні 2007 року (млн.дол.США) були: комплектуючі реакторів ядерних, котли, машини, апарати та механічні пристрої – 1100,9 (25,8%)/673,9 (27,0%); автомобілі, тягачі, велосипеди та інші наземні транспортні засоби – 655,5 (15,4%)/420,8 (17,2%); електричні машини і устаткування – 407,8 (9,6%)/209,3 (8,3%);

За обсягами двосторонньої торгівлі товарами України у 2006 р. ФРН посіла друге місце серед інших країн (її частка становить 6,65%).

Найбільшими статтями експорту послуг у 2006 р./ I півріччі 2007 р. (млн.дол.США) є: транспортні – 140,1 (питома вага 55,18%)/ 86,3, різні ділові, професійні та технічні послуги – 45,4 (17,93%)/34,1; подорожі – 14,1 (5,53%)/6,5, послуги зв'язку – 7,4 (2,90%)/4,5; послуги з ремонту – 4,4 млн.дол.США (1,74%); будівельні послуги – 3,3 млн.дол.США (1,28%) тощо.

Найбільшими статтями імпорту послуг у 2006 р./ I півріччі 2007 р. є: різні ділові, професійні та технічні послуги – 47,2 (19,49%)/48,8; транспортні послуги – 38,7 (15,95%)/18,9; послуги приватним особам та послуги у галузі культури та відпочинку – 37,8 США (15,58%)/16,7; фінансові послуги – 34,7 млн.дол.США (14,30%); подорожі – 13,3 (5,48%)/6,6 тощо.

Українсько-німецька співпраця у галузі культури та освіти розвивається на базі підписаної у 1993 р. Міжурядової угоди про культурне співробітництво. Механізмом координації співпраці у цій галузі слугує Змішана комісія з культурного та освітнього співробітництва.

Результатом успішного розвитку українсько-німецького співробітництва у галузі освіти стала підтримка Німеччиною України щодо її залучення до Болонського процесу. Активно відбувається співробітництво між університетами обох країн. Загалом між українськими ВНЗ та німецькими вищими школами існує біля 130 угод/домовленостей про співпрацю, до якої залучено 60 німецьких вищих шкіл та 44 українських ВНЗ та 15 дослідницьких установ.

Для подальшого розвитку двосторонньої економічної співпраці планується:

1) продовжити роботу з організації повномасштабного діалогу під час візиту в Україну Федерального міністра економіки та технологій Німеччини М.Глоса на чолі представницької делегації німецьких бізнесменів; у ході зазначеного візиту варто привернути належну увагу, зокрема, до можливостей економічної та фінансової кооперації, які відкриває проведення фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 року в Україні.

2) завершити у першому кварталі 2008 року опрацювання Спільного оглядового документа двосторонніх відносин і на його основі опрацювати «дорожню карту» співробітництва у пріоритетних для України і Німеччини сферах.

В центрі уваги двосторонніх відносин і надалі перебуватимуть питання німецької підтримки євроінтеграційних та євроатлантичних устремлінь України, співпраця у галузі безпекової політики, енергетичної безпеки, взаємодія у сфері захисту клімату та підготовці відповідного двостороннього міжурядового документа про сприяння проектам згідно Механізмів спільного впровадження Кіотського протоколу.

Започаткування у жовтні 2007 року роботи Культурно-інформаційної агенції України (ІКАУ) при Посольстві сприятиме більш ефективній роботі з метою забезпечення позитивного міжнародного іміджу України, доведенню до німецького загалу інформації щодо політичного та економічного життя України, культури та традицій її народу.

Шиліна Г.Л.

РОЗВИТОК ТА ТЕНДЕНЦІЇ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА РОСІЄЮ

ХНУ імені В.Н. Каразіна

Перед Україною та РФ стоїть важке завдання: необхідність здійснити трансформацію усталених взаємовідносин, що передбачає побудову ефективних торговельних відносин. У цих умовах найбільш продуктивним виходом вбачається розробка та дотримання Україною власної стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки з урахуванням конкурентних переваг від територіальної близькості з РФ.

Посилення сировинного перекосу в структурі експорту, збільшення розриву між експортоспроможністю та імпортомісткістю, пасивне сальдо торговельного балансу свідчить, що необхідною умовою для інтенсифікації зовнішньоторговельної діяльності України є підвищення ефективності використання експортного потенціалу країни як в цілому, так і орієнтованого на ринок Росії. Причому пріоритетним вектором розвитку зовнішньоекономічних зв'язків є насамперед налагодження тісних, взаємовигідних торговельних відносин між Україною та Російською Федерацією. Тут пріоритетність обумовлюється тим, що Росія є домінуючим торговельним партнером України і являє собою найбільш ємний ринок збуту товарів українського експорту. Існуючий промисловий потенціал України значною мірою не може бути задіяним без опори на коопераційні поставки і ринок збуту Росії. В замкненому циклі Росія орієнтовно має можливість забезпечувати виробництво 65% свого кінцевого продукту, тоді як Україна – лише 15% кінцевого продукту.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження тенденції та розвитку торговельних відносин між Росією та Україною за останні роки та визначення перспектив на подальшу співпрацю двох країн.

Результати. Рівень економічної інтеграції України та Росії надзвичайно високий. Так, Україна на 90% забезпечує свою потребу в енергоносіях за рахунок поставок з Росії. В свою чергу, Росія, яка понад 80% валютних надходжень отримує від продажу нафти і газу, експортує свої енергоносії до Європи головним чином через транспортні комунікації України. Близько 60% українських підприємств мають коопераційні зв'язки з російськими, а половина атомної промисловості Росії працює на забезпечення потреб атомної енергетики України. Така тісна взаємозалежність потребує збереження і подальшого розвитку торговельно-економічних відносин між країнами.

У 2007 році сума українського експорту товарів до Росії склала 12668,3 млн. дол., а імпорту – 16837,6 млн. дол, це становить 25,7% від загального експорту та 27,8% від загального імпорту товарів до інших країн світу. Серед країн СНД частка експорту до Росії становить 68,1%, а імпорту – 65,7. Щодо експорту та імпорту послуг до Російсь-

кої Федерації у 2007 році, то можна навести такі цифри: серед загальної суми експорту України (8989,2 млн. дол.), експорт до Росії склав 3401,0 млн. дол. (37,8%), до країн СНД – 3706,8 млн. дол., серед них Росії належать 91,8%; загальна сума імпорту послуг становила 4878,3 млн. дол., серед неї на Росію припало 690,2 млн. дол. (14,1%), на країни СНД – 808,3 млн. дол., з них Росії належать 85,4%. Якщо порівняти деякі статистичні дані по зовнішній торгівлі України з Російською Федерацією за січень 2007 року та січень 2008 року, можна зробити висновки, що у січні 2008р. показники експорту та імпорту змінилися у порівнянні з показниками того ж місяця минулого року: у січні 2008 р. експорт збільшився майже на 14%, при цьому доля Росії серед загальної кількості країн збільшилася лише на 0,9%, а серед країн СНД зменшилася на 3%; з імпортом все навпаки: при тому, що загальна сума імпорту України у січні 2008 року зросла не значною мірою, майже на 2%, частка Росії серед інших країн світу зросла на 3,6%, а серед країн СНД – на 28,5%.

Структура експорту українських товарів до РФ не є оптимальною, але експортні поставки до Росії дають змогу «втриматися на плаву» ряду галузей української промисловості: вироби з чорних металів в 2006 р. становили в структурі експорту 15,5%, машини та устаткування – 12,8%, продукція харчової промисловості – 11,76%, продукція хімічної промисловості – 8,6% тощо. У 2007р. основну частку експорту України в РФ становила продукція металургійної промисловості (15,9%), продукція машинобудування (15,8%), продукція хімічної промисловості (9,8%); обсяг продовольчої продукції знизився до 8,6%. Недостатнім є експорт виробів з каменю (1,4%), продукції легкої промисловості (0,9%) та інших товарів.

Структура імпорту з Росії складається головним чином з сировини та товарів із низьким ступенем переробки. В 2006р. майже три чверті імпорту становили енергоносії (газ, нафта, нафтопродукти), а з урахуванням машинобудівної, хімічної, гірничорудної та металургійної промисловості, деревини та деревообробки питома вага продукції, що належить до промислового імпорту й спрямовується на задоволення потреб вітчизняного виробництва, становила 92%. Звідси можна зробити висновок, що імпорт із Росії має життєво важливе значення для України.

Висновки. На основі аналізу основних чинників, що впливають на рівень торгівлі, а також тенденцій і пріоритетів, які сформувалися у зовнішньоторговельних відносинах між Україною та Росією протягом 2006-2008 рр., можна гіпотетично очікувати наступні показники взаємного товарообігу між країнами на кінець 2008 р.:

- при оптимістичному прогнозі: зовнішньоторговельний оборот – 34,8 млрд дол. США; експорт товарів – 16,5 млрд дол. США; імпорт товарів – 18,3 млрд дол. США; від’ємне сальдо – 2,8 млрд дол. США. У 2007 р. ці показники становили відповідно 12,7; 16,8 і 4,1 млрд дол. США.

- при песимістичному прогнозі: зовнішньоторговельний оборот – 24,5 млрд дол. США; експорт товарів – 10,9 млрд дол. США; імпорт товарів – 14,6 млрд дол. США і від’ємне сальдо у торгівлі товарами – 3,7 млрд дол. США.

НАЛОГОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОТРИЦАТЕЛЬНЫХ ВНЕШНИХ ЭФФЕКТОВ АВТОТРАНСПОРТА

ХНУ имени В.Н. Каразина, аспирант

Автотранспорт ухудшает окружающую среду разными способами: загрязняя воздух при сжигании топлива и его испарении; разделяя дорогами земли и леса, тем самым разбивая геобиоценозы на части; производя громкий шум от движения транспорта и т.д. Эти загрязнения являются внешними (побочными), отрицательными экстернальными эффектами и не отражаются в рыночных ценах. Общее влияние отрицательных внешних эффектов автотранспорта в 17 европейских странах, включая Норвегию и Швейцарию, по подсчетам английского экономиста Д. Маддисона, ежегодно оценивается в 250,6 млрд. евро (4,2% ВВП этих стран) [1, р. 18].

Постановка проблемы. Вопросам решения указанных экологических проблем уделяли внимание многие европейские экономисты, такие как А. Пигу, Р. Коуз, Д. Стиглер, В. Баумоль, У. Ринг др. Но обоснованию использования транспортных налогов в качестве инструмента регулирования отрицательных внешних эффектов в условиях рынка было недостаточно уделено внимания в указанных работах, а сегодня эта проблема все больше требует своего практического решения.

Результаты. Сегодня существуют следующие подходы к решению экологических проблем, связанных с автотранспортом: интернализация внешних эффектов, введение корректирующих транспортных налогов.

Под интернализацией понимается превращение внешнего эффекта во внутренний. Возможным путем интернализации является объединение субъектов, связанных внешним эффектом, в одно лицо. Можно, также установить права частной собственности на ресурсы и разрешить свободно торговать этими правами (теорема Коуза). Но потребители из-за отсутствия прав собственности или из-за высоких транзакционных издержек не участвуют в рыночных сделках с владельцами транспортных средств и поэтому не могут требовать с «виновника» компенсации за нанесенный ущерб. Таким образом, потери потребителей не будут отражены в рыночных ценах транспортных услуг, в процессе предоставления которых загрязняется окружающая среда.

Поэтому более предпочтительным является введение корректирующих транспортных налогов, учитывающих экологические проблемы. Корректирующий налог (налог Пигу) - это налог, увеличивающий предельные частные затраты до уровня предельных общественных затрат (рис. 1).

Пусть каждая единица объема транспортных услуг сопровождается нанесением ущерба окружающей среде на сумму t ден. ед. (предельные внешние издержки). Государство облагает автотранспортные предприятия налогом Пигу на эту сумму. В результате предельные частные затраты МРС увеличиваются на сумму налога и совпа-

дают теперь с предельными общественными затратами MSC. Внешние затраты становятся внутренними для автотранспортных предприятий, и предоставление транспортных услуг падает до общественно-эффективного уровня (q^*). В то же время, налог Пигу не устраняет полностью общий ущерб от отрицательных внешних эффектов автотранспорта (равен сумме налогового платежа и составляет площадь p^*E^*Tr'), но уменьшает их и заставляет компенсировать ущерб.

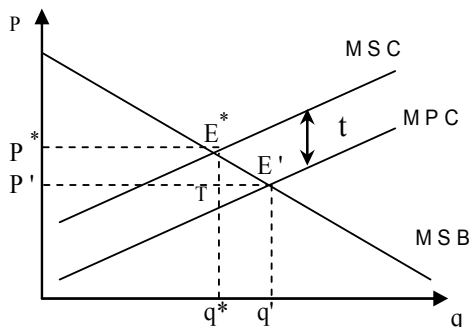

Рис. 1. Корректирующий налог и его последствия [2, с. 42]

где MPC - предельные частные затраты; MSC - предельные общественные затраты; t - сумма налога на единицу объема транспортных услуг; p' , p^* - цена транспортных услуг до и после введения налога; q' , q^* - объем предоставления транспортных услуг до и после введения налога; E' , E^* - точки рыночного равновесия до и после введения налога.

Однако, практическое применение налога Пигу сталкивается с рядом трудностей. Прежде всего, определение точного размера предельного ущерба невозможно. Кроме того, каждый источник загрязнения должен получить индивидуальную оценку ущерба, с целью дифференцированного налогообложения. Это невозможно по техническим причинам и связано с высокими затратами.

Вывод. Тем не менее, несмотря на все указанные недостатки, налогообложение транспортных средств, учитывающее отрицательные внешние эффекты, остается, на наш взгляд, самым рациональным инструментом экологической политики. Кроме того, такие налоги могут компенсировать для бюджета снижение налогов на труд и капитал («искажающих» свободное предпринимательство). Следовательно, их применение приносит обществу «двойной дивиденд», поскольку одновременно улучшается качество окружающей среды, и уменьшаются «искажающие» налоги.

Литература:

1. Maddison D., Pearce D. *The True Costs of RoadTransport*. - London: Earthscan Publications Ltd., 1996. - 240 p.
2. Васильева Е.Э. *Экономика природопользования*. Минск: Белорусский Гос. университет, 2002. - 119 с.

***

**ГЕОПРОСТОРОВА СТРАТЕГІЯ УКРАЇНИ
ТА ЇЇ РЕГІОНАЛЬНО-ІНТЕГРАЦІЙНЕ
СПРЯМУВАННЯ**

**Матеріали міжнародної
науково-практичної конференції
12 квітня 2008 року**

Відповідальний за випуск: Шеремет І.В.

Оригінал-макет: Грицак Ю.П.

Текст подається в авторській редакції

61077, пл. Свободи 4,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
видавничий центр

Підписано до друку 28.03.2007. Формат 60×84/16.
Папір офісний. Гарнітура Minion. Друк різнографічний.
Умовн. друк. арк. 8,3. Обл.-вид. арк. 8,8. Наклад 80 прим.

Науково-видавнича фірма «Екограф»
61018, м. Харків, вул. Дерев'янка 7, к. 86
Тел. (057) 332-46-67